

es de la Libreria Comun de San Fran.co de Sev.a

RVPERTI AB BATIS MONASTERII TVITIENSIS, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, THE

ologi antiqui ac planè clarissimi, in Cantica Canticorum de incarnatione domini, Commentariorum, libri VII. à multis seculis, in hunc usq; diē maximè desiderati, multoq; labore ac sumptu nunc iterum excusi.

No tiene que expurgar ele
Fue mandado expurgar
este año de 1640
f. Pedro
de Sorra

ARNOLT BIRCKMAN.

Apud felicem Coloniam, Anno salutis M. D. XXXII. Aeditio secunda.

AD LECTOREM.

Accipe lector studiosissime, breuem rerum in hoc libro contentarum indicem: quem ut intelligas, diuisimus unamquanque paginam siue columnam per has tres literas, A, B, C, ita ut quæ hic notata sunt, illic sub ijsdē literis confestim inuenias. Vale.

INDEX OPERIS RVPERTI IN CANTICA CANTICORVM.

FINIS INDICIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI, PROLOGVS.

Q VI CONTRA hominem similem sibi luctatur, aut in agone contendit, opus habet fortitudine corporis, ut athleta uictor existens, iusta laurea mereatur coronari. Porro qui cum deo luctari, & regno cœlorum uim inferre præsumit, alia & meliori fortitudine opus habet, scilicet fortitudine mẽtis. Nã fortitudo corporis qd illic ualet? Spiritus enim est deus, & sicut eum qui adorat adorare oportet in spiritu & ueritate: ita nihilominus eũ q luctat, colluctari oportet in spiritu & ueritate. Exẽplũ laudãdę huius fortitudinis habemus in patre nostro Iacob: queadmodũ scriptura dicit. Cũq; mature surrexisset Iacob, traductis oĩbus q̃ ad se ptinebãt, remãsit solus: & ecce uir luctabatur cũ eo usq; mane. Qui cũ uideret, q̃ eum superare non posset: dixit ad eũ: Dimitte me: iam enĩ ascendit aurora. Respõdit: Nõ dimittã te nisi benedixeris mihi Et benedicens illi, si contra deum (inquit) fortis fuisti, quantò magis contra homines pręualebis. ¶ Secundum illud exemplum, uir ille adhuc sese à colluctante patitur uinci, quoties studiosus & fidelis animus tam diu uersatur circa uerbum dei, donec extorqueat ab illo benedictionem spiritus sancti, quæ est uerus & utilis intellectus mysterij uel scripturę: quam deus rationabiliter signauit, ut non facile possit apprehendi: quia margaritę nõ erant mittendæ coram porcis: & nulla difficultate uincitur, ut desistat, donec apprehendatur, quàmuis quodammodo fugiat sermo dei, seq; iubeat dimitti. Igitur ò domina dei genitrix Maria, & incorrupta mater uerbi æterni dei & hominis Iesu Christi: non meis, sed tuis armatus meritis cum isto uiro, scilicet cum uerbo dei, cupio luctari, ut de Canticis Canticorum opus extorqueam, quod non dedeceat uocari de incarnatiõe domini: ad laudem & gloriam eiusdem domini, ad laudem & honorem tuę beatitudinis. Non noua hæc uoluntas nunc incidit. Ante annos aliquot, cum essem iunior, cingere me uoluerã, & huius nominis opus aggredi, scilicet de incarnatiõe domini: per occasionem huiusmodi. Coràm regina cœlorum loquor, à conseruo meo quolibet irrideri nõ debeo dicente: ecce somniator. Sedebam quasi solitarius per uisum noctis: & ecce quasi sibilus auræ tenuis per utranq; aurẽ trãscurrens, uelocius quàm dici possit, istos in me uersiculos deposuit:

Iohan. 4 — Iacob cũ deo luctatus. — Gẽn. 32 — Luctari cũ uerbo dei. — Matth. 7 — Inuocatio. — Visio autori facta. — Gẽn. 37 — 3. Reg. 19

Fœmina mente deum concepit corpore Christum:
Integra fudit eum nil operante uiro.

Cum reuersus ad memet, uersiculos taliter acceptos mente pertractarem, & nonnullis, unde uel qualiter acceperim secretius non sine admiratione denarrarem, atq; ad multorum notitiam uersiculi peruenissent: qui tamen nescirent unde accepissem, ex multis & diuersis quę audiebam, occasio se præbuit, ut scribere aliquid cuperem de incarnatiõe domini, uersaturus grande onus inualidis humeris. ¶ Circà idem tempus & hoc aliud accidit. Frater quidam innocentis uitæ, & mundæ ac simplicis adolescẽtiæ, retulit mihi, se uidisse filium tuum dominum nostrum Iesum Christũ, sedẽtem super altare suum, & circa eum collegium sanctorum, meq; assidentem cum quiete, & tenentem Cantica Canticorum. Hæc interim transisse uidebantur & inueterata mihi erat memoria horum: cum ecce quidã de amatoribus uerbi dei ex te ò beata uirgo incarnati, CVNO pater cœnobij Sigebergensis, qui me penè dormitare uolentẽ, nonnunq̃ excitauit, & multis inuigilare fecit, quã nescio per occasionẽ opportune importune mihi insistere cœpit, ut scriberẽ aliquid huiusmodi, quale hoc est quod nunc proposui. ¶ Tunc demũ recordatus sum eo℞, quæ nũc dixi, simulq; cuiusdã promissi tui, quia per uisum mihi dicere uisa es: pascha cũ beata trinitate facies. Loquebar enim tecum, & dulce de beata trinitate habebam colloquium, nesciens quod ipsa esses: sed postquàm illud ex te responsum accepi, tum scire uolenti quę nam esset tam sancta mulier, & hoc flagitanti in nomine patris & filij & spiritus sancti, te ipsam esse misericordiæ matrem, stellantibus oculis gratanter demostrasti. Sequor diuinum præsagium, si quando merear uidere faciem tuam, & ante Christum tenere cantica canticorum, iuxta quod canimus in Psalmo: Venientes autem uenient cũ exultatione

Alia uisio. — Promissio p uisionẽ autori facta. — Psal. 125

tatione, portantes manipulos suos. Dicendum in primis de isto Salomonis libro tertio, su
per quem uelut fundamẽtum ædificari cupio, ædificium huius nominis scilicet de incar-
natione dñi, cur uocet Cantica Canticorũ, & deinde cur non singulariter canticũ, sed plu
raliter Cantica Canticorum Omne quod in scripturis nominatur canticum, propter ali
quod cantandum est dei beneficium, & gratiarum actione autorem suum probans, ac-
Sex cãtica cepti beneficij & gratiæ non immemorem siue ingratum. ¶ Sunt autem in scriptura ue-
insignia. teris instrumenti cantica nota uel insignia numero sex, istud autẽ est septimum, idemq́
nouissimum. Primum est canticum Moysi serui dei, pro illo beneficio, quod deus popu-
lum suum filios Israël liberauit, submerso Pharaone in mari rubro cum curribus & equi
Exo.15. tibus suis. Secundum canticum eiusdem Moysi canticum Deuteronomij, quod scripsit
Deu.32. canendum tam pro illo q̃ pro cæteris eiusdem rei beneficijs. Tertium canticum Annæ
1.Reg.2. prophetissæ, quę fuerat sterilis, quod cecinit pro natiuitate Samuelis. Quartum canticũ
Esa.12 Esaiæ, quod & scripsit & canendum prophetauit. Confitebor tibi domine quoniam iratus
Esa.38 tus es mihi, pro beneficio quo liberandus erat Iuda ab Assyrijs. Quintum canticum Eze
Abac.3. chiæ regis, quod cecinit uel scripsit pro beneficio dei, quia de infirmitate sua conualuit.
Septimũ Sextum canticum Abacuc, quod prophetice cecinit pro futura deiectione diaboli, secun
omnia ex dum typum Nabuchodonozor regis Babylonis. Septimum ut iam dixi, ideq́ nouissimũ
tollit. est canticum istud maximi & singularis beneficij dei canticum amoris, quo deus in bea-
Rom.9 tam uirginem descendit, ita ut filium ex eã generaret, qui est Christus Iesus, homo uerus
& deus super omnia benedictus: quantum istud beneficium cætera cuncta dei benefi-
cia, generi humano impensa, superexcellit. Recte igitur dicitur Cãticum canticorũ, quia
Cur Can quod in eo canitur, beneficium est omnium dei beneficiorũ. ¶ Quare autem non singu-
tica Can lariter canticum, sed pluraliter Cantica canticorũ. Ad hanc percũctationem, uiam respõ
ticorũ & dendi parat considerata subdistinctio quatuor periocharum, id est recapitulationum:
non Can quarum est signum capitulum hoc tertio repetitum. Adiuro uos filię Hierusalem per ca
ticũ Can preas ceruosq́ camporum, ne suscitetis neq́ euigilare faciatis dilectam, quoad usq́ ipsa
ticorum uelit Idem sacramentum per omnes periochas cõtinetur. ¶ Vnius enim eiusdemq́ amo-
dicimus. ris, prima decantatio est, ab eo quod ait: osculetur me osculo oris sui, usq́, Adiuro uos fi-
Quatuor liæ Hierusalem. Secunda ab eo quod dixit. uox dilecti mei. ecce iste ueniet saliens in mõ-
decantati tibus, usq́ itidem. Adiuro uos filiæ Hierusalem. Tertia, prolixior sic incipit. Quæ est ista
ones amo quæ ascendit per desertum, usq́ ad tertiam adiurationem. Adiuro uos filiæ Hierusalem.
ris in hoc Quarta, Quæ est ista quæ ascẽdit de deserto delicijs affluens, usq́ ad finem. ¶ Non igno-
cantico. ro quantũ uel quale susceperim negotiũ, scilicet historiæ siue rei gestæ aliquod
Mysteriũ ponere fundamentum, & super illud magnum, quod sub istis uocibus con-
sup histo tinetur, superædificare mysterium. Tunc enim expositio mystica fir
riã funda mius stat, neq́ fluitare permittitur, si super historiam certi tem
tur. poris uel rei demonstrabilis rationabiliter superędificata
continet. Labor magnus & difficilis, sed exinde spei
solatium est, quia sermo dei talis est qui secun
dum similitudinem uiri supra memorati
Gen.32 qui luctabatur cum Iacob, possit
Legitime uinci, si colluctator id est,
luctari. inquisitor eius legiti
me luctari no-
uerit.
¶ Quid est legi
time luctari? Nimirũ
fortitudine uti ueræ & san
ctæ humilitatis in precibus & lachry-
mis. Sic enĩ ille Iacob superauit, teste alia scriptura,
in qua per Oseæ spũs sanctus de illo dicit. In fortitudine sua di-
Oseæ.12. rectus est cum angelo, & inualuit ad angelum, fleuit & rogauit eum. Igitur
eiusmodi fortitudinẽ tribuat dñs uirtutũ, & uictoria dulcis gratũ subsequet duellũ.

FINIS PROLOGI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, de incarnatione domini commentariorum LIBER PRIMVS.

SCVLETVR ME OSCVLO ORIS SVI.] Quæ est ista exclamatio tam magna, tam repentina. O beata Maria inundatio gaudij, uis amoris, torrens uoluptatis, totam te operuit totamq́ obtinuit, penitusq́ inebriauit, & sensisti quod oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, & dixisti: Osculetur me osculo oris sui. Dixisti enim ad angelum: Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum. Quod erat illud uerbum? Quid locutus fuerat tecum? Inuenisti gratiã, ait, apud dominum: Ecce concipies & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. Ac deinceps: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: Ideoq́ & quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius dei. ¶ Nonne hoc uerbum angeli, uerbum & sponsio erat iam imminentis osculi oris domini? Igitur prudens ponderator dictum utrunque appendat in statera rationis: & istud: osculetur me osculo oris sui, quod dictum fuit animæ uel cordis iubilantis. Et illud: Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum, quod dictum fuit oris exultantis. Nonne sunt eiusdem ponderis? Nonne sensus idem est in uerbis seu uocibus diuersis? Sicut audisti & credidisti, sicut tibimet in precando dixisti, fiat mihi, ita & factum est tibi. ¶ Deus pater te osculatus est osculo oris sui. Quis oculus hoc uidit? Quis auris audiuit? Cuius in cor hominis ascendit? Tibi autem o Maria semetipsum reuelauit, & osculans, & osculum, & os osculantis. Longe minoris gratiæ quælibet anima dum datum optimum, siue donum perfectum concipit, desursum descendens ab eodem patre luminum taliter afflatur, talemq́ intus in semetipsa persentit osculantis attactum, ut dicere non dubitet, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. Quanto magis tu o beata in perceptione doni singularis, dum spiritus sanctus superuenit in te, & uirtus altissimi obumbrauit tibi, reuelationem huiusmodi accepisti. Profecto anima tua liquefacta est, ut dilectus locutus est, scilicet deus pater locutione admirabili, locutione ineffabili, dum substantiã uerbi sui, cum illo amore suo spiritu sancto, tuæ menti tuo uentri penitus insereret: in quo nec primam similem uisa es, nec habere sequentem. Et ad angelum quidem dixisse suffecerit, fiat mihi secundum uerbum tuum angele dei, ut ille osculetur me osculo oris sui, ad ipsum autem dilectum deum conuersa, loqui & iubilare anima tua non desijt, in ipso experimento suauitatis inenarrabilis, cuius uidelicet iubilationis summa hęc est. [Quia meliora sunt ubera tua uino, frangrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerũt te.] In Esaia loquitur idem ipse deus: Audite me domus Iacob, & residuum Israël, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea uulua. Vsque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo. Ergo & ubera recte dicitur habere, quæ Psalmista non ignorãs, dicebat: Si exaltaui animam meam, sicut ablactatũ super matre sua, ita retributio in anima mea. Quid ergo per ubera eius, nisi dulcedinem eius recte intelligimus? Et quid est dulcedo eius, nisi spũs sanctus? Talis dulcedo pulchre in duo ubera discernitur, quia duo sunt data eiusdem sancti spiritus. Alterum datum est in remissionem peccatorum, cuius uidelicet dati ubere, nullus ante hanc beatam uirginem lactatus est sanctorum antiquorum. Alterum datum est in diuersarũ diuisiones siue distributiones gratiarum, quo uidelicet ubere lactati ueteres sancti & prophetauerunt & multa miracula operati sunt. Vtrorunque huiuscemodi uberum lætificata dulcedine ineffabili, dum concipis o uirgo beata, dum tibi fit secundum hoc uerbum angeli, spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obũbrabit tibi: quibus duabus clausulis, iam dicta significabãtur duo data eiusdem spiritus sancti, qd aliud diceres, nisi meliora sunt ubera tua uino, fragrantia unguentis optimis? ¶ Non fueras experta uitium huius seculi, uinum uoluptatis carnalis, sine cuius ebrietate nulla unquam mulier, præter te, concipere potuit, aut poterit: & tamen dijudicare nosti, quàm melior aut uehementior, dulcior, atque fortior esset uoluptas siue amor dei: in quo concepisti sine dubio, potata illius torrente uoluptatis. ¶ Et tu quidem ueraciter dicere potueras: Ecce enim in iniquitatibus concepta sum, & in peccatis concepit me mater mea. Cum enim esses de massa, quæ in Adam corrupta est, hæreditaria peccati originalis labe non carebas: sed ante faciem huius amoris, peccatũ, nec illud, nec aliud stare potuit: ante faciem huius ignis stipula omnis interijt, ut totum sanctum fieret habitacu-

Marginal notes: Esaiæ 64 · Lucæ 1 · Idem sensus sub diuersis uocibus. · Deus pater osculatus Mariam. · Iacobi 1 · 1.Cor 2 · Canticor. 5 · Locutio dei patris ad Mariã. · Esaiæ 46 · Psal. 130 · Duo ubera duo data spũs sancti · Quo uino potata est Maria. · Psal. 35 · Psal. 50

lum: in quo deus totis nouem mensibus habitaret, tota omnino mũda materia, de qua sancta dei sapientia, domum æternam sibimet ædificaret. ¶ Et quia cum tãta dulcedine amoris, pręciosa plenæ gratiæ simul infusa sunt charismata, quæ cæteris ab eodem spiritu dispartiuntur sanctis & electis: recte ubera illa dixeris, fragrantia unguentis optimis. Optima nanque unguẽta sunt charismata hæc, sermo sapiẽtiæ, sermo sciẽtię, fides, gratia sanitatum, opera uirtutum, prophetia, discretio spirituũ: & cætera, quæ qui habent, boni odoris sunt & suauiter fragrãt, sicut unguentum optimum. Vnde Apostolus: Deo gratias, inquit, qui semper triumphat per nos in Christo Iesu & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus deo. ¶ Inter cæteros odores unguentorum, quibus perfusa es: prophetia fragrauit, etiam longe antequam noscereris. Hoc enim senserat propheticis naribus ille qui dixit: Et accessi ad prophetissam, & cõcepit, & peperit filium. Nunquid ille solus ad te accessit, o prophetissa fidelis? Imò prophetæ omnes ad te accesserũt, quia prophetiæ omnium, & scripturæ omnes in tuum sensum, cum superueniente in te spiritu sancto, cõuenerunt. Vbi enim totum se indidit patris uerbum: quomodo abessent scripturæ quæ de ipso uerbo fonte suo prodierunt? Talia tam bona ubera sunt: Quid deinde? Oleum effusum nomen tuum. Cuius ubera sunt, eius est nomen, id est, cuius est amor uel spiritus, per quem concipitur: eius est uerbum siue filius qui cõcipitur. Nam filius nomen est patris, pręsertim talis filius, tale uerbum: per quod deus in cœlo & in terra ualde nominatus, ualde est inclytus. Nam per uerbum omnia facta sunt quæ fecit deus. Et quis potest æstimare fortitudinem eius? Porrò nomen hoc tam forte, tam magnum: ecce est oleum effusum. Mira res. Quid uerbo fortius, & quid oleo suauius? Ergo'ne uerbum à sua est natura immutatum? Nõ. Sed qualitates creaturarum, cum quibus illi ratio est: hinc pro uirtute, illinc pro uitio, diuersæ imò contrariæ sunt. Verbi gratia: Diabolus in cœlo per uitium superbus fuit: tu uirgo per uirtutem humilis in terra apparuisti. Pro qualitatibus tam diuersis tamq; contrarijs, uitium idemq; uerbum, illi ut flumen tibiq; ut oleum sese exhibuit, iuxta illud: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. ¶ Quomodo autem uel in quo est effusum hoc oleum? Nimirum in eo quod à deo processit, & de inuisibilibus suis ad nostra uisibilia uenit, quemadmodum ipse dixit Iudæis: Si deus pater uester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi & ueni. Effusum ergo est oleum, id est, nomen tuum, quia processit de secreto substantiæ tuæ, uerbum tuæ fortitudinis cum suauitate miserationis. ¶ Et ideo adolescentulæ dilexerunt te. Nihil uerius. Nisi enim oleum taliter effusum fuisset, nisi uerbum tuum taliter processisset: adolescentulæ, id est, animę imperfectæ non ausę fuissent diligere te: imò nec ausæ fuissent audire te. Exempli gratia: Steterunt procul dicentes Moysi: Loquere tu nobis & audiemus. Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. Et alibi: Et accessistis ad me, ait Moyses, atque dixistis: Ecce ostendit nobis dominus deus noster maiestatem & magnitudinem suam. Vocem eius audiuimus de medio ignis & probauimus hodie, quod loquente deo cum homine uixerit homo, & cætera. Adeo tunc timebant adolescentulæ, nondum quippe oleum erat effusum. At nunc, dum illud effundis, sicut tunc promisisti, dicens Moysi: Bene omnia sunt locuti, prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & cætera: dum, inquam, taliter effundis, ecce adolescentulæ dilexerunt, id est, certissime diligent te: perfecta charitate foris mittente timorem, quia consideratio tanti beneficij fidutiam dabit, & credentium mentes excitabit ad uicissitudinem dilectionis. ⌊ Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum. ⌋ Hactenus exclamationem tuam, o dilecta domini, imitari conabatur in admiratione, quasi grandior modus elocutionis: deinceps sermo noster remissior in demonstratione fit. Trahe me post te, inquit. Vbi discessit angelus, exurgens autem Maria, inquit Euangelista, abijt in montana cum festinatione, in ciuitatem Iuda: & intrauit in domum Zacharię, & salutauit Elizabeth. Dixerat enim illi angelus: Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic est mensis sextus illi quæ uocatur sterilis, quia impossibile non erit apud deum omne uerbum. ¶ Habent sancti hoc proprium, omnes, qui in ueritate sanctum habent charitatis spiritum, ut ita gratulentur de beneficijs, quæ alijs in pensa perceperunt: quemadmodum & de illis, quæ à deo sibimet collata sunt. Tum properant mutuos sibi præbere conspectus, tum dulcia miscere colloquia: certatimq; opportuna, importuna impendere inuicem deuotæ charitatis obsequia. Quid est hoc, nisi trahere & currere in odore unguentorum domini? Preciosum erat unguentum, magnum erat beneficium, quod dederat dominus sterili conceptũ tanti uiri: qui in spiritu & uirtute Heliæ deberet pręire ante dominũ, & quo maior non surrexerit inter natos mulierũ. Tanti ac talis unguẽti odorem perceperat: talis ac tãti beneficij famam siue nuntiũ ab ipso angelo acceperat: & de hoc, sicut de cæteris, quis finis, quę cõsummatio futura esset spiritu sancto docẽte, magna prophetissa nõ ignorabat: Trahebat ergo post dominũ fœmina desideriorum, trahebat & currebat in odore unguentorum taliũ: & ipsum currere, id est, in montana cũ festinatione abire, erat dicere,

Prouer. 9
Vbera fragrantia unguẽti optimi.
1. Cor. 12
2. Cor. 2
Maria prophetissa.
Esaiæ 8
Lucæ 1
Filius ẽ nomẽ per q̃d ualde nominatus & inclytus ẽ pater.
Iacobi 4
Oleũ effusum uerbũ incarnatũ.
Iohan. 8
Adolescẽtulæ animæ imperfectę
Exodi 20
Deut. 5
Deut. 18
1. Iohan. 4
Lucæ 1
Sanctorũ cõgratulatio sup beneficijs alicui collatis
Lucæ 1
Matth. 11

trahe me post te. Nam qui ueraciter diligit, & trahitur, & trahi cupit. Cum igitur traheretur, siue ubi tracta est & cucurrit, quid dixit? ⌊Introduxit me rex in cellaria sua.⌋ Quomodo uel cui hoc dixit? Nimirum per asperationem spiritus sancti in mente eius redundantis, in uentre eius iam operantis, hoc dixit cognatæ suę Elizabeth, & infanti qui erat in uẽtre illius iam mẽsibus sex. Intrauit enim in domum Zacharię, & salutauit Elizabeth. Et factum est, ut audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in gaudio in utero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabeth, & exclamauit uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui, & cætera. Ergo uere dixit, & mirabiliter dixit, quæ salutando cognatam repente prophetissam efficit, ut confestim sciret illa omnia, quorum ista summa est: introduxit me rex in cellaria sua. Vere pulcherrimus & optimus explanationis modus: ubi uerecundæ puellæ prolocutor sit ipse deus, ipse spiritus sanctus, spiritus propheticus: Qui non tentatus est, ait uir sapiens, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. ¶ Horum iccirco meminerim, quia reuera non nisi qui tentatus est in his quæ accepit, & à deo reuelata sunt sibi: digne potest perpendere religiosum silentium uirginis, siue custodiam oris eius, circa secretum dei. Quis enim ab illo, qui somnia primus uidit & enarrauit, quorum utique uisio uisitatio fuit emissa ab altissimo, id est, à puero Ioseph filio Iacob: quis, inquam, usque in præsentem diem, ita nouit uel potuit obseruare tempus tacendi & tempus loquendi, quin aliquando opus haberet increpari & doceri, cauere scandalum inuidentium, sicut illum pater suus increpauit: Ergo quanto quisque amplius tentatus est in eiusmodi, & expertus est inuidiæ malum quid sit ipse scit, & enarrare potest intellectum huius rei, quod tu beata uirgo uere fidelis fuisti & ueraciter magnę fidei: nõ solum quia credidisti angelo euangelizanti, uerum etiam quia secretum istud custodisti, neque properasti aliquando cuiquam tuæ admirationem facere felicitatis, ut diceres, quid fecisset tibi deus: nisi ei, cui prior ipse deus uel spiritus sanctus reuelauit. Hoc non leuiter perpendere nos uult euangelista, cum semel & iterum dicit: Maria autem conseruabat omnia uerba hæc cõferens in corde suo. Nunc dicta prosequamur: Introduxit me rex in cellaria sua. Hoc ipsa quidem dixit uerbis aliis, scilicet uerbis cantici sui quo anima eius dominum magnificauit, sed, sicut iam dictũ est, prior eidem, uidelicet Elizabeth, spiritus sanctus, spiritus propheticus reuelauit. ¶ Et quæ sunt illa cellaria regis dei? Nimirum sacra mysteria, quæcunque continẽtur in scripturis sanctis. Nam ista cellaria preciosa sunt, meliora cellis aromatum, & argẽti & auri, & odoramentorum, & unguẽti optimi, & omnibus apothecis regię supellectilis, thezaurorumque uniuersorum, quales habere potuerunt reges terrarum: & ille præcipue temporalis rex Salomon. In cellaria sua, inquit, rex, non qualiscunque, sed rex cœli & terræ, me introduxit: nihil enim à me abscõdit: sed omni dulcedine sua me inebriauit. Qui enim uerbum suum, quod erat, & est in corde suo, mihi totum infudit: quomodo non etiam cum illo mihi omnia donauit? Non enim introductio qualiscũque hæc debet intelligi, sed introductio cum iure possidẽdi: sicut ius est sponsam legitimam, cum tabulis matrimonii in dotem suam introduci. Quid ad hæc illa Elizabeth, cum istud intus aure cordis percepisset? ⌊Exultabimus & lętabimur in te.⌋ Hoc uere dixit, & cum magno clamore dixit. Ait enim uoce magna: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui: Et unde hoc mihi ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in auribus meis: exultauit infans in gaudio in utero meo. Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur, ea quæ tibi dicta sunt à domino. Nonne hoc erat dicere exultabimus & lętabimur in te? Iam enim incipimus ego & infans in utero meo exultare in gaudio, à uoce salutationis tuæ. Ex hoc & nos, & qui uenturi sunt post nos, exultabimus & lætabimur in te, & cantabimus dicentes, quia Eua nos fecit plorare, Maria nos fecit exultare. Nam quod illa tristis abstulit, tu reddis almo germine? Iccirco exultabimus & lætabimur in te. Quomodo in te? Dicam paulo expressius. ⌊Memores uberum tuorum super uinum recti diligunt te.⌋ Hæc est & erit materia uel causa exultationis uel lætitiæ nostrę in te, memoria uberum tuorum, quia uirgineis uberibus lactasse illum prędicaberis qui creauit te: Dicemus enim: Beatus uenter qui te portauit Christe, & beata ubera quæ suxisti. Et si aliud quid mysticum per ubera recte potest intelligi, attamen causa ista cunctis erit amabalis, quia is, qui angelos suæ uisionis dulcedine pascit: tua o felix uirgo ubera suxit. ¶ Huius rei memores super uinũ, id est, super omne quod in hoc seculo dulce uidetur aut iucundum, recti diligunt, id est, certissime diligent te. Rectorum illorum primus est & erit infans iste, qui à uoce salutationis tuę, qua salutasti me: iam exultauit in gaudio in utero meo & lætatur in te. Iam cœpit exultare & lætari in te, & exultare non desinet, memor uberum tuorum super uinum, id est, omne seculum respuens & carnalis uoluptatis commertium, uirum se deo dedicans uirgineum, propter uberum tuorum lac dulcissimum, quæ uidelicet ubera tua de cœlo plena lacte uirgineo lactauerunt deum. ¶ O quàm multi utriusque sexus, propter hoc ita te diligent & similiter facient. Num paruũ est hoc memoriale tuum? Imò inter omnia

Lucæ 1 — Ecci. 34 — Silentium Mariæ circa secretũ dei. — Gene. 37 — Lucæ 2 — Esaiæ 39 — 3. Reg. 10 — Lucæ 1 — Lucæ 11 — Super uinũ — Memores uberum tuorum.

quæcunque fecit deus memorabilia, præcipuum & omnis creaturæ expectatione est dignum, quod is, qui angelorum cibus est, homo factus ex te propter homines, tuis uberibus lactari dignatus est. ¶ Recti ergo, hoc ipso, quòd recti sunt, quòd non inuidi, imò beneuoli sunt, memores uberum tuorum, diligent te. Quis fructus dilectionis huius? Quæ merces aut quod præmium? Abundantia. Dicit enim spiritus sanctus in Psalmo: Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem: & abundantia diligentibus te. Cuius rei abundantia diligentibus te o sancta Hierusalem, nisi eius quæ diligitur in te. Tale est bonum tuum, bonum uidelicet à deo datum, ut quisque diligendo facere possit, & faciat esse suum. Diligendo ergo in te, quod mater es domini, fidelis anima & ipsa mater fit: Ipse enim meus, inquit, & frater & soror & mater est: quicunque fecerit uoluntatem patris mei qui in cœlis est. Cuius uidelicet paternæ uoluntatis si summam quęrimus, credere, sperare, & diligere est. Non ergo paruo pro pręmio, habendo fidem recti sumus, habendo spem memores sumus, habendo charitatem te diligimus. Sequitur:

Recti diligunt te.

Psal. 121

Matth. 12

⌊Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar: sicut pellis Salomonis: Nolite me considerare, quod fusca sim: quia decolorauit me sol.⌋ Res ipsa exigit ut quęramus, quousque uel quàm diu beata uirgo Maria mansit cum illa Elizabeth cognata sua. Vtique mensibus tribus, fere usque dum Elizabeth tempus pariendi impleretur. Ille nanque mensis sextus erat illi, quæ uocabatur sterilis, quando Maria nuntio bono impleta, exurgens, abijt cum festinatione in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Maria autem mansit, inquit Euangelista, cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Statim'que subiungit: Elizabet autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. ¶ Ergo Maria iam non erat illic, quando Elizabeth peperit filium. Cur, quæso, non interfuit? Cur tanti gaudij, tantæ exultationis festiuitatem non expectauit? Cur discessum suum non distulit, donec uideret infantem quem uidisse gaudium fuit? Non ignorabat angelum dixisse ad Zachariam. Et erit gaudium tibi & exultatio: & multi in natiuitate eius gaudebunt. Item: Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem quo hæc fiant: pro eo quod non credidisti uerbis meis. Cur non expectauit uidere hoc miraculum, scilicet eum, qui mutus fuerat, aperto ore eius & lingua eius, cum nomine Iohannis loquentem & benedicentem deum? Nonne magis ad eam quàm ad quamlibet alium pertinebat congratulari, & audire uerba cantici de ore prophetantis, & tu puer propheta altissimi uocaberis, præibis enim ante faciem domini parare uias eius? Cur igitur quæ & eatenus non uenisse causam habere uideretur, ut saltem illa die ueniret, cognata cum uicinis & alijs cognatis illius, & congratularetur: econtra cum iam dudum uenisset, iccirco discessit ne interesset gaudentibus & congratulantibus. ¶ Causam nesciremus, rem ipsam, id est, discessum eius non animaduerteremus, nisi excitasset intellectum uox ista, per spiritum sanctum in persona eius prolata, nigra sum sed formosa. Quid enim hoc erat? Quid putamus facturos uel dicturos fuisse uicinos & cognatos qui multi conuenerunt, si inter eos inueniretur in utero habens? Ipse Ioseph uir eius, cui desponsata erat, quoniam inuenit eam in utero habentem, cum esset iustus, nolebat traducere eam: sed uolebat occulte dimittere eam. Ergo in oculis eius nigra erat, & est adhuc in oculis siue in sensu illorum, qui cum sint filij matris suæ, de quibus postmodum dicendum est: pugnant contra eam, contradicendo nobis credentibus & confitentibus eam de spiritu sancto fuisse imprægnatam. ¶ At illa dicere poterat & ueraciter dicit, nigra sum sed formosa: nigra, inquam, id est, prægnans inuenta sum: sed formosa, id est, salua uirginitate de spiritu sancto imprægnata. Bene actum, optime prouisum est, ut uentura postmodum multitudine ad illud natiuitatis Iohannis gaudium, reuerteretur in domum suam, ne prius ab illis deprehenderetur in utero habens, quàm ab ipso beato Ioseph, qui dignus esset corrigi per angelum dicentem, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam cõiugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. ¶ Nec istud suffecisset, nisi etiam priusquam complerentur dies Mariæ ut pareret, locum mutauisset. Poterat nanque uicinis & notis fieri occasio loquendi, quòd tam cito peperit uix habens menses sex: ex quo monẽte angelo beatus Ioseph cõiugem suam accepit. Bene igitur, & hoc prouisum est, quòd exijt edictum à Cęsare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis, quatenus per hanc occasionem, & scriptura impleretur, quæ Christum de Bethleem nasciturum prædixerat esse, & uirgo ab omni uicinorum quæstione liberaretur: quomodo tam breui tempore exacto, ex quo in coniugium accepta fuerat, peperisset. Dicat igitur: Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem. Secundum opinionem male uidentium nigra, secundum fidem recte credentium formosa. ¶ Quàm nigra & quàm formosa? Nigra, sicut tabernacula Cedar: formosa, sicut pellis Salomonis. Sicut enim Ismahel, ad quem pertinet Cedar, niger, id est, ferus homo iure fuit eiectus cum matre sua dicente Sara: Ejce ancillam & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ, & è regione omnium fratrum suorum in solitudine fixit taberna-

Lucæ 1

Cur Maria nõ iterfuit partui Elizabeth.

Responsio.

Matth. 1

Nigra sum sed formosa.

Lucæ 2

Mich. 5

Gene. 21

Galat. 4

tabernacula, ita & ego iure eiicienda uisa sum, ita ut uir meus Ioseph nollet traducere, sed uellet occulte dimittere me. Multum erat miserationis in eo, quòd occulte dimittere uoluit, cum lex multo asperius censeat de puella eiusmodi: qualis ego, dum pregnans essem, poteram existimari. Ergo nigra ego sicut tabernacula Cedar: quia sicut ille cum matre sua, ita & ego cum eo quod conceperam uidebar eiicienda, uiri mei domo & hæreditate indigna. Cedar, ut iam dictum est, pertinet ad Ismahel. Quare autem magis hic placuit dicere tabernacula Cedar, quàm tabernacula Ismahel? Videlicet quia Cedar tenebræ, Ismahel interpretatur exauditio dei, magisq; nomen tenebrarum, quàm exauditionis dei, congruit meæ quæ putabatur ingenii nigredini. ¶ Econtra, sicut pellis Salomonis, id est, exterior cultus & omnis dignitas sapientissimi regis incomparabiliter splenduit, ita ut nullus ei regum potuerit unquam comparari, ita & uirginitatis meæ splendor præ omnibus sanctis & filiis regni dei est admirabilis, nec ei qui ex me natus est, quisquam sanctorum, nec ipse Isaac, eidem Cedar longe prælatus & præferendus, potuit unquam uel poterit comparari. Quare autem non dixi, sicut Salomon, sed sicut pellis Salomonis? Videlicet, quia formosa quidē pellis Salomonis, sed non ipse Salomon ualde formosus fuit. Intus enim quandam deformitatem habuit, etiam quando fulgebat formositas pellis. Dixit enim dominus illi: Quia habuisti apud te hoc, & non custodisti pactum meum & præcepta mea quæ mandaui tibi, disrumpens scindam regnum tuum, & cætera. Quid nam est dicere, habuisti apud te? nisi ac si diceret, qualem te nunc ostendisti, sequendo deos alienos: talis eras etiam, cum de foris me honorares omni adoratione & pulchri templi ædificio. Igitur melius dicere fuit, sicut pellis Salomonis, q̃ sicut Salomon, ita formosa sum, quia non sicut habuit apud se, sed sicut deforis ædificauit templum manufactum, & sicut dixit: Sapientia ædificauit sibi domum: ita ex me deus templum sibi non manufactum & non manufactam sapientia sibi ædificauit domum. ¶ Nolite filiæ Hierusalem considerare me, quòd fusca sim, id est, corrupta, quia quòd tumentem uterum habeo, quòd inuenta sum in utero habens, non fecit uir, quia uirum nō cognosco, sed ita decolorauit me sol. Verus sol, & sole deus longe pulchrior, semetipso me impleuit, de semetipso uterum meum tumentem reddidit. Hoccine est decolorari? Non apud uos ò filiæ Hierusalem, quæ habetis oculum simplicem, sed apud superborum cogitationes, quorum nequam est oculus. Non erat nequam oculus Ioseph, sed quandam excusabilem ignorantiæ nebulam habens, cito purgatus est, dicente sibi angelo domini, quod sana cute decolorata essem, quam non flamma ignis de deorsum. sed desuper sol decolorauit, quod salua uirginitate grauida essem: quam non uir terrenus, sed pater cœlestis, de spiritu sancto grauidam fecit. Non ita cæteri omnes cognitam ueritatem sequuntur. Sed quid? ⌊Filii matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in uineis, uineam meam non custodiui.⌋ Filii matris meæ, Iudæi sunt, filii * synagogæ, imò qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ. Isti pugnauerunt, id est, certissime pugnabant contra me, considerantes & considerare uolentes, quod fusca sim, quod non uere decolorauerit me sol, sed nigra sim nigredine omnimoda sicut tabernacula Cedar. Hinc ab illis passa sum uel patiar pugnas uerborum, pugnas linguarum blasphemantium. Prædicatum est eis, quod non nigra, imò, ut iam dixi, formosa sim sicut pellis Salomonis: sed econtra pugnauerunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis blasphemantes. Diximus ergo: Vobis oportebat primum loqui uerbum dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim pręcepit nobis dominus: Posui te in lucem gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terræ. ¶ Hoc modo posuerunt me custodem in uineis, id est, in gentibus, quæ non quidem erant, sed ex mea custodia factæ sunt uineæ domini. Posuerunt, inquam, id est, ut ego ponerer, effecerunt per incredulitatē suam. Nō ęm ego prior illos, sed ipsi priores me repulerunt, & custodia mea sese indignos iudicauerunt. Igitur iusto iudicio tales matris meæ filios reliqui & uineam meam nō custodiui, gentem meam non adiuui, non defendi quin uenirent locumq; & gentē tollerent Romani. Putauerunt, quod si me repulissent errare deberem in solitudine, sicut Cedar uel sicut Agar. Verum non ita est. Pro una uinea, quæ debuit esse mea, utpote gens mea, sanguis meus, & caro mea, multas uineas acquisiui, multas ecclesias in gentibus dilataui, quæ omnes custodiam meam habent, & habere desiderant, de meritis meis præsumentes, de intercessionibus meis confidentes, & pro huiusmodi custodia clamantes ad me iugiter: Hęc ad filias Hierusalem elocuta, quales refugit, ut supra iam dictum est, ne consideraretur ab eis, & inueniretur in utero habens, in illa frequentia uenientium ad Elizabeth, ut congratularentur ei: mox ad dilectum cōuersa, dicit: ⌊Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie: ne uagari incipiam per greges sodaliū tuorum?⌋ Sensum uocis huius quærenti, nec dubitanti mihi, quin ueraciter congruat tantę tamq; beatę uirgini, magnum & mirum sese ingerit, & aperit sacramentum illius euangelicæ lectionis: Cum factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymā secundum consuetudinem diei festi, consummatisq;

Deut 22

Formosa sicut pellis Salomonis

3.Reg.11

Prouerb. 9

Quod fusca sim.

Apocal.3

*Aliàs in synagoga.

Actorum 13

Esaiæ 42

Posuerunt me custodem in uineis.

Gene.16. 21

Lucæ 2

Lucæ 2 omnibus, cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalē, & non cognouerunt parentes eius, & cætera usque, & dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quid enim? Nunquid casu gestum est, ut puer Iesus remaneret in Hierusalem, & parentes eius illum esse in comitatu existimarent, requirerent inter cognatos & notos, & non inuenirent, regressi in Hierusalem requirentes, post triduum inuenirent, non quomodocunque uel ubicunque, sed in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem? Nunquid hoc Euangelista tam diligenter scriberet, nisi rem sacramen-
Iohan. 21 ti plenam esse sciret? Sunt & alia multa, inquit, Iohannes, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros. Si solam spectes rem gestam: quantum est hoc inter alia tam multa, ut illis omissis ab Euangelista non de-
Mysteriū de abolendis ceremoniis Iudæorum. beret omitti? ¶ Igitur & in uoce ista, indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie: & in illa re gesta, qua dixit eadē diligens & dilecta: Fili quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes querebamus te: unum idemq; mysteriū spectare iuuat. Quid enim est comitatus de die festo redeuntium, nisi frequentia uel ritus ceremoniarum Iudaicarum, ceremoniarum carnalium? Istæ nanque, mandata uitæ non præcesserunt, sed comitatæ
Leuit. 18 sunt, & si rite consideres legis ordinem, postquam præcepta bona data sunt, quæ faciens ho-
Ezech. 20 mo uiueret in eis, istæ ceremoniæ præceptaq; non bona, in quibus non uiuerent, à reatu ui-
Exodi 32 tuli sumpserunt initium, & hoc erat iugum grauissimum, quod neque nos, ait Petrus aposto-
Actorū 15 lus, neque patres nostri portare potuimus. Super his magna conquisitio futura erat, & facta est: sicut in Actibus Apostolorum legimus: Et quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres, quia nisi circuncidamini, non potestis salui fieri, & quia oportet præcipere, seruari legem Moysi. Hoc erat parentes Iesu existimare, Iesum esse in comitatu. Sed non erat ibi Iesus: Imò erat, & esse illum oportebat, in medio doctorum, audire & interrogare uerba uitæ. Hinc
Hiere. 7 per Hieremiam prophetam fuerat prædictum: Quia non sum locutus cum patribus uestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustomatum & uictimarum: sed hoc uerbum præcepi eis dicens: Audite uocem meam & ero uobis deus, & uos eritis mihi populus: & ambulate in omni uia quam mandaui uobis: subauditur, in mon-
Exodi 20 te Oreb, ante reatum uituli, ubi iustificationes & præcepta uitæ dedi, scripta in tabulis digito dei. ¶ Horum discernendorum utique magistram te esse oportebat o beata Maria, &
Cantico. 4 magistra magistrorum, id est, Apostolorum, iuxta illud: Fons hortorum puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano. An quia spiritus sanctus illos docuit, iccirco tuæ
1. Cor. 12 uocis magisterio non illis opus fuit? Imò uox tua uox illis fuit spiritus sancti, quicquid supplementi opus erat eisdem mortalibus uel testimonij, ad confirmandos singulorum sensus, quos acceperant ab eodem spiritu, diuidente singulis, prout uult, ex religioso ore tuo perceperunt, instructo ad loquendum, bene composito ad tacendum, prout tempus erat op-
Actorū 15 portunum. An quia loco supra memorato de Actibus Apostolorum, ubi facta seditione propter ceremonias Iudaicas conuenerunt apostoli & seniores, uidere de hoc uerbo, nullam tui mentionem scriptura fecit, iccirco putandum est, quòd conuentus ille te omiserit, & sanctum de tuo pectore de tuo ore spiritum non consuluerit? Imò & illic & in cæteris agendis tu princeps, omnem soluisti quæstionem: ita tamen, ut non clamares, neque contende-
Esaiæ 42 res, neque audiretur uox tua foris: quia (sicut ante nos dictum est) tu sola es uirgo quæ uniuersam hæreticam prauitatem interemisti. Dixeris ergo: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie: ne uagari incipiam per greges sodalium tuorum. Indicari tibi flagitabas, ut alijs indicare scires. Sed dico: Nunquid nesciebas? Nunquid quod prophetæ scierunt, tu ignorabas? Utique nescires: nisi desuper indicatum tibi fuisset. Et deus tuus filius tuus præsciebat, quòd resurrecturus esset à mortuis: & tamen in persona eius
Psal. 40 Psalmista dicit: Tu autem domine miserere mei, & resuscita me, & retribuam eis. ¶ Dicat
Maria non nesciebat, & tamē dolens quęrebat. aliquis: Quid ergo est quod in supradicto loco Euangelij, dum ista significarentur, dixit: Fili quid fecisti nobis sic, ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te, & cætera usque, & ipsi nihil horum intellexerunt? Ad hæc, inquam: Et quid illud est quod Euangelista continuo intulit: mater eius conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo? Igitur ecce duo quasi repugnantia. Si enim non nesciebat, quomodo quærens dolebat: dolens quærebat? Si autem nesciebat, quomodo uel quibus in corde suo conferebat? Ergo neque à dextris, neque à sinistris sermo fit, quia ueraciter magna hæc prophetissa, quid ageretur non ignorabat, quoniam gratia plena erat: & tamen dolens quærebat, quoniam dispensationi diuinæ, ipse suo silentio seruiens, quàmuis cum illis quærentibus quæreret, tempus tacendi custodiebat, & dolentibus condolebat. Quomodo autem dicenti, indica mihi, responsum est ex persona dilecti? Nam & percunctatio & causa percunctationis, melius cum responsione explanari poterit. ⌊ Si ignoras te o pulchra inter mulieres regredere & abi post uestigia gregum: & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. ⌋

rum. ⌋O pulcherrima mulierum, ò benedicta inter mulieres, cuius pulchritudo benedictio est, cuius pulchritudo ipse benedictus fructus uentris tui est, talis ac tanta causa tua est, ut si teipsam non ignores, statim scias illud quod quæris, dicens: Indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie. nec uerendum tibi sit, ne uagari incipias per greges sodalium meorum, id est, per cõuenticula quæ fiunt circa cathedras siue doctrinas scribarum & pharisęorum, qui sese mihi sodales siue pares faciunt, qui in ceremonijs suis iustificari uolunt, qui suam quęrentes statuere iustitiam, iustitiæ dei quæ Christus est, subiecti non sunt. Quid enim? Vnde pulchritudinem istam acquisisti, ut sis pulcherrima mulierum? ex fide & humilitate, an ex operibus legis? nonne ex fide & humilitate? Nam & beata quæ credidit, ait illa prophetissa, illa cognata tua Elizabeth, repleta gaudio, & exultans in spiritu sancto cũ infante in utero suo. Beata (inquit) quæ credidit, quoniam perficientur ea quę dicta sunt ei à domino. Non dixit, beata quę inuenta est in operibus legis. Ecce beatitudo ex fide. Tu quoq; statim cecinisti, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et ecce beatitudo ex humilitate. Ergo ex fide & humilitate, imò fides & humilitas tota pulchritudo tua est, & hic est locus requietionis meę. Locus in quo dilectus tuus pascendo & cubando delicietur in meridie, id est, in hoc tẽpore plenę grę, quãdo figura iam præterita, res illuxit, umbra depulsa, sol ueritatis ascendit. ¶ Si hoc ignoras, consequens est quod dixi, egredere & abi post uestigia gregum, uidelicet eorum qui in lege uel in carne iustificari uolunt: & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum, id est, carnales habe alumnos secundũ imitationem supradictorum sodalium meorum: quorum omnium cuncti greges, non oues, sed hœdi sunt: utpote à peccato suo non iustificati, imò in peccato suo morituri. ¶ Cui posthac licebit in carne gloriari? Ecce illi, quæ de carne sua uerbum carnem factum peperit, si ignorat se, subauditur, unde altissimo placuerit, dicitur, Egredere & abi. Et in euangelio, quum extollens uocem quædam mulier de turba, dixisset, Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti, quid responsum est ei? Quinimò, beati qui audiunt uerbum dei, & custodiũt illud. Hæc enim causa principalis est effectiua beatitudinis, & sine hac beata non potuisset esse uel dici. ¶ Attamen perseueranter & irrefragabiliter dicimus, Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti, & bene dicimus, scientes quia hospitium uentris sui, quod creatori suo præbuit, & alimoniam lactis sui, quod ori eius ministrauit, fide pretiosa & humilitate gratiosa cõmuniuit atque perornauit, compleuit & custodiuit, nullam habens unquam ignorantiam sui. Sequitur: ⌊Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te *amica mea.*⌋ Hoc est quod te nolo ignorare, & quod si rite perpendis ò *amica mea*, non ignoras te. Quisnam fuit ille meus equitatus in curribus Pharaonis, uel quomodo in curribus Pharaonis? Magnum & mirum spectaculum respicienti, inde currus Pharaonis, hinc equitatum meum. Currus nanque Pharaonis ualde multi, ferro armati, pleriq; etiam auro uel argento insigniti fuerunt: equitatus autem meus uirga una fuit, uirga Moysi & Aaron. Virga illa contra sublimes currus Pharaonis taliter equitauit, hoc modo militauit. Primo, uersa in colubrum deuorauit uirgas magorum: deinde percutiens aquas fluminis uertit in sanguinem, deinde extensa super fluuios & super riuos ac paludes eduxit ranas super terram Aegypti. deinde percussit puluerem terræ, & facti sunt cyniphes in hominibus & in iumentis, denique impleuit domos Aegyptiorum muscis diuersi generis, deinde fecit ut morerentur omnia animantia Aegyptiorum: & deinde facta sunt uulnera uesicarum turgentium, deinde extensa in cœlum fecit tonitrua & grandinem mixtam igni, ac discurrentia fulgura super terram Aegypti: deinde extensa super terram ascendere fecit locustam, & deuorauit omnem herbam quæ residua fuit grandini: deinde extensa in cœlum, fecit ut essent tenebræ horribiles in uniuersa terra Aegypti: nouissime eleuata super mare, uertit illud in siccum, & diuisit aquam, & transierunt filij Israël per medium maris, iterumq; reducta super mare, operuit aquis currus & equites cuncti exercitus Pharaonis. Recte ergo uirga talis dicitur equitatus domini, quæ contra tot currus & equites Pharaonis sola suffecit, & uictoriam peregit. ¶ Quomodo uel in quo tali equitatu meo amica mea assimilaui te? Videlicet in eo, quòd posita coram domino uirga illa in tabernaculo testimonij, sequenti die inuenta est germinasse, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdala deformati sunt. Erant enim quidam similes istorum sodalium meorum, pro sacerdotio contendentes, & concilia sua trahentes aduersus Moysen & Aaron: sicut isti sodales mei, sacerdotium sibi uendicant, in carnibus taurorum & sanguine hircorum, aduersus sacerdotium meum, sacerdotium æternum secundum ordinem Melchisedech iuramento firmatum. Dixi ergo, Refer uirgam Aaron in tabernaculum testimonij, ut seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur. Illi signo, illi equitatui meo assimilaui te amica mea. Sicut enim uirga illa, uirgas maleficorum & incantatorum deuorauit, & omnem superbiam Aegyptiacam obtriuit, ac deinde germinauit, fronduit, floruit & fructum protulit, non plantata, non succo terræ animata, sed uirtu-

Pulchritudo Marię, fides & humilitas.

Rom. 10.

Luc. 1.

Colo. 2.

Abi post uestigia gregum.

Iohã. 8.

Luc. 11.

Beatus uẽter qui te portauit.

Eqtat⁹ dñi uirga Aaron.

Exo. 7. &c.

Exo. 14.

Maria assimilatur uirgæ Aaron.

Num. 17

Heb. 9.

Psal. 109.

Num. 17.

te cœlesti supra usum naturæ prouecta, sic tu pulcherrima mulierum, amica mea, cunctã prauitatem hæreticam interemisti, superbiam diaboli deiecisti, conceptu florida, partu fructifera, uirgo in conceptu, incorrupta in partu, uirgo ante partum, incorrupta post partum. Nonne igitur pulcherrima es mulierum? Vere pulcherrima. ⌊Pulchræ sunt genæ tuę sicut turturis, collum tuũ sicut monilia.⌋ Pulchritudo tua pudicitia est, quæ multum apparet & spectabiliter lucet in genis tuis, quia nõ foris uagaris oculis, sed sicut soliuaga & auis castissima turtur, solitudine delectabaris, & solitariã te angelus inuenit atq; salutauit. Non ita pulchrę sunt genę mulieris, qualem Sapientia denotat, Ornatu, inquiens, meretricio præparata ad capiendas animas, garrula & uaga, quietis impatiens, nec ualens in domo cõsistere pedibus suis. Verum ut taceam de eiusmodi, pudicarum omnium uirginum, uiduarum atq; continẽtium, pudor siue pudicitia, religiositas aut uerecundia, tuis genis, tuis oculis comparata, non est uerecundia, non est pudor, non est, aut uix meretur dici pudicitia. ¶ Adde ꝙ collum tuum sic est sicut monilia. Sicut enim monilia muniunt matronarum pectora pudica, unde & dicunt monilia, eo ꝙ pectus muniant, ne quis extraneus (id est, impudicus) manum suam iniiciat, ita & collum tuum munit uerba tua, nõ solum ne quid otiosum aut noxium siue inordinatum per uocem erumpat, uerum etiam ne ipsum bonum tuum, secretum tuum, diuinum mysteriũ tibi creditum, leuiter uiam uel uocem inueniat, ut auris aliena, siue filia aliqua, quãuis uideatur esse filia Hierusalem, quę forte custodire nesciret huiusmodi margaritas, sicut custodiri oporteret propter porcos, maximeq; propter Herodẽ & ei⁹ cõplices, intelligat. Vere igit pulcherrima mulierũ, pulcherrima in genis, pulcherrima in collo, id est, tam oculorum q̃ uerborum tuorum moderamine decẽtissima. Quid ad hęc dicunt amici uel familiares tui, quales primi fuerunt apostoli? ⌊Murenulas aureas faciemus tibi, uermiculatas argẽto.⌋ Murenula quoddam colli ornamentum, uulgo sic uocatum, idcirco ꝙ scilicet auri metallo in uirgulas lentescente, quædam ordinis flexuosi catena contexitur, in similitudinem murenæ serpẽtis. Hæc & interdum auri atq; argenti texitur uirgulis. Vnde hic dicitur, Murenulas aureas, uermiculatas argento, faciemus tibi. ¶ Aurum & argentum idem significant hic, quod & in psalmo, cum dicit: Pennæ columbę deargentatę, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Aurũ in dorso uel in posterioribus columbæ, interior est sensus sacræ scripturę, argẽtum uero sermo exterior, cuius nitori nullo modo comparari possunt lepóres siue exornationes eloquẽtię mundanæ, quantumlibet exquisitę fuerint siue accuratę. Ergo ꝑ murenulas aureas argẽto uermiculatas, recte intelligimus sermocinationes sanctorum, sensibus aureas, elocutionis nitore argenteas siue luculentas. Est igitur sensus: O uirgo uirginum, quomodo factũ est istud? Quia nec primam similem uisa es nec habere sequentem. Laxa uocis iter, & collum tuũ silẽtio communitum pande interdum, & tutis auribus amicorum fidelium, uel breuiter eloquẽdo committe secretum, ut dicas nobis, quomodo uel per quid altissimo complacueris: qualis ille tibi fuerit, primum in corde siue in utero, deinde in conuictu siue in colloquio, dum lactares uberibus, dum gestares eũ ulnis trementibus? Sumus enim fidi artifices, argentarij fideles, & ad laudem illius qui tibi hæc magna fecit, faciemus murenulas ueritatis, ornamenta benedictionis & gratiarũ actionis, benedicendo & gratias agendo, q̃a sic fecit tibi, ita ut non sit locus, ubi uox laudis huius non audiatur, uox sonora, laus altisona, quę tuum nomen concelebrans, iugiter te ambiat, & quodammodo de collo tuo dependeat. ⌊Dũ esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea cõmorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi in uineis Engadi.⌋ Hoc dico uobis ô amici, & hoc aurum uerum est. Si habetis argẽtum, facite (ut dixistis) murenulas mihi: imò nõ mihi, sed domino, memores illius dicti Sapientis: Glorificantes dominum quantumcunq; potueritis, supualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum, & exaltate illum, quantum potestis: maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini uirtute, ne laboretis, nõ enim peruenietis. ¶ Quid enim? Cum esset in sinu uel in corde patris, de illis altissimis suis respexit humilitatem meam. Hoc est quod dico. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quid enim est uel erat accubitus regis, nisi cor uel sinus patris? Illi supradicti pastores uel sodales eius, qui sese pares ei faciunt, & greges non ouium, sed hœdorum post se trahunt, dixerunt, quòd ante me rex iste non fuerit, quòd ex me initium sumpserit, quòd homo tantum & supra hominem nihil in eo sit. At ipse prius q̃ ego essem, imò & antequam Abraham fieret, est & erat, & in illo accubitu suo erat. Nam in principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud deum. ¶ Dum ita esset, nardus mea dedit odorem suum: & hoc odore delectatus, descendit in uterũ meum. Olim in Eua malo superbiæ fœtore offensus, & ob hoc ab humano genere auersus fuerat: nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, sic ad genus humanum conuersus est. Propterea nardum meam dico humilitatem meam, q̃a sicut nardus herba aromatica, paruo quidem frutice uel parua spica, nequaquam in altum se subrigit, sed comosa atq; odoratissima, flore optimi odoris atq; radicula suaui, multis usibus pro-

Pulchræ sunt genæ tuæ.

Collũ tuũ sicut monilia.

Matth. 7.

Quid murenula.

Psal. 67.

Aurũ in sensu, argentũ in sermone

Ecci. 43.

Rex ĩ accubitu suo, ẽ fili⁹ in sinu patris.

Iohã. 1.

Nardo cõparaĩ hũilitas Mariæ.

probatur utilis: sic humilitas mea, suo quidem arbitrio uel iudicio parua res est, nimiũ'q; exilis, sed iudicio regis pretiosior est cunctis operibus legis, in quibus homines iusti sibi uidentur atq; magnifici: ipsumq; regem & patrem eius deum, sanctum quoq; spiritum, unice delectat, uelut suauis odor, qualis quantusq; de nullo unquã usq; ad ipsum spirauit uel spirare potuit sacrificio. O amici, hoc ego experta sum. Humilitatẽ meam de isto accubitu suo sensit & respexit, & ualde delectatus est, & placuit sibi, q̃d in isto sexu tantam humilitatem inuenit: in isto (inquam) sexu à quo initium superbiæ generi humano superueniens, totam massam corrupit. ¶ Prius in uirili q̃ in isto sexu fidam humilitatem inuenit, & inter cæteros in ista gratia duo uiri ualde nominati sunt, scilicet Abraham & Dauid, qui & ex uerbis suis cognosci possunt, q̃ humiles fuerint in oculis suis. Abraham quippe, cum tantus esset, ut cũ eo deus loqueretur, & amicus illi haberetur, non tamen oblitus sui, Loquar, inquit, ad dominum meũ, cum sim puluis & cinis. Dauid quoq; cum esset unctus rex, & Saul persequeretur eum, quem persequeris (ait) rex Israel, quem persequeris? Canem mortuum & pulicem unũ. Propterea non solum non cõfunditur deus uocari eorũ deus, uerum etiam istis duobus iurare deum altissimum non piguit, facturum se hoc mysterium ò amici, quod in me cernitis. In isto sexu tandẽ gratiã eandem, & fortassis abũdantiorem inuenit. Nolite incũbere mihi, ut explicem, quãtam in me humilitatẽ mitis & humilis corde inuenerit. Nõ possum eloqui, non possum uerbis cõsequi. Res ista non est effabilis. Quid uel quale sit hoc bonum, nemo scit, nisi qui accipit: & cũ acceperit, nulli nisi deo potest effari: qui ut uidet, sic intelligit. Hoc tantum dixerim, quia requies est mentis: & qui hanc inuenit, sine dubio requiem animæ suæ inuenit. Ego in omnibus requiem istam quæsiui, & uidit rex respiciẽs ubi nardi huius ex me odorem sensit: uidit (inquã) q; requiescere posset hic in suauitate animæ quietę, id est, humilis: descenditq; de illo accubitu suo, & requieuit in tabernaculo meo. Hic requieuit, hic habitauit totis nouem mẽsibus: & cuius erat dominus, eiusdẽ ancillæ suæ factus est filius. Vultis audire amici, qualis exinde fuerit iste dilectus meus mihi, & ego illi? Ecce dico uobis: Fasciculus myrrhæ dilectus me⁹ mihi, inter ubera mea commorabitur. Cõferte istud illi dicto unius ex uobis, unius ex amicis, iusti Simeonis. Ecce (inquit) hic positus est in ruinã & in resurrectionem multorũ in Israël, & in signum cui contradicetur. Et tuã ipsius animam pertrãsibit gladius. Dico adhuc: Botrus cypri, dilectus meus mihi, in uineis Engadi. Si hæc scitis, si ista rite perpẽditis, profecto in me inuenietis, & unde mecũ compũgamini, & unde mecum dulciter consolemini. ¶ Nolite solam attendere horam uel diem illam, in qua uidi talẽ dilectum, ab impijs cõprehensum male tractari, scilicet illudi, spinis coronari, flagellari, crucifigi, felle & aceto potari, lanceari, mori & sepeliri. Nam tunc q̃dem gladius animã meam pertransiuit: sed antequam sic pertransiret, longum per me transitũ fecit. Prophetissa nanq; eram: & ex quo mater eius facta sum, sciui eum ista passurũ. Cum igitur carne mea taliter progenitũ, talem filiũ sinu meo fouerem, ulnis gestarem, uberibus lactarem, & talem eius futuram mortẽ semper præ oculis haberem, & prophetica, imò plus q̃ prophetica mente præuiderem: qualem, quantã, q̃ prolixã me putatis materni doloris pertulisse passionem. Hoc est quod dico: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. O commoratio, dulcis quidẽ, sed plena gemitibus inenarrabilibus. Ad ubera deforis stringebatur, & eisdem lactabatur uberibus, simulq; inter ubera intus in corde futurorum præscio, semper parebat: quali esset morte moriturus. Veruntamẽ & illud sciebam, q; esset resurrecturus. Huius rei pręscientia dulcis erat. ¶ Igitur dilectus meus mihi & fasciculus myrrhę, quia moriturus: & botrus cypri erat, quia resurrectur⁹, & ultra non moriturus. Botrus (inquam cypri) uidelicet terræ uel insulæ, botros prædulces, uinũ'q; optimũ afferentis, quia nõ qualecunq;, sed optimum est uinum resurrectionis, & hoc inuenies Engadi, id est, fontis hœdi. hoc enim interpretatur Engadi. Cur ergo ita dixerim? Idcirco nimirũ, quia meus iste dilectus, non iustos, sed peccatores uocare uenit, ut resurgant in resurrectione prima, qui fuerãt per peccatum mortui, & hoc in fonte hœdi, in fonte baptismi, in lauacro regenerationis: quo regenerati, fiũt oues, qui fuerant hœdi: fiunt sancti, qui fuerãt peccatis obnoxij. Ad huiusmodi fontem uenientes, iam non uineæ sunt, sed uineæ fiunt: ab alio translati, in alio plantati. Vnde & quilibet eorum dicit: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. In istis plantationibus, in istis uineis apparet iste botrus Cypri, sapit dulcedo resurrectionis istius dilecti mei. Desideratis scire, qualis interea mihi in colloquio fuerit? Talis utiq;, qualis ex uerbis istis debet intelligi. ⌊Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.⌋ Quid enim erat, illum hęc & cætera huiusmodi dicere ad me, meq; illi sic & sic respondere, nisi me atq; illum de scripturis quæ de me & illo erant, quàm familiariter tractare? Nam hoc ipsum, ecce pulchra es, nonne de illis scripturis est? Ecce (inquit Esaias) uirgo cõcipiet & pariet filium. Item: Et egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet: & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientię & pietatis,

&

Humilitas Abrahæ & Dauid.
Gen. 18.
1. Reg. 14.
Matt. 11.
Eccl. 24.
Luc. 2.
Fasciculus myrrhæ.
Botrus cypri.
Luc. 5.
Apoc. 20.
Tit. 3.
Rom. 6.
Scripturæ de Chro & Maria.
Esai. 7.
Esai. 11.

& replebit eum spũs timoris dñi. Hoc ergo dicebat: Ecce ò amica mea completũ est in te, q̃d ille prenũciabat. Quãdo eñ nata es de domo Dauid, tunc egressa est uirga de radice Iesse: qñ (inquã) nata es, quę tanto humilior es hominibus huius seculi, quãto uirgula quæuis minor & gracilior est grandibus cedris & quercubus magnis, de quibus idẽ propheta dicturus, Et egredietur uirga, p̃miserat: Et excelsi statura succidẽtur, & sublimes humiliabũtur, & subuertentur cõdensa saltus ferro, & Libanus cũ excelsis cadet. Quãdo aũt ego ex te natus sum, tũc de uirga flos ascendit, sup quem reqescet septiformis spũs dñi. ¶ Ecce ergo tu pulchra es, & iterũ dico, ecce tu pulchra es: pulchra decore uirgineo, pulchra unigenito filio. Taliter geminata, nullius unq̃ fuit, nullius unquã erit pulchritudo. ¶ Adhuc addo istud, pulcherrimum oculi tui columbarũ. Quinã sunt oculi columbarũ, nisi dona septem gratiarũ. i. septem spirituum sup me requiescentiũ? Septẽ nãq; oculi, q iuxta Zachariã prophetã in uno lapide sunt, septem sunt spũs dei, qui iuxta iam dictũ Esaiam prophetã super florem requiescunt. Isti oculi mei, sunt oculi tui, oculi columbarũ, oculi omniũ gratiarũ. Omnium quippe gratiarũ uel spirituũ tu effecta es particeps, ex quo me castis uisceribus suscepisti, sup quẽ requiescit & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hoc eo dicente mihi, qd ego illi? ⌊Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noster floridus, tigna domorũ nostrarũ cedrina, laquearia cypressina.⌋ Hæc ego illi. Cõsiderate diligenter ò amici, qualis sit ista ordinatio hui⁹ scripturę, scripturæ cãtabilis, in qua secretũ nostrũ, secretum dilecti & dilectæ contẽplari desideratis. ¶ Et hic & in cæteris quæ sequũtur, non ego dilecto & ille mihi, sed dilectus meus mihi & ego illi: nisi q̃d semel audistis, ego dilecto meo, & ad me cõuersio eius. Fere in oĩbus dilectã honore prę uenit dilectus, utpote matrẽ filius. Ille mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es & decorus dilecte mi. Ille mihi, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: & ego illi, sicut malus inter ligna syluarũ, sic dilectus meus inter filios. Quid de hoc censetis? Nõne ille cũ deus & homo sit, debuerat ab hoĩe modis omnibus honore præueniri? At ille in hac disciplina totũ principatũ possidebat. Hinc Apostol⁹ ad Philippenses cũ dixisset, nihil per cõtentionem, neq; per inanem gloriã, sed in humilitate superiores sibi inuicẽ arbitrantes, nõ quæ sua sunt singuli cõsiderantes, sed ea quæ aliorũ, protinus ait: Hoc sentite in uobis, q̃d & in Chr̃o Iesu, qui cũ esset in forma dei &c. Ille nanq; sicut in cæteris, ita in cõsideratione mei, semetipsum humiliauit, quodãmodo non cõsiderans q̄ ipse esset deus, sed cõsiderans q̄ essem ego mater, & ipse filius, superiorem sibi arbitrabatur, quẽadmodũ & Euangelista uult intelligi, cum dicit: Et descendit cũ illis, & erat subditus illis. Itaq; cum dilectus meus mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Scitote amici, qa uerba ista nõ à summis labris ueniũt, sed rationis & ueritatis istę uoces habent fundamentũ. Ille nanq; ueraciter in me ueneratur, q̄ sua mater & uirgo: ego in illo adoro, q̄ sit deus & homo. Dico ergo: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. ¶ Dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & ego dico tibi, Ecce tu pulcher es. Ex quo ego pulchra facta sum, ex eo tu qui semp pulcher fuisti, pulchrior fact⁹ es. Nam uere in eo pulchritudinẽ tuã adauxisti, q̄ cum deus esses, homo dignatus es fieri. Hinc tu pulcher & decorus, ita pulcher, ut sis ipsa substãtia pulchritudinis: ita decorus, ut sis ipsum decus humani generis. Vere ergo dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & ego dico tibi, Ecce tu pulcher es, quia tu pulchritudo mea es. Quòd ergo pulchra sum, totũ tibi attribuendũ est. Neq; eñ uirga floris, sed flos uirgæ pulchritudo est. Igitur nõ nisi opinione falsorũ atq; fallentiũ nigra sum ego sicut tabernacula Cedar. Nam ecõtra pulchra ego sum, & pulcher es tu, & lectulus noster floridus: lectus in quã. i. uterus meus, in quo tu quieuisti totis nouẽ mensibus, & saluo uirginitatis meę sigillo, egressus es flos pulcherrim⁹: nec iam in desertũ eijciemur sicut tabernacula Cedar, imò in ciuitate nr̃a domos habebimus, & habebimus diuitias multas & pręclaras, scilicet ecclesias. Nam taliũ domorũ nostrarũ tigna cedrina, & laquearia sunt cypressina. Nam sicut cedrus imputribile lignũ atq; odoriferũ, & cypressus lignum cedro pene proximum, uirtutis eximię sunt, templorũ quoq; trabibus apta, impenetrabili soliditate nunq̃ oneri cedũt, sed ea, quæ in principio fuerint, firmitate pr̃seuerãt: ita domestici nostri apostoli atq; apostolici uiri, doctores ecclesiarũ atq; prælati, perpetuæ uirtutis atq; firmitudinis indeficientes erũt, & domus quoq; manufactæ nr̃æ stabunt, q̃ diu durabit seculum, titulum habentes: Locus terribilis, aula dei, porta cœli. Hic fructus, & adhuc locupletior, te florem non decidentẽ sequetur. Quid ad hæc dilectus? ⌊EGO flos cãpi & liliũ cõuallium.⌋ Vt tu dicis ò amica mea, pulcher ego sum & decorus. nam ego flos cãpi & lilium conualliũ. i. decus generis humani, & honor parẽtum humiliũ, patrum spũ pauperũ, scilicet Abrahæ, Isaac & Iacob, Dauid quoq; & cæterorũ: qui etsi meritis montes, mente cõualles fuerũt: etsi diuites censu, pauperes spũ extiterunt. Illorũ ergo decus uel pulchritudo sum, uere flos, uere liliũ, quia speciosus forma præ filijs hominũ: quam uidelicet formã taliter, ut ego, nullus habet filiorũ hominũ. ¶ Lilium qppe lactei floris est herba, cuius dũ candor sit in folijs, auri tamẽ species intus effulget.

Ita

Margin notes (in order): Esai. 10. — Gemĩa pulchritudo Mariæ. — Oculi colũbarũ septẽ dona spũs sancti. — Colo. 2. — Dilectus dilectã p̃uenit honore ut fili⁹ matrem. — Phil. 2. — Luc. 2. — Qualis pulchritudo et decor dilecti. — Domus cedrinę, templa sunt. — CAP. II. — Psal. 44. — Chr̃s ut lilium.

Ita flos campi siue liliũ ego sum, flos lacteus, id est, puer mundissimus: flos (inquã) & castitatis lilium, cuius dum caro siue humanitas exterius satis mũda sit, diuinitatis tamen species intus incomparabilis est. ¶ Quid aliud dilectus diceret? Nunquid me diceret, tu pulcher es dilecte mi & decorus, ipse auersaretur, & ita deberet esse humilis & mitis corde, ut ueritatem suimet conaretur abigere? Hoc impossibile est. Imò si nos negauerimus eum (ait quidam uestrũ, scilicet amicorũ) ille fidelis permanet, se negare ipsum non potest. Et illic ubi * quàm homo fieret, dixit: Videte ꝙ ego sim solus, & nõ sit alius deus pręter me. & hic, ubi homo factus, dixit: Ego flos cãpi & lilium conualliũ, & ubicunq; siue inimicis Iudęis, siue uobis ò amici apostoli eius uel discipuli quippiã locutus est iuxta hunc sensum, profecto pium est, considerare hoc ipsum, quia ille fidelis pmanet, negare seipsum non potest, pręsertim causa poscente tam magna, causa salutis hominum, propter quos uenerat, q̃s in eũ credere oportebat, ut diceret ipse quis esset aut unde uenisset. Est aũt testis fidelis non soli sibimetipsi, uerũ etiam & alijs, ut testificet & dicat de singulis, cuius sint meriti uel nominis. Ait ergo & mihi, quã & suprà semel & iterũ pulchram esse declamauit: ⌞Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.⌟ Hoc restabat, quoniã ille mihi dixerat, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decor⁹. Hoc (inquam) restabat dicere, ꝙ reuera pulcher ipse, & ꝙ ego ad similitudinem eius pulchra sim. Cum ergo dixisset, ego flos cãpi & lilium cõuallium, protinus & mihi fidele perhibens testimonium, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

Chrs se pulchrũ eẽ negare nõ potest.
leg. * anteq̃
Deut. 32.

¶ Vbi iam quando lilium istud, lilium conuallium inter spinas? Nimirum in Iudęa, quando tolerauit tot & tantas impiorum blasphemias, sustinuit probra, alapas, flagella, coronatus insuper corona spinea. Sic quondam pater Abraham leuans oculos, uidit post tergum arietẽ inter uepres, hęrentem cornibus, quem assumẽs obtulit holocaustum pro filio. Aries ille, animal innocuum, pręfigurabat istud innoxij candoris lilium: uepres illæ, blasphemias & maledicta Iudæorum: post tergum Abrahę, quia nondum uenerat, sed uẽturus erat iste flos campi, siue istud lilium cõuallium suo tempore.

Liliũ inter spinas christus in Iudæa.
Gen. 22.

¶ Igitur illic inter detractiones siue accusationes Iudaicas lilium inter spinas, sic & amica mea, inquit, inter filias: filias, inquam, nõ Hierusalem, sed absolute filios, id est, hereses uanas & uagas. Filię nanq;, cum absolute dicuntur, fere nusquam significationem bonam habent, ut illic: Filię discurrerunt super murum, sed exasperauerunt eum, & iurgatæ sunt inuiderunt illi habentes iacula. Et alibi: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es uniuersas. Itaq; & spinæ & filię blasphemiæ sunt Iudæorũ, sectæ sunt hæreticorum. Quęcunq; huiusmodi spinæ lacerauerunt me, ipsæ & amicam meã lacerauerunt: quæcunq; huiusmodi filiæ tibi inuiderunt, & mihi detraxerũt. Vbi ego spinis cõpungebar, imò & clauis configebar, tu præsens patiebaris mente conuulnerata: & ubi tuę uirginitati à filiabus derogatur, mihi quoq; inuidiose detrahitur. Verum sicut ego spinas pertuli quidem, sed exuperaui, ita & de te ueraciter prædicabitur, quia cunctas hæreses interemisti.

Gen. 49.
Prou. ulti.

Ad hæc inquam ⌞Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios.⌟ Malus lignum fructiferum, ligna syluarum sine fructu sunt. Sic dilectus meus boni operis facit fructũ, filij uero otiosi & inutiles sunt. Dicunt enim, & non faciũt. Solũmodo in hoc importune gloriantur, quia filij sunt. Semen Abrahæ (aiunt) sumus, pater noster Abrahã est, unũ patrem habemus deũ. Isti sunt filij & quasi sodales dilecti mei. Itaq; suo quidẽ arbitrio filij sunt dei, filij Abrahæ: sed reuera ligna syluarũ, imò ex patre diabolo sunt, & tanquam ligna syluarum, quia non solum nõ faciunt fructũ bonum, uerũ etiam fructũ faciunt malum, suntq; cubilia leonũ, habitacula draconum, omniumq; latibula ferarũ, id est, spirituum malignorũ, profecto excidentur & in ignem mittentur. Dilectus autem meus qualem, quàm bonũ inter eos fecit fructum. Vtiq; fructum uitę æternæ, quia non utcunq; bona arbor ipse, sed lignum uitę est. Hoc ego experta sum. Quomodo? ⌞Sub umbra illius quem desiderabam, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.⌟ Ex quo mihi angelus locutus est, spiritussanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ego sub umbra illius sedi.

Filij inutiles Iudæi.
Matt. 23.
Iohã. 8.

¶ Non steti ad horã sub umbra, ut interdũ paterer carnis æstum, interdum haberem refrigerium: sed cõtinuo sedi, quia semper pacem habui, iugiter sub umbra illius quieui. Et fructus eius dulcis gutturi meo, id est, cordi meo. Quis uestrum nescit, ꝙ sit fructus eius dulcis? Expulit enim à nobis amaritudinẽ mortis, & uitæ ęternę dulcedinem indidit. Malus fructus, imò malus morsus, q̃ Adam per Euam uitam perdidit, & mortem inuenit: bonus fructus, quo genus humanum per Mariam mortẽ perdidit, & uitam inuenit. Hic est fructus eius. Ad quid enim uenit, ad quid succreuit inter ligna syluarũ, nisi ut faceret huiusmodi fructum, quo euacuaret primę pręuaricationis reatũ, ligni uetiti morsum? Vbi tempus uenit huiuscemodi fructus edendi, accipiens panem et uinũ, et benedicens, Accipite, inquit, et comedite, hoc est corpus meum. Accipite et bibite, hic est sanguis meus. Non uidistis ibi carnes et sanguinis speciem: profecto nec Eua uidebat promissam sibi à serpente dei similitudinem. Non uidistis nisi panem et uinũ: profecto nec Eua uidit nisi pomum uisu uel aspectu pulchrum. Attamen illa credidit quod non uidebat, credidit (in

Luc. 1.
Sub umbra illi⁹ sedi.
Fruct⁹ eius dulcis.
Matt. 26.
Luc. 22.
Gen. 3.

quam)

quam) serpenti diceti, Nequaquam morte moriemini, sed eritis sicut dij: magis quàm deo dicenti, Morte morieminni, in q̊cunq; die ex eo comederitis. Plus (inquam) serpenti quàm deo credidit. ¶ Iusta ergo lege, ut expietur ille reatus malæ credulitatis, exigitur fides, ut credatis id quod non uidetis: credatis (inquam) deo dicenti, Hoc est corpus & hic est sanguis: magis quàm serpenti, qui per hæreticos dicit, Non est caro, nō est sanguis. Et, eritis sicut filij dei. Hæc ubi fecit & dixit, paratam in conspectu uiuentium mensam relinquēs competentem illis, cōfestim ad mortuos siue dormientes ipse obdormiscēs & mortuus profectus, anima descendente ad animas, & corpore ad corpora in eundem terrę uentrem, quo fuerant recepta, atq; ita de semetipso cibauit atq; potauit eos, atq; exinde sub umbra illius sedent in perpetuum, & fructus eius dulcis gutturi eorum. Mihi potissimum umbra suauis, quam cum amore spiritus trahit ad illum & natura carnis. Cum esset in uita præsenti, non solum modo supradicto sub umbra illius sedere, uerū etiam faciē eius desiderabam semper uidere, semperq; mecū pręsentem habere. Sed quid actum est? ⌊Introduxit me rex in cellam uinariam, & ordinauit in me charitatem.⌋ Ventum est ad nuptias, ubi & aquas in uinum conuertit. Hoc initiū signorum continuo facturus, dixit mihi: Quid mihi & tibi est mulier? nōdum uenit hora mea. Dixeram enim ego illi, Vinum non habent. Et quidem uerum erat, quia uinum non habebant, non solum sicut litera sonat defecisse uinum, sed quia defecerat in omnibus nuptijs huius seculi per peccatum primi hominis uinum uerum, scilicet incorruptio animarum & immortalitas corporum. De huiusmodi uino maior illi cura erat, sed nondum (ait) uenit hora mea: hora scilicet propinandi hoc uinum, reparandi per mortem & resurrectionem meam incorruptionem animarum, immortalitatem corporum. ¶ Tanto mihi negotio impēdente, quid mihi & tibi est mulier? Opus dei tuis affectibus præponendum est. Non tuam, imò non meam, sed patris mei uoluntatem fieri oportet. His & alijs huiuscemodi uerbis introduxit me in cellam uinariam, & ordinauit in me charitatē, id est, intelligere me fecit se ad hoc uenisse, ut humani generis aquaticam infirmitatem in suum uinum, id est, in suæ immortalitatis conuerteret fortitudinem, & quòd affectibus meis diuinam uoluntatem pręferre deberem. ¶ Hoc est enim ordinatam habere charitatem, optare quidem ut non moriatur talis dilectus, sed amplius desiderare totius humani generis salutē. Inordinata & adhuc ordinanda erat charitas Petri, qui assumens illum seorsum, absit (inquit) domine, non erit tibi istud. Dixerat enim, q; tradendus esset in manus hominum & occidendus. Iamdudum docuerat me charitatis ordinē, ut dolorem quidem, & iusti doloris gladium in mente uel anima portarem, non tamen auerti propositum dei cuperem, prouenturum ipsi ad gloriam & honorem, & humano generi ad perpetuam salutem. Quid igitur? ⌊Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore lāgueo. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.⌋ Ecce abijt, ecce recessit. Comprehensus ab impijs & occisus, abijt in sepulchrum, descendit ad infernum, resurrexit, & parumper uisus, recessit in cœlum. Scitis autem, quicunq; amici estis, quicunque illum diligitis: scitis, quia quisq; uestrum dicit: Cupio dissolui & esse cum Christo. Quanto magis ego, quæ illum genui, cum illo esse cupio? Reuera non quomodocunq; cupio, sed & amore lāgueo. Igitur fulcite me floribus, stipate me malis. Hæc mihi fit consolatio. Amore languens pro absentia dilecti, unde possum consolari, nisi ex eo, ut credatis, & credentes uitam habeatis in nomine eius ò populi uniuersi? Credendo fulcite me floribus, bene operando & fructum uitę ęternæ percipiendo stipate me malis. Ita enim fiet, ut non lassescā fatigatione dilationis. ¶ In hoc læua eius sub capite meo, quòd interim dum differor, floribus uestris fulcior, & malis uestris stipata sum: quia uester profectus, uestra salus, meum est gaudium: & nihilominus quidem amore langueo, sed in isto consolata sum. Hæc est lęua eius sub capite meo, uidere me, impleri ea quæ scripta sunt de eo, quæq; ipse promisit de semetipso, uidere hoc donum quod effudit, scilicet spiritumsanctum, quem die pentecostes misit, uidere euangelium eius prædicari, ubiq; sequentibus signis, multiplicari credentes in nomine eius, reflorescere mundum ecclesiis eius, & fructificare cunctis uirtutibus, curuari in nomine eius omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnem linguam cōfiteri, quia ipse dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Læua (inquam) hæc est sub capite meo, id est, consolatio magna quidem, sed minor expectatione uel desiderio meo. Quæ est illa expectatio? Quod est illud desiderium? ¶ Et dextera eius amplexabitur me, id est, gloria patris, in qua ipse est, totam circundabit & implebit me, cum de præsenti seculo eduxerit & assumpserit me. Illa uidelicet dextera, qualis * est, Psalmista breuiter * intimat, dicens: Et delectationes in dextera tua usque in finem.

Vera & iusta fides de sacramēto eucharistię. Psal. 22. Iohā. 2. Vinum nō habent. Quid mihi & tibi est mulier. Ordinata charitas. Matt. 16. Phil. 1. Læua eius sub capite meo. Actu. 2. Marc. ult. Phil. 2. Dextera ei⁹ amplexabit me. Aliâs * fit. Aliâs, * insinuat. Psal. 15.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

CANTABILES MIHI ERANT (ait Psalmista) iustificationes tuæ domine, in loco peregrinationis meæ. Quis est locus peregrinationis nostræ, nisi præsens deiectio mortalitatis & passibilitatis nostrę, quam & alibi uallem lachrymarum appellat, in qua oportet pati multa, scilicet esuriem, sitim, cæterasque miserias, & ad ultimũ ipsam mortem. Si ergo iam in tali loco, in tali peregrinatione cantabiles sunt iustificationes tuæ, quanto magis in ciuitate tua domine? Quæ uero maiores iustificationes tuæ sunt iustificationibus, quas habemus uel intelligimus in uocibus istis, quæ dicuntur Cãtica canticorum? Igitur totis uiribus, cunctis extensis rationalis citharæ (scilicet corporis & animæ) fidibus, istas iustificationes tuas cœpta modulatione decantemus, te adiuuante sancte spiritus, quia nimirum cœleste canticum hic assuescendum est, ut nobiscũ scientia uel notitia eius in illo seculo iuste perseueret. Secundę perioches, id est, recapitulationis) initiũ hoc est: ¶ Adiuro uos filiæ Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa uelit.⌋ Quid (rogo) necesse fuit dilectam dormire? Neque enim parum necessaria fuit eius dormitio, quum tanta sit pro ea dilecti adiuratio. Quid ergo necesse fuit eam dormire? aut certe quid fuit illi dormire? Hoc enim perspecto, melius clarebit, quàm necessaria eius dormitio fuit. Quid ergo illi dormire fuit? Profecto illud quod euangelista uult insinuare, quum dicit: Maria autem conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Iterumque repetens alio loco, dicit: Et mater eius conseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Hoc erat dormire, scilicet oris custodiam habere, & secretum sibi commissum, propter tempus quod malum erat, non propalare, ne perciperet Herodes de rege Iudæorũ, qui natus erat, ubinam esset? Itaque necessarium ualde fuit dilectam dormire, & inter uerbosas filias Hierusalem nolle uigilare. Neq; enim deerant eiusmodi filię Hierusalem, quę quamuis beneuolę essent, non tamen scirent usquequaque opportunam habere taciturnitatem: & idcirco non expediebat, ut dilecta hæc de sanctæ contemplationis somno suscitata, communem se illis faceret, & ad respondendum eis euigilaret, etsi alij quippiam loquebantur. Verbi gratia: Pastores, quos aliqua dixisse certum est. Ait enim euangelista: Et omnes qui audierũt, mirati sunt, & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos: & si (inquam) uel tunc, uel deinceps, propter multa mira quę facta sunt, alij loquebantur, ipsam tacere & non inquietari condecebat, ne res nimis manifesta fieret, maioremque persecutionis ipsa laborem sustinere, quàm fuit illa fuga, qua in Aegyptum fugere oportuerat. Igitur adiuro uos filię Hierusalem, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa uelit, id est, fortiter obfirmo mentem dilectæ, ne ante tempus loquendi denarret uobis, quid uel quomodo sibi factum sit, etiam si uos multũ instanter inquiratis. ¶ Per quid adiuro uos? Per capreas ceruosque camporũ. Vere magnum adiuramẽtum. Nam & ego iuraui ceruis & capreis, scilicet patribus uestris, regibus & patriarchis, maximeque Abraham & Dauid facere uerbum istud quod nũc feci, cum quo uidelicet uerbo dilecta dormit dormitione silentij cõpetentis. Si nunc sciscitantibus uobis, & illa omnibus respondente, fama nimis crebresceret, & Herodes puerum inueniret atq; occideret, euangelio nondum condito: quomodo iusiurandum meum ratum permaneret, quod iuraui ad Abraham patrem uestrum, in isto semine eius benedicendas fore omnes gentes. Idcirco per illos patres uestros, uobis reuerendos, adiuro uos. Vnde patres illi capreæ siue cerui? Nimirum ex eo, quòd sicut capreæ ad instar auium ardua & excelsa tenent, in sublimi habitant, & in petris altissimis commorantur: sic illi manentem non quęsierunt ciuitatem, sed meliorem appetierunt, hoc est, cœlestem, in casulis habitantes & confitẽtes. quia peregrini & hospites sunt super terrã: & sicut cerui, cum aliqd serpẽtini generis comederint, summa agilitate desiderant uenire ad fontes aquarum: ita illi scientes se à primis parentibus per serpentem contraxisse originale peccatum, desiderabãt nasci sibi iam dictæ benedictionis promissum fontem, in quo est remissio peccatorum. Inde est illud: Quẽadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. ⌊Vox dilecti mei: Ecce ueniet saliens in montibus, transiliens colles. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloque ceruorum.⌋ Dilecta quando uult, non suscitata, neque euigilare coacta: sed quãdo uult, & ubi uult, & quibus uult, scripturarum mysteria pandit, & loquitur, & dicit: Vox dilecti mei, subauditur, talis

Marginal notes: Psal. 118. — Dormire hic ẽ, secretum nõ reuelare. — Luc. 2. — Eod. cap. in fine. — Luc. 2. — Adiuro uos p capreas & ceruos. — Gen. 22. — Heb. 11. & 13. — Psal. 41.

Quæstio lis est,qualem dictura sum:& uocis eius,id est,scripturæ, quę ad ipsum & ad me pertinet,sen
cur Christi sus hic est,quem expositura sum.¶ Vocem ipsam, uerba ipsa dilectæ quæ loquitur mihi, iam
aduẽtus tã dicerem:sed uos forte prius aliud audire uultis, cur tam diu dilatum fuerit hoc negotium,&
diu dilatus prius quàm mecum conueniret, tot generationes præterierunt, uidelicet ab Abraham usq;
fuit. ad Dauid generationes quatuordecim,& à Dauid usque ad transmigrationem Babylonis ge
Matt.1. nerationes quatuordecim,& à transmigratione Babylonis usq; ad ipsum generationes qua-
tuordecim,sicut euangelista diligẽter distinguit.Cur aduentum suum tam diu distulit? num
Chr̄s non tardus est aut segnis? ¶ Imò uelocissimus in opere suo est secundum testimonium scriptura-
tardus,sed rum,cuius uidelicet testimonij summa hæc est: Ecce iste ueniet saliens in montibus, transili-
uelocissi- ens colles. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloq; ceruorum. Dicunt enim scripturę pro
mus est. pheticæ,uelocitatem eius attestantes: Voca nomen eius,accelera spolia detrahere,festina prę
Esai.8. 5. dari. Item: Et ecce festinus uelociter ueniet,non est deficiens,neque laborans in eo. Et mul-
ta his similia. Vnde ergo dilatio? Dicam: ⌞En ipse stat post parietem nostrum,respiciens per
fenestras,prospiciẽs per cancellos.⌟ Diligenter animaduertite,ut sciatis rem. Non enim res
parua est,quam dico parietem nostrum,propter quem tam morose uenit iste, qui & antequã
ueniret,festinus & celer uocatus est,& quum uenisset,illud propter quod uenerat,tam cito,
tam uelociter operatus est. Quid enim? ¶ Quàm longum expendit tempus in faciendo id
quod de ipso scriptum est, A' summo cœlo egressio eius, & occursus eius usque ad summum
Psalm. 18. eius? Spatio annorum plus quàm trigintaduorum, tantam exultando cucurrit uiam, saliens
atque transiliens,tanquam caprea siue hinnulus ceruorum,de cœlo in uterum meum, de ute
Paries ini- ro meo in crucem,de cruce in sepulchrum,de sepulchro rursus in cœlum. ¶ Propter quem
micitiarũ, ergo parietem nostrum tam diu moratus est,qui tam uelox in opere est? Nimirum propter pa-
dilationis rietem inimicitiarum,qui non de uno tantum originali peccato,uerumetiam de multis actu-
causa fuit. alibus peccatis congestus est. Eorum, uidelicet actualium peccatorum, primum illud fuit,
quòd filij Iacob filij Isaac filij Abrahæ,ad quem primum repromissio facta fuerat, fratrem su
Gene.37. um Ioseph per inuidiam in seruum uendiderunt,& ille quatuordecim annis seruiuit. Quum
enim sedecim esset annorum, tunc uenditus est: & quando eductus de carcere, stetit in con-
Gen.41. spectu regis Pharaonis, triginta annorum erat. Itaque sicut quodam loco iudex iustus, id
est, dominus dicit, Iuxta numerum dierum, quibus considerastis terram, annus pro die im-
Num.14. putabitur,& quadraginta annis recipietis iniquitates uestras: ita & illic iustum esse arbitre-
Gñatio ꝑ mur iudicium,ut diceret,Iuxta numerum quatuordecim annorum, quibus seruiuit uẽditus
uno anno Ioseph, generatio pro anno imputabitur,& quatuordecim generationibus semen quod pro
cõputat. misi patribus uestris,differetur,quod est Christus. Igitur ab Abraham,inquit,usque ad Da-
Matt.1. uid generationes quatuordecim, subauditur,& Christus non uenit, & eo usque distulit eum
Num.14. iratus dominus:unde & Moyses loco supra dicto congemuit. Porro Dauid, in quem genera
Psal.88. tiones quatuordecim terminatæ sunt,quum iam & ipse promissionem accepisset eãdem cum
.Reg.11. iuramento domini,peccauit & ipse nõ minus quàm priores illi. Vriam Etheum percussit gla-
dio,& uxorem eius tulit,& interfecit eum gladio filiorum Ammon. Itaque non minus super
hoc irasci debuit dominus,quàm dudum fuerat iratus: & idcirco à Dauid usque ad transmi-
grationẽ Babylonis,ait,generationes quatuordecim,subauditur,& Christus non uenit. Por
ro in transmigratione Babylonis,quæ pœna fuit transmigratis illis,non minoris erat peccati
uel criminis,quòd reges Iuda,maximeq; Manasses,sanguinem innoxium fuderant multum,
4.Reg.21. donec implerent Hierusalem usque ad os,absque peccatis suis quibus peccare fecerunt Iu-
.Par.33. dam,ut facerent malum coram domino. Igitur & à transmigratione Babylonis usq; ad Chri-
stum generationes quatuordecim,subauditur,& non nisi post tot generationes idem Chri-
Fenestræ stus uenit. ¶ Post huiusmodi parietem nostrum en ipse stat,id est,propter hæc & alia peccata
sunt pro- generis nostri,cui repromissus fuerat,ipse iustas fecit moras. Stat (inquam) respiciens per fe-
phetę. nestras,prospiciens per cancellos,id est,uisitãs nos per prophetas,memor nostri propter pa-
tres nostros. Nam fenestræ in hoc pariete fuerunt Moyses & prophetæ, suo quique tempo-
re intra multitudinem peccantium,in ipsa congerie peccatorum claruerunt,parietem nõ ita
contiguum esse sinentes,quin dilectus haberet aditum,quo huc introrsus respiceret,& uocẽ
Cancelli audibilem daret,locutionem intelligibilẽ faceret. ¶ Porro cancelli, scilicet anterior pars ædi
sunt patri- ficij,fuerunt Abraham, Isaac & Iacob, primi patres generis nostri, per quos in eo prospexit,
archæ. quòd propter eos misertus est nostri,recordatus est quod eis promiserit,quid iurauerit, hoc
est quod ipsa cecini: Suscepit Israël puerum suum,recordatus misericordiæ suæ. Sicut loqu
Luc. 1. tus est ad patres nostros,Abraham & semini eius in secula. ⌞Et dilectus meus loquitur mi-
Desideriũ fi hi: Surge,propera amica mea, columba mea, formosa mea,& ueni. Iam enim hyems transiit,
lij dei ꝑ sa- imber abijt & recessit,flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit, uox
lute gñis turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, uineæ florentes odorem de-
hũani acce leranda. derunt.⌟ Verba ista profecto desiderantis uerba sunt. Quid autem est desiderium dile-

cti,

cti, uel quid amor eius, nisi charitas, nisi spiritussanctus? Tali utique desiderio desiderare, cum amore recte dicitur amare, dicitur etiam lætari, ut illic: Lætabitur dominus in operibus suis. Psal.103.
Quinetiam petere dicitur, nimirum eodem desiderio, iuxta illud in Deuteronomio: Et nūc Israel, inquit Moyses, quid dominus deus tuus petit à te, nisi ut timeas dominum deum tuum, & ambules in uijs eius, & diligas eum? Amplius autem non solum petentis, uerum etiam ualde optantis animo loquitur, cum item in Deuteronomio dicit, Bene omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiāt uniuersa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis & filijs eorum in sempiternum. Et in Esaia dicit: Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris. Hæc & his similia multa scripta sunt, testantia quietum dilecti desiderium, charitatem impassibilis, non passionem, sed delectationem, qua semper optauit, semper cupiuit id, quod utile esset creaturę suę humano generi. Quòd si unquam aliquid recte dicitur optasse uel desiderare, quanto magis istud, in quo est summa salutis, istam plenitudinem temporis, in quo fieret, ex muliere fieret sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperent? Igitur hæc uerba dilecti, loquentis mihi, Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni, &c. sic accipite, quasi uerba desiderantis, tanquam festinantis & optātis iam adesse materiam tantæ salutis, scilicet me, cuius caro illi materia foret assumēdæ carnis. Tanquam præsenti loquebatur mihi, meq́ue iubebat surgere & properare, id est, nasci & hospitium uētris mei sibi cito præparare. ¶ Et reuera priusquam nascerer, illi prę sens aderam: antequam fierem, bene illi cognita fueram. Si enim dicitis & uere dicitis, quia elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, nōne & de me recte sentitis, & recte sentiendo dicitis, quia elegit me ante mundi constitutionē, ut essem sancta & immaculata in conspectu eius in charitate? Et si sapiam, ut ipsa testatur, iam antequam fieret, ludens erat coram eo in orbe terrarum, & delicię eius cum filijs hominum: quanto magis ludēs erat, & deliciabatur cum ista ancilla domini, miraculo cūctorum filiorum uel filiarum hominum. ¶ Surge, inquit, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & in his omnibus Euæ opposita. Eua nanq́ue quasi inimica, Eua quasi uipera, Eua quasi deformis & ignominiosa. Mihi inimica, uiro suo uipera, sibimet confusa ignominia. Inimica per sụbiam, qua intus tumuit: uipera per malitiam, quam ex serpente concipiens, foris tentata, facile cessit: ignominiosa per pruritum libidinis, qua statim scaturire cœpit. unde & nudam se cognoscēs, folio pudenda contexit. Tu autem amica mea per humilitatem, columba mea per charitatem, formosa mea per castitatem. Tu contra deum non tumuisti, imò mente humili altissimo complacuisti, & ecce amica es. Tu serpenti aurem non præbuisti, imò inimicitias inter te & serpentem ego posui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurristi, imò spiritussanctus obūbrabit tibi, & ecce formosa es. Veni ergo Maria, ueni. nā Eua ad latebras fugit. Veni, & crede angelo euangelizanti, nam Eua credidit serpenti susurranti. Veni & contere caput serpentis, nā Eua & capite illecta, & uentre oblectata, & cauda est obligata serpentis. Veni & dic, Ecce ancilla domini. nam Eua se abscondens pariter & defendens, Serpens, ait, decepit me, & comedi. Hæc est uox dilecti mei, & hæc loquitur mihi: Surge, propera & ueni. Surge per fidē, propera per spem, ueni per charitatem. Iam enim hyems transiit, imber abijt & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tēpus putationis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, uineæ florentes odorem dederunt. ¶ Ecce enim æquinoctium uernum iam prærerijt, & adest festiuitas Paschalis, dum hæc loquor tibi, dum foris angelus annuntiat, & ego intus uocem sequor annuntiantis: quo tempore sine dubio, secūdum cursum solis & naturam aëris, hyems iam trāsiit, imber abijt & recessit. Ex ipsa ergo qualitate temporis auspicium cape magnæ felicitatis, quia per istud quod dicitur tibi, q̄d agitur tecum, transijt, id est, certissime pertransibit hyems peccati, abijt & recessit, id est, certissime abibit & recedet imber iræ cœlestis, quæ uidelicet hyems ex eo uenit, quòd Eua iam dicta, fugiens abscondit se à facie dei, & qui imber idcirco terram, id est, omne genus humanum, uerberauit, q̄a peccauit. Hic est imber, hæc est ira cœlestis: Multiplicabo ærumnas tuas et conceptus tuos &c. usq́ue, Quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Hic talis imber abijt & recessit, certissime abibit & recedet per me fructum uentris tui. Tunc apparuerunt, id est, certissime apparebūt flores multi, flores sancti ac diuersi, alij uidelicet martyrio rubicundi siue purpurei, alij confessione siue ad imitationem nostri, uirginitatis incorruptione candidi. ¶ Tunc & tempus putationis aduenit, & mox aderit, ut amputentur ea, quæ superflua sunt legis, dicaturq́ue floribus siue florētibus campis & arboribus nostris: Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione: & ea quæ uobis non uultis, alijs ne feceritis. A quibus custodientes uos, bene agetis. ¶ Tūc & uox turturis audita est, id est, certissime audietur in terra nostra, Vox (inquam) turturis, nimirum paruulæ quidem, sed castissimæ auis, scilicet

Deut.10. Deut.5. Esai.48. Gala.4. Maria ante constitutionē mundi electa. Ephe.1. Prou.8. Maria in oībus opposita Euę. Gene.3. Luc.1. Gen.3. Festū annūtiatiōis uerno tēpore. Hyems peccati, imber iræ dei. Gen.3. Duplices flores. Tēpus putationis. Actu.15. Vox turturis.

prædicatio euangelij, cuius initiũ est pulchritudo nostra castitatis & uirginei conceptus tui: audita est, id est, audietur, in terra nostra, in ecclesia nostra, in uniuersa terra. ¶ Tunc ad uocẽ huiuscemodi turturis ficus protulit, id est, certissime proferet grossos suos: uineæ florẽtes dederunt, id est, certissime dabunt odorem. Ficus inquam, id est, synagoga, proferet & iactitabit opera uel iustitias suas, sed cadentibus huiusmodi ficis, ipsa remanebit effœta, & ego ueniens ad eam, & quærens fructum, non inueniam. ¶ Vineæ autem florẽtes, id est, gentes credere incipientes, dabunt odorem, id est, bonam opinionem, ita ut amici gratulentur & dicant: Primum gratias agimus deo nostro per iesum Christum pro oĩbus uobis, quia fides uestra annuntiatur in uniuerso mũdo. ⌊Surge amica mea, speciosa mea, & ueni columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Ostẽde mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.⌋ Iterum uox dilecti mei, iterum loquitur mihi, & ad surgendum inuitat, eisdem nominibus me compellat: Surge, inquiens, amica mea, speciosa mea, & ueni columba mea. Et protinus ac si quærerem, quo ego surgã, ubi uel in quo ero columba gemituosa, in foraminibus (inquit) petræ, in cauerna macerię. ¶ Scit enim situm uel habitum mentis meæ, quia claui eius, quos, antequam fierent, mente prophetica præuidebã, & in propheta legebam, dicente: Foderũt manus meas & pedes meos. & lancea lateris eius, quam similiter pręuidebam, & in propheta legebam: Videbunt enim, ait Zacharias, in quem transfixerunt. Claui (inquam) eius & lancea iam essent animæ meæ uulnera, & in ipsis gemerem sicut columba. Dicebat ergo: Columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, id est, anima gemituosa propter fixurã clauorum, qui sum petra: propter uulnus lateris mei, qui sum maceria. ¶ Nam ego unus ideõq; aliàs petra & aliàs maceria. Videlicet ubi adhuc mortalis & passibilis eram, ibi ego maceria: ubi autem iam resurrexi à mortuis, ibi uel extũc petra solidissima: sed non disparuerũt in petra iam impassibili cauernæ siue foramina, quæ facta fuerant in maceria adhuc passibili, imò apparebunt eadem in die iudicij. ¶ Age quod agis, contemplare quod contemplaris, atq; hoc modo semper ostende mihi faciem tuam, & ostendendo corrige quod Eua peccauit, & abscondit à me faciem suam. Vbi abscondit? In medio ligni paradisi, uidelicet in eodem, in quo peccauit. Nã de ligno quod est in medio paradisi, ait, præcepit nobis dominus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Comedit, & cum audisset uocem domini dei, abscõdit se (ait scriptura) à facie domini dei in medio ligni paradisi. Ergo in quo peccauit, in eodem se abscondit, utpote quæ in peccato suo sibi complacuit, & peccatum suum defendit. Non ostendit mihi faciem suam, cum dicerem, Vbi es? nõ sonuit uox eius in auribus meis, uox confessionis, quę sonare debuisset, saltem, cum dicerẽ, quare hoc fecisti, sicut & quando benedixi ei, & uiro eius, dicens: Crescite & multiplicamini, nõ sonuit uox in auribus meis. nullum enim cantauit canticum gratiarum actionis pro tam magno beneficio, quo illam constituebam matrem tantæ generationis, possessuræ tantam hęreditatem regni dei. ¶ Tu autem ostende mihi, sicut & ostendis, faciem tuam: sonet uox tua in auribus meis, & audiam ego, audiant & amici, quorum unus uel primus audiuit, cum adhuc esset clausus in utero matris suæ, & exultauit ad uocem tuam, quæ hoc modo sonuit in auribus meis: Magnificat anima mea dominũ, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Ibi ad uocem meam & uocem tuam audire atq; exultare cœpit. Vnde & quodã loco dixit: Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter uocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletũ est. Igitur quia & amici auscultant, & me delectat audire faciem fidei, & audire uocem confessionis atq; gratiarũ actionis, ostẽde mihi faciem tuã, sonet uox tua in auribus meis. ¶ Vox enĩ tua dulcis, & facies tua decora. In quo uox tua dulcis? in eo uidelicet, quod columba mea es, & intẽta in foraminibus iam dictis, ita sicut colũba gemitũ pro cantu habes. Canendo gemis, gemendo canis: & ipsa exultatio, qua exultauit spũs tuus in deo salutari tuo, plena est gemitibus, plena lachrymis. In quo facies tua decora? In eo uidelicet, quod magna est fides, magna est humilitas. Iste est decor, quem concupiuit rex, queãdmodum Psalmus dicit: Audi filia & uide, & inclina aurẽ tuam, & obliuiscere populum tuum, & domũ patris tui, & concupiscet rex decorẽ tuum. ⌊Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliuntur uineas. Nam uinea nostra floruit.⌋ Vulpes Herodes, uulpeculæ siue uulpes paruulæ illius temporis, omnes qui quærebant animam pueri. Vnde & de quodam ex posteris eiusdem nominis, cum nuntiatum fuisset à pharisęis dicentibus, Exi & uade hinc, quia Herodes uult te occidere: Ite, inquit, dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consumor. Ergo uulpes Herodes, maxime quia nõ solum crudelis, uerum etiam dolosus ille, qui dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & cũ inueneritis, renuntiate mihi, ut & ego ueniens adorẽ eum. Fuisse tunc iam cũ eo etiam alios eiusdẽ dolositatis, uel ex eo constat, quod angelus ad Ioseph ita dixit: Surge & accipe puerum & matrem eius, & uade in terram Israël, defuncti sunt enĩ qui quærebant animam pueri. Igitur uulpes paruulas, quę demoliuntur uineas, capite nobis, inquit, id est, occidantur cito, moriantur & dispereant

Fic⁹ protulit grossos suos. | Matt. 21. | Vineæ florentes. | Rom. 1. | Psal. 21. | Zac. 12. | Chr⁹ & petra ẽ & maceria. | Ostẽde mihi faciẽ tuã | Gen. 3. | Sonet uox tua in auribus meis. | Luc. 1. | Iohã. 3. | Psal. 44. | Matt. 2. | Luc. 13. | Matt. 2. | Ibidem. | Psal. 39.

ant qui quærunt animam pueri. Nonne uidetis paruulas uulpes istas, quomodo demoliūtur uineas? Herodes enim non cessat occidere fere omnes, qui erant regiæ stirpis, non cessat perscrutari, ut funditus deleat domum Dauid, de qua regem Christum nasciturum fore audiuit. Nonne uidetis ad ultimum, quòd teneros palmites fera ista momordit, quòd infantes bestia crudelis occidit in Bethleem Iudę, ciuitate Dauid? Capite capite, nā uinea nostra floruit. ¶ Vinea illa quæ nostra est, uinea uel uitis, uinea propter quam cæteras demoliūtur uineas, inter quas ista sic latuit, quemadmodum uirga una gracilis in magna sylua latere solet ob paruitatem sui, uinea (inquam) nostra hæc floruit. Fructus eius adhuc flos, & non botrus est, nondum maturuit, & idcirco damnosum nimis est, huiusmodi uineam uel florem ei⁹ succidi uel demoliri. Crescat prius, & de flore proueniat fructus. condatur euangelium, & cognoscatur de signis & uirtutibus, uenisse sanctum sanctorum. atq; hoc erit, florem uenisse in fructum, & maturuisse botrum. ¶ Tunc, si fuerit succisus huiusmodi botrus, custodiatur, atque in uecte crucis portetur, ut experimento resurrectionis & dulcedinis eius cognoscatur, qualis terra, quale sit regnum eius, ad quod non pertinēt uulpeculæ istæ quę uineas demoliuntur. Sicut olim duo uiri de exploratoribus, quos misit Moyses ad explorandam terram promissionis, palmitem cum uua sua deportauerunt in uecte cum cæteris frugibus terræ, dicentes: Venimus in terram, ad quam misisti nos, quæ reuera fluit lacte & melle, ut ex his frugib⁹ cognosci potest. Illius rei gestę mysterium obseruetur, & tam diu uinea nostra defendatur à uulpibus, donec flos eius botrus fiat prematurus, ex suo sapore cognoscendus, & terræ uiuentium experimētum mundo præbiturus. ¶ Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur umbræ. Hoc est unde beatam me dicent omnes generationes, qa dilectus meus mihi, & ego illi. Quomodo enim ille mihi, & ego illi, nisi sicut per prophetam dictum est, Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel: butyrū & mel comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum? ita enim ille mihi, & ego illi, nec opus est dicere uerbis, quia mente melius potest percipi, imò nec uerbis exprimi, nec mente potest comprehendi siue æstimari, quale uel quantum hoc sit. ¶ Recordemur hic etiam ueteris historiæ, per quam colligi potest, quàm sit terribile id quod sub uerbis continetur tam iucundis, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur umbrę, simulq; quàm serio de Emmanuel sit dictum, Butyrū & mel comedet, ut sciat reprobare malū & eligere bonū. Quæ est illa uetus historia? Clamor Sodomorum & Gomorrhæ (ait dominus ad Abraham) multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & uidebo, utrum clamorem qui uenit ad me, opere compleuerint, an nō est ita, ut sciam. Venerūtq; duo angeli Sodomam, sedente Loth in foribus ciuitatis. Compulit illos oppido, ut diuerterent ad eum. Ingressisq; domum illius, fecit conuiuium, coxit azyma, & comederunt. prius autem quàm irent cubitum, uiri ciuitatis uallauerunt domum illius, à puero usq; ad senem omnis populus simul, uocaueruntq; Loth & dixerunt ei: Vbi sunt uiri, qui ad te introierūt nocte? Educ eos huc, ut cognoscamus eos. Et quidem duo angeli uenerant, sed diligenter animaduertēdum, quia sic deinde scriptū est: Dixit quoq; Loth ad eos: Quæso domine mi, quia inuenit seruus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti mecum, ut saluares animam meam &c. ¶ Ergo & in tribus angelis, qui uenerant ad Abraham meridie, & in duobus que nerunt Sodomam uespere, unus idemq; agnoscēdus est deus, qui & per ipsos operabatur, & in ipsis loquebatur: Descendam, inquiens, & uidebo, utrum clamorem qui uenit ad me, opere compleuerint, an non est ita, ut sciam. Igitur & de illo tempore iam præterito recte dicas, butyrum & mel comedit, ut sciat reprobare malum & eligere bonum, quoniā & apud Abraham & apud Loth habuit conuiuium, ut tanti illius mali caperet experimentum, & pascebatur apud illos tam diu, donec aspiraret dies & inclinarentur umbræ, id est, usq; mane. Sic enī scriptum est: Cumq; esset mane, cogebant eum angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam & duas filias quas habes, ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. O quàm terribile impijs, & quàm uenerabile est pijs id, quod secūdum similitudinem illius rei gestæ intelligitur in uerbis istis. Pascitur (inquit) inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur umbræ. ¶ Quænā sunt lilia, nisi amic⁹ dilecti Ioseph, & ego dilecta, cui dicit, Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias. Vere ambo lilia, uidelicet pro uirginalib⁹ nuptijs & cohabitatione castissima. Inter huiusmodi lilia pascitur dilectus, donec aspiret dies & inclinentur umbræ. comedit Emmanuel butyrum & mel. i. qualemcunq; uictum necessarium corpori, ut sciat reprobare malum & eligere bonum. Dixit enim ipse olim, Clamor Sodomorum & Gomorrhæ uenit ad me. descendam, & uidebo, utrum opere compleuerint, an non est ita, ut sciam. Dicit & nunc, qa clamor sanguinis sanctorum prophetarum, quem effuderunt Iudęi, uenit ad me, descendam ut uideam, utrum tales sint, an non est ita, ut sciam. ¶ Facturus quippe sum uniuersale iudicium, cuius exemplum fuit illud Sodomorum incendium sulphureum, iuxta illud, & ciuitates Sodomorum & Gomorrheorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum,

Vinea nr̄a Chr̄s est.

Num. 13.

Luc. 1.
Esai. 7.

Historia ueteris de angelis circa Abraham & Loth.
Gen. 18.
Ibid. 19.

Deus in angelis illis.

Ioseph & Maria duo lilia.

Gene. 18.

2. Petri. 2.

qui impie acturi sunt, ponens. Quòd si illud in Sodomis non feci iudicium, nisi prius experimento scirem, utrum ita esset an non, quanto magis antequam faciam illud uniuersale iudicium, debeo experiri, ut sciam reprobare malum & eligere bonum, sic incipiens, Pœnitentiam
Matt. 4. agite, appropinquabit enim regnum cœlorum: Cum istud in me accepero experimẽtum, cũ impleuerint mensuram patrum suorum, occidendo me dominum prophetarum, sicut pro-
Matt. 23. phetas occiderunt patres eorum, tunc incipiet iudicium fieri à cæcitate ipsorum, secundum similitudinem Sodomorum. Sic enim dictum, & sic factum est. Et ecce miserunt manum uiri,
Gene. 19. & introduxerunt ad se Loth, clauseruntq; ostium, & eos qui foris erant, percusserunt cæcitate, à minimo usq; ad ultimum, ita ut ostium inuenire non possent. Ita cæcitas continget in Is-
Rom. 11. Esai. 1. raël, in his qui non tam Israëlitæ q̃ Sodomitę sunt, iuxta illud Esaiæ: Audite uerbum domini, principes Sodomorum, auribus percipite legem dei mei populus Gomorrhę. ¶ Cumq; aspi-
Donec aspiret dies. rauerit dies, subauditur resurrectionis meæ, & inclinatæ fuerint umbræ peccatorum & ignorantiæ, in ijs uidelicet, qui pœnitentiam egerint, tunc subuertam illos, sicut mane illo subuerti Sodomam & Gomorrhã, non q reliquiæ non remanebunt, iuxta illud propheticũ, Subuer
Amos. 4. Esai. 1. ti uos sicut subuertit deus Sodomam & Gomorrhã, & facti estis quasi torris raptus de incendio. Item: Nisi dominus exercituũ reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi
Chrs p reliqiis Israel orauit. Gomorrha similes essemus. Hæc dilectus mihi. Et quid ego illi? ⌊Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ aut hinnulo ceruorum super montes Bethel.⌋ Quid erat hoc dicere, nisi orare pro salute reliquiarum gentis meę? Nunquid eñ ego erga gentem meam minorem cõpassionem haberem uel charitatem amicorum, scilicet prophetarum & apostolorum? Exẽpli gra-
Esai. 63. Roma. 9. tia: Quare (inquit Esaias) errare nos fecisti domine de uijs tuis, indurasti cor nostrũ, ne timeremus te? Conuertere propter seruos tuos tribus hæreditatis tuæ. Apostolus autem: Veritatem, inquit, dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente consciẽtia mea in spiritusancto, quoniam tristitia est mihi magna & continuus dolor cordi meo &c. Igitur & me non dubitetis postulasse pro salute reliquiarũ gentis meæ, cuius uidelicet postulationis summa hæc est: Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ aut hinnulo ceruorum super montes Be
Iohã. 10. thel, id est, propter patres domus dei, hoc enim interpretatur Bethel. Cæcitas quidem cõtin-
Esai. 63. get in Israël, ita ut te inuenire non possint, qui dicis, ego sum ostium, secũdum supradictã simi
Roma. 11. litudinem Sodomitarum, quos percussisti cæcitate, ita ut non possent inuenire ostium, sed reuertere super montes Bethel, id est, sicut Esaias dixit, Conuertere propter seruos tuos, recordare misericordiæ tuæ, sicut locutus es ad patres nostros, ut saltem, quum plenitudo gentiũ subintrauerit, tunc omnis Israël salu⁹ fiat. Aliter: Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ aut hinnulo ceruorum super montes Bethel. Qui pasceris inter lilia, donec aspiret dies, & inclinẽtur umbrę, qui, ut scias reprobare malum & eligere bonum, butyrum & mel comedis, & hoc inter lilia castitatis, quæ sunt optima, pater & ego uirgo mater, cum aspirauerit dies & incli-
Marc. 16. natæ fuerint umbræ, reuertere, id est, diluculo resurge, ualde mane, orto iam sole, plena luce reparationis nostræ, inclinatis atq; destructis umbris mortalitatis nostræ. Cito reuertere, noli moras facere, quia anima mea desyderat te. Scio quidẽ quia cito reuersurus es, iuxta illud
Oseæ. 6. propheticũ. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius, & iuxta quod ipse dixisti, sicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus nocti
Matt. 12. bus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. ¶ Tridui quidem
Quõ cõputaẽ triduũ Chri in sepulchro. tẽpus breue est, sed dilectæ & colũbæ tuę desideranti & gementi uulnerata mente, non satis dilecte mi festinatum est. Abbreuia hoc ipsum triduum, & similis esto in reuertendo capreę aut hinnulo ceruorum, id est, uelocissimus esto ad peragendum cursum tuum. In corde terræ, id est, in sepulchro tuo non totũ expendas triduum. Sufficit ad complendam ueritatẽ scripturarũ, si partem exiguam primi diei, id est, tres horas nouissimas, & partem aliquã diei tertij, scilicet sex horas, quod est dimidium noctis cum die secundo, id est, cũ sabbatho iacens in sepulchro transegeris. Nam tres integri dies, horæ septuagintaduę sunt. Hoc esset nimis longum. ¶ Sufficiũt horæ trigintatres, qui numerus ex duobus ternarijs, deceno & singulari, cõ
Horæ 33. in sepulchro positus est. Beatam trinitatẽ, cui primus homo peccauit, in te & per te & de teipso, dilecte mi, caro mea & sanguis meus, deus meus & dominus me⁹, placari oportet: sed hoc fiat celerrime & multum festinanter, sicut caprea siue hinnulus ceruorũ in montibus celerrimus est: secun
Esai. 8. dum nomẽ tuum, quo per prophetam iussus es uocari, accelera spolia detrahere, festina præ-
Reuertere sup mõtes Bethel. dari. ¶ Vix igitur expectatis trigintatribus horis, reuertere sup mõtes Bethel. i. resurge & appare principibus domus dei, scilicet apostolis tuis & mihi, cuius maxime, sicut & illorũ, imò et multo plus q̃ illorũ, tu es grande desiderium, iuxta illud patriarchæ Iacob dictum ad Ioseph filiũ decorũ: Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrũ, eius, donec ue-
Gen. 49. niret desideriũ colliũ æternorũ. Quàm ueraciter ille te appellauerit desiderium, ego maxime
CAP. III. in uisceribus meis expta sum, & hoc amicis est intimandũ. ⌊In lectulo meo per noctes quæsi ui quẽ diligit aïa mea. Quæsiui illum, & non inueni. Surgã & circuibo ciuitatem per uicos &

plateas, quæram quem diligit anima mea. Quæsiui illum & non inueni. Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. Num quem dilexit anima mea uidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittã, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.] Hoc sentitis o amici in uobismetipsis, quicunque habetis sanctum dilectionis spiritum, quicunque diligitis dominum deum ex toto corde, ex tota mente & ex tota anima. Hoc, inquam sentitis uos amici, & uos filię Hierusalem, quia magnum in ista dilectione est desiderium. Quanto uicinior iste dilectus habetur, tanto uehementius desideratur. Qui habent, habere desiderant: qui uident, uidere desiderant. Nam angeli uidẽt, & tamen, scriptura teste, desiderant in eum prospicere. ¶ Ego autem, non utcunque habui aut uidi eum, sed in utero gestaui, & genui eum, & ei mater lac præbui, & diligenter contemplata sum. Quid putatis, quot noctes duxi peruigiles uidendo & audiẽdo eum? Non enim sufficiebat dies ad tantum desiderium, sed totis noctibus in lectulo meo, in cubiculo meo peruigil fouebam & adorabam paruulum, audiebam & adorabam iam adultum, cum intra dulcia colloquia per oculos suos oculos corporis, transfunderet mihi suę diuinitatis aspectum, ita tamen contemperans, ut tolerare possem, quem tremunt angeli & uirtutes cœlorum, iuxta illud quod auditis eum dicentem in hoc ipso libro Canticorum: Auerte oculos tuos à me quia ipsi me auolare fecerunt. ¶ Ita in lectulo meo habui eum, sed deinde contigit mihi, ut ibi nõ inuenirem eum. Dixit enim: Quid mihi & tibi est mulier? Iam ex quo baptizatus est à Iohãne, fieri cœperat, in lectulo siue in cubiculo meo in illo habitationis meę secreto ut non inuenirem eum. Nam statim ductus est in desertum à spiritu, & deinde regressus, Euangelium meis præposuit affectibus, ita ut diceret: Quid mihi & tibi est mulier? Sed & alios docuit, ut similiter facerent, ut scilicet patrem & matrem propter Euangelium relinquerent. ¶ Itaque desiderio quærebam & non inueniebam eum, ut solitaria possiderem solitariũ. Dixi ergo: Surgam & circuibo ciuitatem per uicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Dixi & feci sic. Cum enim circuiret per ciuitates & castella, prædicans Euangelium regni dei, ego sequebar & quærebam eum. Quæsiui illum & non inueni. Ille enim tanto intentus negotio, me matrem suam agnoscere quodammodo dissimulauit. Denique & quadã die, cum loquente eo ad turbas, dixisset ei quidam, ecce mater tua & fratres tui foris stant quęrẽtes te, ipse respondens dicenti sibi ait: Quæ est mater mea & qui sunt fratres mei. Et extendẽs manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit uolũtatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus & frater & soror & mater est. Hoc modo me matrem suam agnoscere dissimulauit. Hoc est quod dico, quæsiui illum & non inueni. Post hæc iuxta crucem eius steti. Sed nunquid hoc mihi fuit inuenisse dilectum? Imò fuit mihi inuenisse gladium, qui & pertransiuit animam meam. Sepultus est, clausum & signatũ fuit monumẽtum. Et ego quali mente quærebam eum? Quali desiderio desiderabam eum, sciens eum esse à mortuis resurrecturum? Inde non inueni illum. ¶ Inuenerunt me uigiles, qui custodiunt ciuitatem. Qui uigiles, uel quam custodientes ciuitatem? Discipuli eius quia ad hoc erãt dispositi: ut custodirẽt imò ut ædificarent ciuitatem ueram Hierusalem: de qua uel ad quam ipse dilectus, per Esaiam dixit: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die & tota nocte nõ tacebunt laudare nomen domini. Isti uigiles iam tunc uigilabant, quia lugentes & flẽtes somnum non capiebant. Isti uigiles me inuenerunt, & mulieres, quę tota nocte uigilantes uenerunt ad monumentum, quæ & emerant aromata ut uenientes ungerent eum, inuenerunt me bonum certatim afferendo nuntium, quod resurrexisset, & quod uidissent eum. ¶ Et ego, inquam: Num quem dilexit anima mea uidistis? Vidimus aiunt, uidimus dominum: Surrexit uere & apparuit Simoni, Visus est & duobus euntibus Emaus: & deinde stetit in medio nostrum & dixit, pax uobis & ostendit nobis manus & latus: & obtulimus ei partem piscis assi & fauum mellis: & manducat coram nobis & dixit: Hæc sunt uerba quę locutus sum ad uos: cum adhuc essem uobiscum, & cætera. His atque alijs modis uidimus eum ipsa tertia die qua resurrexit. Hæc mihi dixerũt uigiles illi. Ego autem sic illum inuenire cupiebam, ut iam nemo despiceret me dicẽtem inueni illum, uidi illum, & ita factum est. ¶ Nam paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea, & nõ quocunque, sed in cœlum uidi ascendentem, & apostolos eius misso de cœlis spiritu sancto uidi prædicantes gloriam domini. Hęc mihi fuit inuẽtio eius quẽ diligit anima mea & ex illa inuẽtione tenui eum, ut introducerem in domũ matris meæ, & in cubiculũ genitricis meę scilicet synagogę. Hoc ex parte iam factum est, quia multi Iudæorum crediderũt in eum: Alij quidẽ obclusis cordibus, me & ipsum repulerũt, sed non dimittã donec illuc introducã eũ. Si enim, ait scriptura, fuerit populus filiorum Israël quasi arena maris: reliquiæ conuertentur ex eis. ¶ Dilecta, & dilectarum dilectissima, cæterarum exemplum est animarum: ut similiter & ipsæ pro modulo suo dilectum quærant, & inuenire cupiãt. Dilectũ nanque in lectulo quærimus, quãdo in presentis uitæ aliquãtula requie, redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctẽ quærimus, quia & si iam mens in illa

Desideriũ sanctorum & angelorum qui dedi Chr̃m. 1. Petri 1
Desideriũ Mariæ.
Canticor. 6
Iohan. 2
Matt. 10. 19
Quæsiui illum & nõ inueni.
Lucæ 9
Matth. 12
Iohan. 19
Lucæ 2
Matth. 27
Inuenerũt me uigiles apostoli.
Esaiæ 62
Matth. 28
Marci 16
Lucæ 24
Iohan. 20
Nuntiũ de resurrectione Christi.
Actorum 1
Acto. 2. 5. 21
Esaiæ 10
Exẽplum quærendi dominũ in Maria.

in illa uigilat, tamen adhuc oculus caligat. Sed qui dilectum suum non inuenit, restat, ut surgat, ciuitatem circumeat: id est, sanctam ecclesiam electorum mēte & inquisitione percurrat, per uicos & plateas quærat, id est, per angusta & lata gradiēs, aspiciat, ut si qua inuenire in eis ualeat eius uestigia exquirat: quia sunt nonnulli etiam uitæ secularis qui imitandum aliquid habent de actione uirtutis. Querentes autē nos uigiles inueniunt, qui custodiunt ciuitatem: quia sancti patres, qui ecclesiæ statum custodiunt, bonis nostris studijs occurrunt, ut suo uerbo uel scripto nos doceant. ¶Quos cum paululum pertransimus inuenimus quomodo diligimus, quia redemptor noster, & si humilitate homo inter homines, diuinitate tamen supra homines fuit. Cum ergo transeuntur uigiles, dilectus inuenitur: quia cum prophetas & apostolos infra ipsum esse conspicimus illum, qui natura deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non inueniendus quæritur, ut post inuentus, strictius teneatur. Sancta omniū desideria ut prædiximus, dilatione crescunt, si autē dilatione deficiunt desideria non fuerunt.

Pertransire uigiles.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, de incarnatione domini commentariorum LIBER TERTIVS.

ERTIA RECAPITVLATIO SONORVM VALde habet principium, scilcet tātam in admiratione exclamationem, ut auditorem etiam dormitantem excitare & reddere possit attentum. Præmissa nanque admiratione, adiuro uos filiæ Hierusalē per capreas ceruosq́ camporum, ne suscitetis, neq́ euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit, de qua iam supra tractatum est, cōtinua sic exclamat diuina uox. ⌞Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut uirgula fumi: ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuersi pulueris pigmentarij.⌟ Cuius rei quæso est hæc admiratio? Nimirum admiratio est huius dilecti singularis, huius sanctissimæ uirginis. Et quid admiramur? Vel qd nobis admirandum insinuat spiritus sanctus per uerba huiuscemodi: ascendit per desertum sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuersi pulueris pigmentarij? O felicem mentis habitum, qui tam magnum habet præconium. Humilitas tua est o ancilla domini, beata Maria, quam tali admiratione spiritus sanctus collaudat: Odor tuus odor humilitatis tuæ præcipuus ascendit ad deum, ut uere sacrificium contribulati spiritus. Quid enim est fumus & quid puluis, nisi spiritus lachrymosus & conscientia ualde humilis? Et sua quidem æstimatione uera humilitas est fumus innoxius, quasi cremij siue torris obusti, & puluis terræ sine aqua & sitientis iuxta illud: Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremium aruerunt, & sicut Abraham dixit loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis: sed non ita æstimatione dei. Aliter & melius ille te discernit. Tu dicis, puluis sum terræ qualē uentus dispergit, aura tollit, & ille dicit, non, sed puluis pigmentarius siue puluis pigmētarij, puluis myrrhæ & thuris: qualem pigmentarius spiritus sanctus conficit ex optimo thure, q̄d est suauitas mentis, & ex myrrha probatissima, quod est mortificatio siue incorruptio carnis. Tu dicis fumus ego sum teter coram diuinis oculis, qualis de camino siue de fumario deficiens ascendit, ascendens deficit, & ille dicit, non, sed fumus ex aromatibus myrrhæ & thuris, qualem decet ascendere de aureo thuribulo ante altare aureum usque ad oculos & olfactum domini. Talis fumus, imò talis fumi uirgula, tu o beata Maria, suauem odorem spirasti altissimo, cælestibus disciplinis erudita atq́ extenuata. Talis ascendisti per desertum, id est, animū habens ualde solitarium. Si enim uera cuiusq́ animæ humilitas etiam inter turbas potest esse solitaria, ita uidelicet, ut in nullo alio præter quàm in deo spem habeat, quemadmodum Hester, cum esset regina, ueraciter tum dicebat: Domine mi, qui rex noster es solus adiuua me solitariam, & cuius preter te nullus auxiliator est alius, quāto magis tu uera aut solitaria & quasi in deserto eras, quæ uirum non cognoscebas, nec cognoscere cupiebas, & ab illo, cui despōsata fueras, pene fuisti deserta, non quia sanctus angelus, qui te solitariam inuenerat, solitariā salutauerat, te commendat & filium tuum, qui quasi pupillus in hoc seculo nasciturus erat. Digna ergo exclamatio, digna admiratio. Quæ est ista, quæ talis ascendit per desertum siue de deserto? Vere mirabilis, & illi multum dissimilis, quæ descendit per Paradisum, cecidit de Paradiso: non gracilis per humilitatem, sed nimis grossa & rigida per mentis tumorem. Propterea uultis scire, quàm magna fuerit cura altissimo de ista, quæ de superbis non curat? ⌞En

Humilitas Mariæ optimi odoris.

Psal. 101

Gene. 18

Apocal. 8

Ascendit p desertum.

Hester 14

Matth. 1

lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël: Vniuscuiusque ensis super fœmur suum propter timores nocturnos.] Quis enim est lectus uere & ueri pacifici regis Salomonis, qui inter nos & dominum pacem composuit? nisi illa in quo diuina natura humanam sibi naturam coniunxit. Et quis ille est, nisi uterus tuus dilecta dilecti, uterus uirginalis? Ibi nanque diuinitas uerbi dei, uerbum deus sese cõclusit, & humanã naturam, de tua carne formatam, sibimet in unitate personæ inseparabiliter coniunxit, & ecce sponsus, id est, carnem nostram, cum anima rationali habens deus, sponsus, inquam, deus & homo Christus, sicut canimus in Psalmo, & ipse tanquam spõsus procedens de thalamo suo. Quomodo talem tanti Salomonis lectulum sexaginta fortes ambiũt. Vel qui illi sexaginta fortes sunt? Magnũ & mirum mysterium, audituq; & scitu dignum: sed prius est aliquid quærendum. ¶ Cur sancti patres gladios habuerunt, aut cur gladijs licito usi sunt? Hodie uel hoc tẽpore ex quo Euãgelium effulsit, ex quo ille sponsus de thalamo suo processit, sanctis ad perfectionem tendentibus non conceditur usus gladij. Conuerte gladium tuum in locum suum, ait idem sponsus Petro qui fortiter ac fideliter pro illo zelabatur, & quod uni dixit, omnibus dixit: ut post tẽpus belli, tempus pacis nunc esse sciamus. Quare istud? Quam ob causam tunc fuit tẽpus belli, & nũc est tempus pacis? Videlicet quia radicẽ siue arborem bonam, quod erat genus Abrahæ ad quem primum beati seminis repromissio facta fuerat, diabolus per barbaricos gẽtium uel regum impiorum, gladios excidere atque extirpare uolebat, unde sacræ historiæ plenæ sunt. Iccirco tempus belli, tunc erat, iccirco materialibus gladijs tunc opus erat ut defensaretur genus Abrahæ, ut defensaretur radix Iesse, defensaretur, inquam, atque protegeretur genus & radix Dauid, donec tu beata uirgo nascereris, lectulus ut iam dictum est, ueri Salomonis. O igitur uerum & bonum consilium, quod lectum Salomonis sexaginta fortes ex fortissimis Israël ambierũt. Et qui fortes uel fortissimi illi sunt uel fuerũt? Numeremus illos omnes, qui pro defensione spei uel expectationis Abrahæ gladijs laudabiliter usi sunt cum prophetis, quorum libri extant, quiq; contra gladios materiales regum impiorum, gladium spiritualem, gladium uerbi dei, non solum loquendo, uerumetiam scribendo euaginauerunt, & sexaginta fortes sunt. Primus Abraham fortissimus, gladio accinctus, sicut probatũ est in illis de quibus prædam reduxit, & Loth filium fratris sui liberauit de quatuor regibus. Secundus Isaac paterno gladio sacratus, & deinde potentia plus quàm regia clarus, ita ut diceret ei rex Abimelech, recede à nobis quia potentior nostri factus es ualde. Tertius Iacob, & ipse fortis in gladio, sicut testatur ipse Ioseph, loquens filio suo: Do tibi partem extra fratres tuos quam acquisiui in gladio & arcu meo. Quartus idem Ioseph, potentia regis potens, quasi rex uel regis pater. Quintus Moyses, sextus Aaron, septimus Phinees, octauus Iosue, nonus Caleph filius Iephonne: Deinde duodecim iudices, qui iudicauerunt & liberauerunt Israël, & sunt uiginti & unus. Vicesimussecundus Samuel, uicesimustertius Dauid, uicesimusquartus Helias, uicesimusquintus Helizæus, uicesimussextus Ioiada pontifex clarissimus & domini benedictus, uicesimusseptimus, Zacharius filius eius, qui cultum Baal, quem Helias & Helizæus exterminauerunt de Samaria per manũ Iehu, Iezabel interfecta, deleuerũt de Iuda & Hierusalem, occisa Athalia filia eius impijssima. Vicesimusoctauus rex Ezechias, uicesimusnonus rex Iosias, tricesimus propheta nobilissimus Esaias. Post istos duodecim prophetæ, quorum libri extant, qui & minores dicuntur, & fiunt quadragintaduo. Quadragesimustertius Hieremias, quadragesimusquartus Ezechiel, quadragesimusquintus Daniel & cum eo tres socij eius Ananias, Azarias, & Misahel: & fiunt quadragintaocto. Quadragesimusnonus Esdras, quinquagesimus Neemias, quinquagesimusprimus Zorobabel, quinquagesimussecundus Ihesus sacerdos magnus filius Iosedech in reuersione captiuitatis & reædificatione ciuitatis uel templi. Quinquagesimustertius cum regina Hester Mardocheus, qui ambo iure, pro uno reputantur quia regalis dignitas siue sublimitas Hester, fuit Mardochei gladius. Quinquagesimusquartus Mathathias, quinquagesimusquintus Iudas Machabæus. Post illum Ionathas & Simon duces alter post alterum successerunt, & deinde Iudas & Iohannes, qui & Hircanus filij Simonis, nouissimi contra Pardum, id est, regem Græcorum præliati sunt & fiunt quinquagintanouem. Quibus adde hunc ipsum, per quem spiritus sanctus hæc locutus est regem Salomonem, & fiunt sexaginta. Nam Iosaphat rex fuerat quidem de fortibus, sed non de fortissimis Israël, quia impio præbuit auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia iunctus est per Athaliam filiam Iezabel uxorem filij Ioram, quæ cultum Baal introduxit in Hierusalem, & omnem impietatem, propter quam necessarij fuerunt gladij fortissimorum Israel. Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Vere tenentes & iure tenentes gladios, tam sacerdotes, quàm reges, tam patriarchæ, quàm duces, tam prophetæ, quàm iudices, si rationem temporis supradictam rite consideres. Nondum enim processerat sponsus de thalamo suo, & adhuc laborabat diabolus per satellites & comministros suos, reges Aegyptios, reges quoque Israeliticos scissos à domo Dauid, reges

Lectul⁹ Sãlomõis, uter⁹ Mariæ.

Psal. 18

Cur nunc nõ est usus gladij ut antiquis.

Matth. 26

Marci 13

Gene. 12. 22

Catalogus LX. fortiũ in Israel.

Ephe. 6

Gene. 14

Gene. 26

Gene. 13

Gene. 41

Iudi. 3

1. Reg. 7

2. Paral. 23

4. Reg. 9

Danielis 1

Cur Iosaphat rex nõ connumeratur.

3. Reg. ult.

2. Paral. 20

Diuersi hostes filiorũ Israel.

Assyrios siue Babylonios, reges Persicos siue Mœdos, reges Græcos siue Macedonicos, laborabat, inquam, & laborauerat atq; contenderat diabolus serpens antiquus obsistere uolens dei proposito, ne impleretur promissio, ne collocaretur hic lectus siue thalamus, ne esset unde nasceretur hæc beata & dilecta uirgo, de cuius utero procedere oportebat dilectum tanquam sponsum de thalamo suo. Isti erant timores nocturni, q̃s dicit hoc modo, uniuscuiusq; ensis super fœmur suũ propter timores nocturnos. ¶Hinc uere ad bella doctissimi, quia cur bellarent causam præ oculis habebant huiusmodi. Et reuera pro causæ huius consideratione, percutiẽdo & occidendo impios, iuuat & delectat siue Heliam siue quemlibet alium prophetam aut sacerdotem audire dicẽtem: Maledictus qui retrahit gladium suum à sanguine, quia uidelicet ille erat sine zelo iustitiæ. Mirum spectaculum, quia cum hæc diceret ille realis siue temporalis rex Salomon, habebat & ipse sexaginta fortes ambientes lectum suum, id est, pacatissimum & quietissimum regnum suum. Nam de patre suo Dauid sibi relictos habebat fortes triginta & septem, quorum primus Eleazar filius patrui Dauid Ahoi, nouissimus scribitur Vria Ethæus. Et quidem mystica litera sic se habet Eleazar inter tres fortes, & Abisai frater Ioab, filius Saruiæ, princeps erat de tribus, & hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, & ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores, tanquam ad mysterium intendens eorum, qui propter fidem trinitatis agonizaturi erant, quasi distinctis ordinibus secundum triginta & tres, qui uterq; numerus ternarius est, alter singularis, alter decenus, sed in summa omnes triginta septem sunt. Quibus adde principes undecim, quos habebat rex Salomon, regnans super omnem Israël, & duodecim præfectos qui præbebant annonam regi & domui eius: quos omnes, uidelicet & principes & præfectos, suis ex nominibus scriptura commemorat, & fiunt sexaginta, excepto quòd Banaias filius Ioiadæ, uir fortissimus & magnorum operum, hoc pacto bis nominatur. Illi sexaginta fortes ex fortissimis Israël, tam uirtute animi quàm corporis fortitudine, tunc temporaliter ambierunt lectum, id est, tutati sunt quietissimum regnum Salomonis temporalis, & sicut in cæteris laudabilibus atq; memorabilibus, quæ gessit idem Salomon, ita & isto numero fortium magnum sacramentum, perpulchrum rex sapiẽtissimus prospexit mysterium, de quo iam pro posse dictum est. Et tunc quidem gladij, sicut iam dictum est, necessarij fuerunt: nunc autem sola necessaria sunt testimonia scripturarum, & ipsæ inter eosdem gladios diuinitus prouisæ sunt, ut tunc conderentur, quæ nunc in suo tempore legerentur, quas legentes atq; credentes uitam in ipsis haberemus. Vnde protinus sequitur. ⌞Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureũ, ascensum purpureum. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem.⌟ Ferculum nanque regis Salomonis, scripturæ sunt ueritatis, omnes una mensa domini cuncta regẽtis, & omnibus prouidentis, quemadmodum Psalmista dicit: Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Quid enim est, in loco pascuæ ibi me collocauit, nisi fecit me studere in scripturis? Ibi regit me, scilicet ne quid praue intelligam, & nihil mihi deerit, uidelicet quod ad intelligendum mihi necessarium sit. Altissimum est huiusmodi ferculum & habet ascẽsum. ¶Qualem ascensum? Purpureum. Quid est ascensus purpureus? Deus & homo Christus pro salute hominum passus & sanguine suo purpuratus. Istud credere, ascendere est: Qui sic ascendit, illum ad refectionem uitæ, quæ est in scripturis diuinis admittit. Nam qui sic non ascendit, qui non credit, nunquam scripturas intelligit. Iccirco Iudæi non intelligunt, & cæci sunt, quia non ascendunt per hunc ascensum purpureum: non credunt Christum de Maria uirgine natum, & eum qui à patribus ipsorum crucifixus est, deum esse ac dominum, regem, Salomonem uerum, regem æternum. Exempli gratia: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis, & cætera. Quomodo hæc & horum similia intelligit, qui alium Salomonem, alium regem siue filium regis non recipit, nisi illum hominem, qui suo tempore regnauit, & mortuus est, sicut cæteri homines? Nimis arduum est illi ferculum hoc regis, nec attingere potest quicquam de uitalibus cibis, quos ibi sapientia præparauit. ¶Vnde rex Salomon hoc ferculum fecit? De lignis Libani, id est, de hominibus sanctis, hominibus fidei imputribilibus, quorum quandam similitudinem habent ligna Libani, id est, Cedri, per id quod sunt naturæ imputribilis. Quomodo fecit? Eo uidelicet modo, quo ad illos factum est uerbum domini. Ipse enim rex Salomon erat uerbum domini, & per spiritum sanctum corda illorum impleuit, & linguas disertas fecit, ut de cœlestibus scirent eloqui, qui non ab hominibus neq; per homines fuerãt docti, atq; ita locuti sunt & scripserunt, quæ pascua uitæ, in quibus homo uiuit, quemadmodum ipse dicit: Nõ in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Ibi est argentum, ibi est aurum, nam columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum. Quod est illud argentum, & quod illud aurum? ¶Argẽtum illud est exterius eloquium ualde nitidum: aurum uero interior maiestas sensuum: Aurum, inquam, imò desiderabiliora sunt super aurum & lapidem pretiosum multum, quæ intrinsecus latent: nitidiora uero super argentum, quæ extrinsecus patent.

Marginalia: Ad bella doctissimi. — LX. fortes Salomonis regis temporalis. — 2. Reg. 23 — Iohan. 5 — Ferculũ Salomonis, sunt scripturæ. — Psal. 22 — Ascensus purpureus Christus ẽ — Psal. 71 — Ferculũ de lignis Libani. — Deut. 8 — Matth. 4 — Quid aurũ & argentũ I scripturis. — Psal. 18 — Psal. 11

patent. Eloquia domini, inquit Psalmista, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terre, purgatum septuplum. Quod dicit casta, quod dicit argentum: ad hanc similitudinem dicit, quia sicut casta mulier à labe corruptionis est immunis, & sicut argētum bene excoctum à cunctis sordibus redditur uacuum: sic uerbis siue eloquijs domini nihil falsitatis, nihil superfluitatis potest esse admixtum. Cunctam hominum sapientiam, cunctam rhetorum seculi huius eloquētiam exuperat hoc regis Salomonis ferculum, scilicet omne canonicarum corpus scripturarū, unde hic animæ uiuere incipiunt & in æternum uiuunt. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quomodo constrauit ipse dicat rex Salomon: Audiuimus, quia dicit ipse: In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & prophetę. Dixerat enim, interrogatus à Pharisæis, quod esset mandatum magnū in lege: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum & primū mandatum: Secūdum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. statimq; intulit: In his duobus mandatis, uniuersa lex pendet & prophetæ. Vere dixit, & antiquam ueritatem dixit. Quid enim aliud ab antiquo dominus petit? Et nūc Israel, inquit Moyses, quid dominus deus tuus petit à te, nisi ut timeas & diligas eum in toto corde tuo, & in tota anima tua? Ergo media ferculi rex Salomon charitate constrauit, id est, in medio scripturarum principatum charitatis posuit, quia reuera de quo pendent cætera omnia, illud recte medium ac principale dicitur & est. ¶ Vt quid media taliter charitate constrauit? Propter filias Hierusalem. Quas propter filias Hierulem? Quæ sunt illæ filiæ Hierusalem? Animæ fideles, amantes quidem Hierusalem ueluti matrem, sed uirilem, id est, perfectam: nec dum habentes in operibus iustitiæ uirtutem, scilicet in hoc ut omnia relinquere propter regem Salomonem, & suum quoque pro illo ualeat erogare sanguinem, aut in uirgineo proposito sacram & beatam sponsi & sponsæ, dilecti & dilectæ, de quibus hic sermo est, iugem celebrare festiuitatem. ¶ Quomodo uel in quo filiabus huiusmodi proficit, quod media ferculi rex Salamon charitate constrauit? Nimirum in eo quod facere possunt, & suum faciunt illud quod est aliorum, quod est uirorum siue fortium. Verbi gratia: Non sunt carne uirgines, sed bonum uirginitatis in te, o beata Maria, diligendo, suum faciunt. Non alia præter te genuit regem Salomonem, regem tam magnum, tam magnificum: sed illæ, diligendo in te hoc tam grande priuilegium, regis eiusdem matres fiunt. Item. Non sunt martyres, neque sufficiunt inter fortes præliari, & pro amore regis Salomonis fundere sanguinem suum: sed martyres diligunt, & diligendo illos, gloriam eorum suam faciunt. *Amplius dicam*: Non sunt dij, sed sed diligendo deum, dij uel filij dei sunt, *sicut scriptum est*: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. *Proinde quid sequitur?* ⌊ Egredimini & uidete filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, in die desponsionis illius, & in die lætitiæ cordis eius. ⌋ O igitur filiæ Sion, siue filiæ Hierusalem, quoniam ferculum eiusmodi fecit sibi rex Salomon, & quoniam propter uos media charitate constrauit, uenite ad nuptias: Venite & aspicite, egredimini & uidete hunc regem, hunc Salomonem pacificum, & pacis principem, in diademate regali, in charitate nuptiali: qualis, quantus, quàm gloriosus sit. Nolite hoc solum considerare, qualis sit in carne mea, qualis natus in diuersorio, qualis collocatus in præsepio. ¶ Egredimini ex istis angustijs, & uidete illum in diademate suo, quo coronauit eum mater sua, scilicet antiqua patriarcharum, & prophetarum ecclesia, cuius fidei promissus est, cuius de carne progenitus est. Antequam nasceretur, fecit ei mater sua illa pretiosum diadema, quo coronari deberet, & unde cognoscendus foret magnus & spectabilis rex. Quod est illud diadema? Nimirum clarissima propheticæ ueritatis authoritas: cuius quot sunt præconia, tot gemmarum, tot pretiosorum lapidum, est huius Salomonis diadema: in die desponsionis illius, quo de utero meo, tanquam sponsus processit de thalamo suo, & in die lætitiæ cordis eius, quo spinea coronatus corona, laborem consummauit, & subsequenti lætificatus resurrectionis triumpho. Et in die lætitiæ illius, & in die desponsionis illius, in illo diademate uidendus, & ex illo est diademate quantus sit agnoscendus. Exempli gratia: Paruulus natus est nobis: filius datus est nobis, & cætera usque, amodo & usque in sempiternum. Et alibi: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. Quiescens accubuisti ut leo & quasi leena. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus eius, & cætera. Ex huiusmodi sententijs & dictis propheticis, ex huiusmodi auro & lapidibus, quàm multis, quàm pretiosis, fabricatum uel compositum est diadema regis ueri S A L O M O N I S. ¶ Nolite ergo eum solummodo in præsepio considerare, sed egredimini mente ex isto, in quo natus est, diuersorio: & ex illo, in quo iudicatus est, Pilati prætorio siue auditorio: & uidete eum in præsepio simul & in diademate, in cruce simul & in ea qua coronauit eum deus pater gloria & honore. Et quis fructus uisionis eius? Ille nimirum, qui in propheta promittitur, regem in decore suo uidebunt oculi eius. Qui enim hic, ubi ambulamus per fidem & nondum per speciem, uiderit & uidere

Marginalia: Charitas, finis præcepti. 1. Tim. 1 — Matth. 22 — Deut. 10 — Filiæ Hierusalem. — Charitas alteri⁹ bonū suū facit. — Psal. 81 — Quo coronauit eum mater sua scilicet antiqua ecclesia prophetarum. — Psal. 18 — Esaiæ 9 — Gene. 49 — Egredimini filiæ Siō. — 1. Cor. 13

uidere uoluerit per speculum & in ænigmate regem Salomonem, in tali diademate: uidebit eundem in decore suo regem, uidebit eum facie ad faciem, quando, ueniente eo quod perfectum est, euacuatum fuerit quod ex parte est. Sequitur. ⌊Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es: Oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. Dentes tui, sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro: omnes gemellis fœtibus, & sterilis nõ est inter eas. Sicut uitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali Punici, ita genę tuæ, absque eo quod intrinsecus latet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.⌋ O pulchritudo admirabilis, quam sic admiratur & collaudat pulcherrimus author ipse pulchritudinis septem præconiis. Considerauit oculos, capillos, dentes, labia, genas, collum, & ubera, & pro singulis dilectus singula decantauit dignæ collaudationis capitula. Audiant hæc pueri, & sic se habeant ad cantationem huiusmodi, sicut filii nuptiarum lęti, & iucundi, longe dissimiles illis, quibus ipse quodam loco dicit. Cantauimus uobis, & non saltastis, id est, monstrauimus uobis ea quibus delectatur deus, & ad illa uosmetipsos aptare neglexistis. ¶ Quid enim septem istis modulis decãtatur? Quid in te, o dilectissima dilectarum, uirgo uirginum, laudatur à dilecto laudabili, quem laudat omnis chorus angelorum? Laudatur simplicitas, munditia, innocẽtia, doctrina, uerecundia, humilitas, mentis & carnis integritas, siue incorrupta uirginitas. In oculis simplicitas, in capillis cogitationum tuarum munditia, in dentibus innocẽtia, in labiis doctrina, in genis uerecundia, in collo humilitas, in uberibus tuis admiranda & spectabilis est cum fœcunditate uirginitas. Simplicitas tua, prudentia tua est: munditia tua, supernorum desiderium est: innocentia tua, religiositas est: humilitas tua, uera cõtra diabolum fortitudo est: uirginitas tua, matrum siue matronarum decus est. Hi sunt dulces moduli musicę cœlestis, quos libenter audimus & intelligimus in uerbis istis iam diligentius pertractandis: Primum hoc est pulchritudinis tuæ prædicamentum. ⌊Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. ⌋Oculi columbarum & oculi coruorum, hoc differunt: quo dulcedo simpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidentium. ¶ Simplicitas columbarũ septem habet insignia uirtutum naturalium. Hæc nanq; auicula, primum sine felle est, deinde nihil uiuum comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluenta residet, ut uenientem accipitrem ex umbra pręcognitum effugiat perniciter. ¶ Tu maxime, o misericordiæ mater, sine felle es: nihil eñ unquam habuisti inuidiæ, nihil odii, quod familiare est rapacibus coruis. Nihil uiuum columba comedit, & tu longe ab illis es, de quibus scriptum est, qui deuorant plebem meam sicut escã panis. Pullos alienos columba nutrit, & nos qui eramus alieni secũdum carnem à genere tuo, ecce uiuimus tuis meritis. Grana candidiora columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum dei. Columba in petris nidificat, & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui uenena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eo quod præ cunctis mortalibus mẽte uulnerata esses. Columba iuxta fluenta residet: tibi autem uel tuo pectori omne fluentum scripturarũ, quàm contiguum est? Nunquam aduentus spiritalis accipitris tibi esse improuisus, aut te consequi, imò nec tibi appropinquare potuit. ¶ Igitur oculi tui columbarum, & hæc uera pulchritudo est, absquę eo quod intrinsecus latet, quod solus in te deus uidet: nobis autem quia inexpertum, iccirco ineffabile, imò & incogitabile est. Si enim quispiam dixit, & teste deo uel conscio, non mentiens, dixit, raptum se fuisse in Paradisum, siue usq; ad tertium cœlum, ita ut nesciat, siue in corpore, siue extra corpus raptus fuerit, & audisse arcana uerba, quæ non licet homini loqui: quanto magis tu regina cœlorũ persæpe cœlestibus interfuisti: quippe quam & circumsteterunt obstetricum uice, gloriam deo cõcinentes, angeli: & inter hæc didicisti uel assecuta es aliquid, quod latet & latere nos debet? ⌊Capilli tui, sicut greges caprarum, quæ ascẽderunt de monte Galaad. ⌋Qui greges caprarum, uel quando greges caprarum apparuerũt de monte Galaad? Vtiq; greges rationales, greges caprarum rationalium tunc apparuerunt, quando cœperunt homines eiusmodi esse, de qualibus Apostolus dicit: Circuierũt in melotis, in pellibus caprinis, & cætera usq;, & in cauernis terræ. Quando cœperunt esse homines eiusmodi, uel unde apparuerunt homines huiuscemodi conuersationis? Nimirum quando Iezabel interficiebat prophetas domini, tunc apparuerunt de monte Galaad, id est, de ciuitate eiusdem nominis Galaad, sita ad radices montis Galaad. Sic enim scriptum est: Et dixit Helias Thesbytes, de habitatoribus Galaad ad Achab. Viuit dominus deus Israel, in cuius cõspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei uerba. Et factum est uerbũ domini ad eum dicens: Recede hinc, & uade contra orientem, & abscondere, & cætera. ¶ Hæc dixit, & hęc fecit ille primus author, & institutor eorum, qui dicti sunt filii prophetarum, quos fuisse monachos

[Margin notes: CAP. IIII. — Præconiũ pulchritudinis. — Matth. 11 — Pulchritudo ista ex septẽ uirtutibus. — Septẽ proprietates columbarũ — Quõ Maria sicut colũba. — Psal. 13. 52 — Lucæ 2 — Absque eo q̃d intrinsecus latet. — 2. Cor. 12 — Lucæ 2 — Greges capraрũ, prophetæ sunt & filii eorũ — Hebræo. 11 — 3. Reg. 17 — Helias primus monachorum institutor.]

chos in ueteri testamento, consentit autoritas patrum uenerabilium. Et recte dicuntur appa ruisse, quia iam dictus institutor illorum, Helias, sic repente illic introducitur, ut antea nusquam scriptura meminerit, quis uel unde fuerit progenitus. ¶ Qui capilli tui uel unde capilli tui, similes gregibus illis? Nimirum cogitatus tui subtilissimi in eo fuerunt, ut fugeres ad desertum gentium, propter sanguinem quem synagoga multum effudit: sicut illi in similitudines fugerunt, propter sanguinem quem Iezabel primum fudit: secundum nomen suum, quod interpretatur, fluxus sanguinis, interficiens prophetas domini. In hoc similes illis gregibus capilli tui, id est, sicut illi, imò plus quàm illi, omnes cogitatus tui, omnis meditatio tua, solitudinē & requiem in omnibus quæsiuit, procul à tempestatibus Iudaicis, qui suam iustitiam statuere uolentes, iustitiæ dei subiecti non sunt: synagoga peccatrix, & per omnia Iezabeli similis, quam Helias (quod interpretatur dominus deus) & post eum filij prophetarū, non sine causa fugerunt, iuxta illud: Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescā? Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, & expectabam eum qui saluum me fecit, à pusillanimitate spiritus & tempestate. Et tu columba illis similis, & quis illorum tibi columbę similis, & hęc similitudo in capillis, non solū propter illa, quæ iam dicta sunt, uerumetiam, quia tu quoq; longum in cogitationibus tuis, pręscia futuræ passionis filij tui, pertulisti martyriū: sicut illi diu egentes, angustiati, afflicti, omnes testimonio fidei probati inuenti sunt. ⌊Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas.⌋ Quàm pulcher ordo? Primū oculi, & post oculos capilli, post capillos dentes lauātur innocui. ¶ Respicite amici ad sinistrā, considerate Euam, mulierem odiosam, huic dilectę oppositam, & oculis, & capillis, & dentibus, & labijs, & genis, & collo, & uberibus infaustis. Oculi eius non sicut columbarum, imò sicut oculi coruorum rapacium. Scriptum est enim: Vidit igitur mulier lignum, quòd bonum esset ad uescēdum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructibus eius & comedit. Habet autem ambitionē huiusmodi, comedite & eritis sicut dij. Ergo capilli eius, id est, ambitio eius, non sicut supradictarum greges caprarum, qualium est cœleste desideriū, sed sicut ille princeps super omnes filios superbiæ, qui dixit in corde suo, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. ¶ Dentes uero eius quales fuerunt? Nimirum sicut dentes leonum, qui momorderunt, & mordendo uetitum, uenturæ posteritatis suæ animas interfecerunt. Si enim de filijs eius ueraciter dictum uel scriptum est, Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & illud: Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum cōfringet dominus: quanto magis de illa, quæ tali consilio momordit, cuius morsus tam malus prouentus extitit, recte quis dicat, quia dentes eius arma ferrea fuerunt, dentes eius molæ siue molares fuerunt? ¶ At tui dentes o amica mea, sicut grex tonsarum, quę ascenderunt, id est, certissime ascendent de lauacro. Cum enim posuero, siue de memetipso, de latere meo lauacrū regenerationis, lauacrū sanguinis & aquæ profudero, sanctiq; spiritus inuocationem dedero, tunc lauabūtur oues, pro quibus animam meam pono, & mundabuntur eodem lauacro, nec emundatione simplici contentæ, uellera sua deponent: uellera rerum, uellera facultatum suarum, ut nihil habeant proprium, sed sint illis omnia communia. Huiusmodi tonsæ omnes sunt gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas. In quo gemellis fœtibus? In eo uidelicet, quòd & præceptum impleuerunt uel custodierunt, & cōsilium suo addiderūt. Quod est præceptū, aut quod consilium? Vtiq; pręceptū est, nō rapere aliena: consiliū, relinquere etiam sua. Cōsilium istud cum præcepto sibimet cōposuerunt, & hoc est bonum geminum, hæc est fœcunditas fœtuum gemellorum. Sic sunt o amica mea dentes tui, id est, talium innocentiam tibi proponis, cum eiusdem innocentiæ magistra sis, multo excellentior qualibet ouium siue arietum talium: quorum utiq; non est, dentibus male uti, scilicet inuicem mordere, uel detrahere, & ab inuicem cōsumi. Et quidem grex ille, quicunq; talis est, sibi magistram scit, tu autem cunctis humilior, de omnibus pene altiora sentis, & uideris tibi capras & oues meas imitari quas longe præcedis. ⌊Sicut uitta coccinea labia tua & eloquium tuum dulce.⌋ In quo sicut uitta coccinea labia tua? Nimirum in eo, quod sermo tuus à ueritate non discordat, imò cum ueritate multum concordat. Principium ueritatis hoc est, ut non defendat se contra deum, imò accuset ante deum quispiam filiorum uel filiarum Euę, quę dissoluit amicitiam inter se & deum proterua defensione. Si uittam huiusmodi habuisset, si uinculo perfectiōis, quod est dilectio, sese creatori astrinxisset, paries inimicitiarum in medio non surrexisset. In labijs tuis confessio & pulchritudo est, labijs tuis sanctitas & magnificentia est. Illa deo fuit muta, tu autem magnificasti dominum mente ardentissima, uoce suauissima, & hæc est uitta coccinea, quia charitas est ignea, qua bene cum eo ligata, sic deo adhæsisti, ut unus cum eo spiritus sis. Hinc eloquium tuum dulce, quia uidelicet ex abundantia cordis os loquitur, & dulcedinem, quæ abundat interius, sapit sermo, qui redundat exterius. ¶ Ecce Rhaab meretrix dulcis eloquij tui uittam coccineam, siue funiculum coccineum, in fenestra sua ligauit, signum suæ fidei, quod nuntios Iosue siue Iesu susce-

[Margin notes: Capilli similes gregibus caprarum. / 3.Reg.18 / Eccl.24 / Roma.10 / Psal.54 / Hebræo 11 / Eua in ijs lōge dissimilis Mariæ. / Oculi Euæ. / Gene 3 / Capilli Euę / Iob 41 / Esaiæ 14 / Dētes Euę. / Psal.56 / Psal.57 / Dentes Mariæ. / Iohan.19 / Titi 3 / Actorum 2.4 / Oēs gemellis fœtibus. / Matth.5 / Galat.5 / Coloss.3 / Ephe.2 / Psal.95 / 1.Cor.6 / Matth.12 / Rhaab ty-]

perit atq; saluauerit: dum ecclesia quondã peccatrix, & idololatriæ meretricio sordida, & dulce eloquium tuum, quo magnificauit anima tua dominũ, pignus suæ salutis iugiter personat, & omnem doctrinã euangelicam, in qua ipsos apostolos tua sine dubio labia cõfirmauerunt, integra semper fide prædicat. ¶ Et de omni quidẽ anima, quæcunq; diuersa sentientes ad unitatem sua prædicatione constringit, ut idipsum dicant omnes, & hoc agit in charitate & fide non ficta: uerum est dicere: quia labia eius sicut uitta coccinea: sed in ista gratia tu cæteris omnibus es imcõparabilis post me dilectum tuum, cui specialiter spiritus in Psalmo dicit: Diffusa est gratia in labijs tuis. ⌊Sicut fragmen mali Punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.⌋ Malum Punicum dicitur, eo quod ex Punica regione sit genus eius translatum. Idem & malum Granatum, eo quod intra corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem. Negant medici mali huius cibo corpora nutriri, sed eo sic utendũ opinantur, ut medicari potius nõ alere uideatur. Ita, inquit, genæ tuæ sicut fragmen mali Punici, id est, uerecũda es sicut decet uirginẽ, longe dissimilẽ filiabus illis, quarũ cuilibet dicendũ fuit, frons mulieris meretricis facta est tibi, & erubescere noluisti. ¶ Fragmen mali Punici & rubet, & amplius q̃ integrum malũ redolet. Sic tu & singulariter uerecũda es, & multis per bonã opinionem in bono exemplo proficis. Quid autẽ est dicere, absq; eo quod intrinsecus latet, nisi ac si diceret, & illud, quod intus in cõscientia latet, amplius laudabile est? O uere laudabilis uerecundia, ubi & intus cõscientia munda, & foris facies uerecunda est. Nam ubi est aliquid, quo mẽs erubescat, nõ adeo laudabile est, si conspectã faciem rubor perfundat. Igitur tua uerecũdia quid est, nisi religiositas summa? Et hæc uirtus, sine dubio, malo Punico debuit assimilari, quia gratiosa est intuentiũ oculis, & interdũ suo silentio nõ minus ædificat q̃ sermo prædicationis. Vnde in tunica põtificis deorsum ad pedes eiusdem tunicæ: Facies, inquit dñs ad Moysen) per circuitũ, quasi mala Punica ex hyacinto purpura & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulũ sit aureũ & malum Punicũ rursumq; tintinnabulũ aureum aliud & malum Punicũ: & uestietur ea Aaron, in officio ministerij, ut audiat sonitus, quando ingreditur & egreditur sanctuariũ, in cõspectu dñi, & nõ moriatur. Malum quippe Punicũ in medio tintinnabulorum, religiosum atq; operosum est silẽtium, maxime sexus fœminei, in societate fidei uel doctrinæ prædicatorum: qualis tu præcipue fuisti uirgo uirginum, in adiutorio uel etiam regimine prædicantium apostolorum, cuius & si uerba non leguntur uel audiuntur, ubi prædicauerunt: opera tamen uel merita non ignorantur, nõ minora, imò maiora tinnitu prædicantium. ¶ Illud quoq; factitium malum Punicum rubicundum erat, utpote non ex solo hyacinto, qui color aërius uitam significat cœlestem, uerumetiam & ex purpura & cocco bis tincto factum. Et ita genæ tuæ, o dilecta uerecunda, & magistra cõpetentis uerecũdiæ siue religionis necessariæ: cuius uerecundia tanto est laudabilior, quãto conscientia gloriosior tutior atq; securior. ⌊Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis.⌋ Quid erat turris Dauid? Putas'ne illa turris manufacta, de qua legitur, cæpitq; Dauid Sion, hæc est ciuitas Dauid. Imò turris Dauid nõ manufacta fuit, cui tuum o dilecta collum debeat assimilari, & hæc est humilitas Dauid. Atq; hic sensus placet magis. Filiæ Sion, ait dominus deus apud Esaiam, eleuatæ sunt & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant. Hæc fuit superbia illarum. Propterea expugnari potuerunt. Tuum autem collum nequaq̃ extentũ fuit, sed est sicut turris Dauid, id est, sicut humilitas Dauid, per quam ille coram deo fortis, & cõtra homines stetit inexpugnabilis. Ipse eñ quasi tenerrimus ligni uermiculus, qui & cum esset rex unctus, dixit ad Saul, cum eum ille persequeretur. Quẽ persequeris rex Israël, quem persequeris? Canem mortuũ, & pulicem unum. Turris ista ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortiũ, id est, hãc eius tantã humilitatem cæteræ uirtutes cõsecutæ sunt, maximeq; fortitudo & sapientia sicut scriptum est: Dauid sedens in cathedra, sapientissimus ipse est, quasi tenerrimus ligni uermiculus, qui octingẽtos interfecit impetu uno. O qualis hæc turris, qualia propugnacula? Ex ea mille clypei pendẽt, omnis armatura fortiũ, quia propter humilitatẽ accepit, ut caneret & scriberet uerba fortitudinis, uerba sapiẽtiæ & ueritatis, tam multa, ut millenarius numerus uult intelligi: tam fortia, ut omnibus exinde armatis fortibus nihil falsitatis obsistere possit. ¶ Ita collum tuũ, imò & ultra q̃ turris illa, collũ tuũ, id est, humilitas tua, quæ sedet uel paret in collo tuo nõ extento, ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendẽt ex ea omnis armatura fortiũ. Nihil eñ deest illic omniũ quæ cõtinentur in scripturis ueritatis, & neq; inuisibilis diabolus, neq; uisibilis homo hæreticus, ecõtra potuit unq̃ uel poterit. Adde illud, quod maximũ est, quia uerbi, cuius mysterij cõsecuta est ut caneret humilitas patris tui Dauid, uerbi inquã eiusdem substantiã cõcepit, & incarnatã peperit humilitas tua, o filia Dauid. ⌊Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli q pascũt in lilijs, donec aspiret dies & inclinẽtur umbræ.⌋ O ubera uere gratissima atq; pulcherrima, duo ubera manu altissimi formata. Hæc sunt uirginitas & fœcũditas quarum pulchritudo o in tuis dilecta uberibus castis, ub eribus fœmineis

quæ

Marginal notes: ...ecclesiæ. | Iosue 2 | Lucæ 1 | 1.Cor.2 | 1.Tim.1 | Psal.44 | Quid sit malũ Punicũ. | Hiere.3 | Verecũdia duplex | Verecũdia Mariæ religiositas. | Exodi.28 | Mala Punica in ueste Aaron. | 1.Paral.11 | Turris Dauid humilitas est. | Esaiæ 3 | 1.Reg.24 | Mille clypei, reliquæ uirtutes. | 2.Reg.23 | Collũ Mariæ. | Duo ubera uirginitas & fœcunditas.

quæ me lactauerunt, maxime spectanda est. Spectate amici ubera hæc, imò in uberibus istis duo hæc uirginitatem atque fœcunditatem. Nonne sunt hæc, sicut duo hinnuli capreæ gemelli? Nunquam uisum est simile huic in montibus siue collibus nostris, sed neque uidebitur in seculis superuenturis, ut uni capreæ fiant duo tales hinnuli gemelli, ut uni fœminæ contingat quatenus eiusdem uberibus & filium lactet & uirgo sit. Aspicite hoc & admiramini, uidete & cõgratulamini, quia caprea hęc talis hinnulos ita geminos edidit, quia fœmina hęc, dum quasi caprea per montes exilit, dum cœlestibus uel supernis animo intendit, gemella hęc plenæ gratiæ dona feliciter apprehẽdit, ut & mater & uirgo sit. ¶ Quid faciemus gemellis istis? Pascuntur, & pascantur in liliis donec aspiret dies, inclinentur umbræ, id est, secreto custodiantur, in silentio habeantur, nec publice prædicentur, quod ita sint gemelli, donec resurgam à mortuis, quod est aspirare diem, & inclinari umbras mortalitatis. Omnino secreta sunt in lilijs hæc, id est, in illis siue penes illos, quibus inest & candor & suauis odor castitatis, qualium prima fuit, cuius in utero infans ad odorem nostrum exultauit longe à filiabus illis, quarum sunt quasi septem dæmonia, septem isti prædicamentis tuæ pulchritudinis, quæ nunc edixi, contraria: scilicet altitudo oculorum, compositio capillorum, uoracitas dentium, incontinentia labiorum, inreuerentia genarum, colli erectio nimia, subactionis atque confractionis frequens iniuria. Tempus erit, quãdo hæc tua quæ nunc secreta sunt, oporteat prędicari ad gloriam dei. Prius hoc fiet. ⌊Vadam ad mõtem myrrhæ & ad collẽ thuris. Quomodo uadam?⌋ Ascendam Hierosolymam, & cõsummabuntur omnia quæ scripta sunt de me: Tradar enim gentibus ad illudendum & flagellandum, & postq̃ flagellauerint crucifigẽt & occident me. ¶ Hoc erit ire ad montem myrrhę, scilicet mortificari uel occidi, sicut à patribus istorum mortificati sunt prophetæ. Tertia die resurgam à mortuis, & deinde ascendam in cœlum & sedebo ad dexteram patris, iuxta illud: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Hoc erit ire ad collem thuris. Exinde nanque cognoscetur & prędicabitur, quia sum deus iuxta illud: Et uocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, deus. Hoc prædicabitur, & sequentibus signis confirmabitur, atque ita fiet, ut mihi thus offeratur tãquam deo uero, destructis simulacris gentium & aris dæmonũ, quibus hactenus ab ignorãtibus & errantibus incensum offertur & sacrificium. Quid deinde? ⌊Tota pulchra es amica mea, & macula nõ est in te. Veni de Libano sponsa mea, ueni de Libano, ueni. Coronaberis de capite amana, de uertice sanir & hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.⌋ Cum pertransiero montem myrrhæ & peruenero ad collem thuris: id est, cum resurrexero à mortuis atque coronatus gloria & honore resurrectionis & immortalitatis, sedensq; ad dexteram patris adorari, & thure, id est, omni diuina religione honorari cœpero deus unus cum patre & spiritu sancto: tunc demum & tu coronaberis: tunc demum hæc loquar ad te: Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Quomodo hæc loquar ad te? Nimirum magna & manifesta Euangelij prędicatione. ¶ Et nunc quidẽ pulchra es, sed nondũ apparuit quod tota pulchra sis, & quod macula non sit in te, quod scilicet uirgo cõceperis uel genueris, & uirgineis uberibus lactaueris me. Hoc prædicabitur gentibus, quod adeo macula nõ sit in te. Tunc demũ loquar tibi: Veni de Libano spõsa mea, ueni de Libano, ueni coronaberis. ¶ Vnde coronaberis? De capite amana quod interpretatur nocturna auis, de uertice sanir quod interpretatur dens uigiliarum, & hermon quod interpretatur anathema. Venies de Libano, quod interpretatur candidatio, id est, migrabis de corpore isto, corpore candido, corpore uirgineo, & coronaberis de omnibus his, id est, de corpore uel mẽbris illius, qui nominibus istis recte denotatur, de regnis mũdi huius. ¶ Regna nanq; mũdi huius quædã capita uel quidã uertices recte dicunt nocturnę auis, & dentis uigiliarũ, & uere anathematizati diaboli, à deo separati, qui cum sit princeps tenebrarum, & tanq̃ leo rugiẽs circumeat, quærẽs quem deuoret, recte & nocturna auis & dẽs dicitur uigiliarũ. Ipsa eadẽ regna & cubilia leonum, & mõtes dico pardorum: quia uidelicet reges regnorum, reges Babyloniorum & Persarum atq; Mœdorum, reges Gręcorum, reges & consules siue imperatores Romanorum, quid nisi leones & pardi dicendi sunt, qui tot bellis, tot cędibus orbem terrarũ lacerauerunt? De talium leonũ cubilibus taliumq; pardorum montibus tu amica mea coronaberis. Quomodo? Videlicet credent in me fructum uentris tui, & eorum credentium salus corona tua erit. Ita coronaberis, ut & in cœlis regina sanctorum, & in terris regina sis regnorum. Vbicunq; enim prædicatum fuerit illud de dilecto dictum, minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & cõstituisti eum super opera manuum tuarum: prædicabitur & de te quod sis o dilecta & mater huius coronati, ac proinde regina cœlorum, totum iure possidens filij regnum, atq; hoc intuitu reges atq; imperatores coronis suis te coronabunt, palatia sua nomini meo sacrabunt, honori tuo dedicabũt, ut desinant esse quod fuerant, montes pardorum cubilia leonum. ⌊Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.⌋ Etenim quis unquam ita habuit, ut tu habes, soror mea sponsa, unum oculorum? De quadam muliere sacra & ueri

Qui pascũt in lilijs.

Lucę 1
Lucę 8
Septẽ uitia

Matt. 16. 20

Quid ẽ ire ad montẽ myrrhę & ad collem thuris.
Psal. 109
Esaiæ 9
Marci ult.

Tota pulchra es.

Veni coronaberis.
Regna mũdi capita auis nocturnæ.
1. Petri 5

Leonum cubilia.

Psal. 8
Regina cœlorum.
Anna mater Samuelis.
1. Reg. 1
In uno oculorum tuorum.

Hebræo.4 dica narrat scriptura, quia cum esset sterilis & ob hoc amaro animo orauit dominum flens largiter, & multiplicauit preces coram dño, & post hæc ita subiunctũ est: Et abijt mulier in domum suam, uultusq; illius nõ sunt amplius in diuersa mutati. Quid erat illa uniformitas uultuum, nõ se amplius in diuersa mutantiũ? Nimirũ identitas cogitationũ, & ualde intenta earundem perseuerãtia precum quas profecto quis discernat, uos scitis o amici qui dicitis: Viuus est enĩ sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingẽs usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagũ quoq; ac medullarum, & discretor cogitationũ & intentionum cordis, & nõ est ulla creatura inuisibilis in cõspectu eius. Hoc est unum oculorum, hæc uniformitas uultuũ, oculorum spiritualiũ, uultuum internorum indefessa charitate iustam precem perseuerãter, uti cœptum est, dirigere ad dominũ, ac semper cogitare idipsum. Et quis in hac re talis, ut tu, o dilecta singularis, quam solam præ cunctis amãtibus totam occupauit totamq; possidet amor dilecti. ¶ In hoc uno soror mea spõsa, per fidẽ soror mea, per spiritũ sanctum amorẽ uerum sponsa mea: in hoc uno oculorum tuorum uulnerasti cor meum, unde & uiscera mea super te continere se non potuerunt. ¶ Nec uero solummodo in hoc uno oculorum tuorum uulnerasti cor meum, sed & in uno crine colli tui, id est, in nimia humilitate cordis tui, quem uidelicet crinem semper unum uidi, quam humilitatem semper uniformem & indeficientem esse conspexi. Quid uno crine gracilius, & quid humilitate subtilius? Quid crine flexibilius, & quid humilitate confractius? Crinis unus uix comparet, humilitas tua uix consentit, quod computari possis inter homines. Iste est crinis colli, humilis cogitat⁹ mulieris, caput non habentis: caput, inquam, id est, uirum, neque habentis, neque habere uolẽtis. Nam caput mulieris uir. Tu capite isto te indignam iudicasti, tu uiro & omni seculo te indignã existimasti. ¶ Hoc scientes dicunt & uere dicunt amici, quia uotum egregium deo prima uouisti, uotum uirginitatis. Attamen sponsi nomen admisisti, desponsari uiro non renuisti, & inter hæc unum oculorum tuorum & illum crinem iam dictum colli tui, magis ac magis in me fixisti, fide fortis, spe stabilis, charitate immobilis. Si enĩ Abrahã & Sara fideles sperare potuerunt, q; coniugium eorum non deberem negligere, quin custodirem illud in domo Pharaonis incõtaminatum, & iccirco Saram tolli in domũ illam, nec Abraham renuit, nec ipsa Sara refugit: quanto magis tu fidelissima me fidelem fore sperasti, quod uirginitatem tuam custodire possem aut non negligerem illibatam in domo sponsi, præsertim fidelis & iusti, & iccirco desponsionis solennitatem non refugisti? Itaq; semper & ubiq; unum siue unitatem habens oculorum, id est, uultum in diuersa non mutatum uulnerasti cor meum: unum illum crinẽ tuum, scilicet spiritum humilem, & contribulatũ in me iecisti, ueluti spiculum præacutũ, & uulnerasti cor meum. ¶ Alij quondã fortes & ualidi me tenuerunt, & dicentẽ dimittite me non dimiserunt, & luctando fortiter cõtra deum fortes fuerunt: tu autẽ & uulnerasti cor meum. Et illi quidẽ luctando atq; uincendo, æternam sibimet benedictionẽ & necessariam peccatori populo suo indulgentiam obtinuerunt, tu autem quid inuenisti, quid accepisti uulnerando cor meum? [Quàm pulchræ sunt mãmæ tuæ soror mea sponsa. Pulchriora sunt ubera tua uino, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata.] Amici auscultant hæc, & intelligunt me hoc dicere, hoc admirari, quia mater & uirgo es, & hunc esse fructum unius oculorum tuorum, & unius crinis colli tui: quod cum te reputares indignam uiro, facta es digna deo: cum te indignam iudicares facere semen in Israël, facta es digna facere salutem in Israël: cum indignam te reputares lactare filium hominem, digna habita es mammis pulchris, uberibus pulcherrimis, mammis uirgineis, uberibus intactis, lactare filium deum & hominem. ¶ Hæc auscultantes, toties de mammis & uberibus tuis & de cæteris instrumentis tuæ pulchritudinis, de oculis, de capillis, de dentibus & labijs, tot uoces dilecti gratulantis non fastidiunt, quoniam amici sunt, imò gaudio gaudent propter uocem sponsi lætantis, iuxta illud: Lætabitur dominus in operibus suis. Voces istæ, uoces lætitiæ nostræ sunt, lætitiæ patris & filij & spiritus sancti in istis operibus nostris, in mammis siue uberibus tuis, semel duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, quod iam supra dictum est: & nunc iterum quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, ac tertio, pulchriora sunt ubera tua uino. ¶ Hęc enim egregia sunt opera trinitatis, hæc gratiora ualdeq; pulchriora primis operibus illius dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, plasmantis de terra Adam & fabricantis de costa eius Euam. Nunquid enim non ualde pulchrius est, sicut nunc, de utero mulieris absq; uiro uirum facere, quàm tunc de costa uiri mulierem fecisse? Illic nanque de uiro mulier facta est, quę perdat: hic de muliere uir factus est, qui perdita saluet, propter quod & factus est. Pulchritudo eius operis iucundius spectatur in mammis siue uberibus tuis, quando iam peracta est species tantæ pulchritudinis, quando iam natus lactor mammis tuis, mammis fœmineis, uberibus uirgineis. ¶ Qualis tandem est ista comparatio, pulchriora sunt ubera tua uino? Aut quid magnũ est dicere, pulchriora sunt ubera tua uino? Nam in uino luxuria est. Nolite (ait quidam amicorum, ad nostras adolescẽtulas scribens) nolite inebriari uino, in quo est luxuria.

Marginalia: Soror mea sponsa. Gene.43 — In uno crine colli tui. — 1.Cor.11 — Maria uotũ uirginitatis prima emisit. — Gene.12 — Maria fortior q̃ Iacob. Gene.32 — Maria per humilitatẽ exaltata. — Congratulatio amicorum. Iohan.3 Psal.103 — Incarnatio Chri pulchrior plasmatione hominis. Gene.1.2 — Vbera tua pulchriora uino. Ephe.5

luxuria. Quid ergo magnum est, dicere, quod ubera tua pulchriora sunt eo quod non est pulchrum. Vinum nanque siue hoc præsens uini significatum non est pulchrum, cum sit luxuria, siue carnis uoluptas: siue cuius ebrietate præeunte nulla unquam ubera præter ubera tua filium lactauerunt. Est igitur illud, quod apud hominum scholas dicitur tapinosis, id est, humilitas, statum rei magnæ dictis infirmans. Magna quippe res est uirginitas siue integritas uberum me filium lactantium, nec satis laudatur hæc tam pulchra res, dum re marita sive coniugali pulchrior esse prædicatur, scilicet lactatione filiorum quorum initium uinũ est, id est, luxuria quæ in uino est: itidem secundum tropum, qui apud homines metonymia dicitur, per id quod continet, ostendens id quod cõtinetur. ¶ Poteram sic dicere, quia sola ubera tua me lanctantia pulchra sunt, cæterarum cuncta ubera fœminarum, ex quo id acceperunt ut filios suos lactare possent, etiam si quid pulchritudinis prius habuerunt, pulchra esse desierunt, ita ut re ipsa quisque lactentium ueraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, scilicet in iniquitatibus Adæ, in peccatis Euæ. Nam ex illis iniquitatibus, ex illis peccatis, cum cæteris malis istud quoque uinum uenit, scilicet luxuriæ nimietas, per quam conceptus mulieris à deo super numerum multiplicentur, ut in comparatione reproborum electi pauci æstimentur. Quæ autem sunt unguenta tua? Dico, enim & odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Quæ ergo sunt unguenta tua, soror mea sponsa? Eleemosynæ tuæ, quas expendisti in me. Audiunt & audituri sunt amici de quadam muliere effundente oleum super caput & super pedes dilecti tui recumbentis, & dicunt quia domus impleta est ex odore unguenti, & intelligunt in illa muliere ecclesiam nostram, quæ quoties impendit eleemosynam pauperibus nostris, toties unguenta sua pedibus meis superfundit, & aromata distribuit. Hæc enim sunt aromata uera, unguẽta pretiosa, esurienti cuilibet ex inimicis meis cibum dare, sitienti potum præbere, hospitẽ siue peregrinantem colligere, nudum uestire, infirmum uisitare, & si in carcere est ad eum uenire. Super omnia hæc aromata est odor unguentorum tuorum, id est, suauitas eleemosynarum tuarum, quia non ut cæteri in membris meis, sed in memetipso tu mihi munificentissima extitisti. Et quidem iure materno & naturali affectu tu mihi cuncta debuisti: ueruntamen fidem & humilitatem siue charitatem tuam plusquam maternam respiciẽti mihi, cuncta pro optimis unguentis, cuncta pro suauissimis fuere eleemosynis, ita ut nulla eleemosynarum aromata, quæcunque mihi in meis expenduntur minimis unguentis illis ualeant aliquatenus comparari. ⌊ Fauus distillas labia tua sponsa mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris. ⌋ Parum erat quod dixi supra, & eloquium tuum dulce: quia nimis parum est, dulcedinem esse in eloquio, nisi dulce sic etiam cor. Tu dulcis in ore, dulcis & in corde. Hoc est quod nunc dico, fauus distillans labia tua subiungens, mel & lac sub lingua tua, id est, in anima tua. Ibi tibimetipsi dulciter sapit fauus eloquij tui, fauus distillans à labijs tuis, labijs gratiosis. Fauus tuus ego sum, mel tuum & lac tuum ego sum: quia deus tuus & filius tuus ego sum. Hoc tua sentit anima, hoc tua sonant labia. Aliud loqui non potes, quàm id quod in pectore habes. Ex abundantia cordis labia tua loquuntur. Et si alijs pro tempore tacuisti, mihi tacere non potuisti. Ex quo me natum uidisti, mecum delicata es fauo dulcis eloquij, simulque osculo oris mei, osculo oris tui, & satisfactum est etiam sic fidei tuæ, spei & dilectioni tuæ: fidei per dilectionem dicentis, osculetur me osculo oris sui. Quid de pannis dicam, quibus me inuoluisti, & in præsepio reclinasti? Nimirum id quod uerum est, quia odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris. ¶ Omnium nanque uestimẽtorum, scilicet bonorum operum tuorũ, quæ in me materna & plus quàm materna charitate operata es, panni illi primitiæ fuerunt. Et quia cuncta, quæ tunc in me uel tunc propter me operata es, de magno & ualido charitatis igne cum suauitate humilitatis uenerunt, recte dixerim ego, recte consenserunt amici, quia odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris. Sic enim in omnibus famulata es mihi, mater & uirgo fidelis, tanquam deo, cui soli debetur odor thuris in sacrificio suo quàmuis essem ego paruulus tuus paruulus homo.

[Margin notes: Tapinosis. — Metonymia. — Aliarum mulierũ ubera non sunt pulchra. — Psal. 50 — Vnguenta, eleemosynæ dicunt. — Iohan. 12 — Matth 25 — Eleemosynæ Mariæ in Christũ maxime pretiosæ. — Christus fauus Mariæ. — Lucæ 6 — Canticor. 1 — Sicut odor thuris.]

Finis libri tertij.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,

de incarnatione domini commentariorum

LIBER QVARTVS.

Nuptiæ.
Psal. 41
Matth. 22

VID AGIMVS ANIMA? QVARE TRISTIS ES, & quare conturbas me? Ecce in medio nuptiarum sumus, nuptiarum hominis regis, quas fecit filio suo, quē de uirgine incarnari uoluit. Et dicis mihi illud terrificum, illud ualde pauendum. Intrauit autem rex, ut uideret discumbētes & uidit ibi hominem non uestitum ueste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem? At ille obmutuit. Tūc dixit rex ministris: Ligatis manibus eius & pedibus, mittite eū in tenebras exteriores. ¶ Quorsum tendis? Cur mihi hæc ingeris? Times'ne quod uestem non habeas nuptialem? Et quidem si de charitate agitur, quod ipsa sit uestis nuptialis, tu ad istas nuptias, ad istarum nuptiarū laudes decantandas, sine charitate non intrasti. Ipsa mater nuptiarum, cōscia sibi sit & testis, quod sine huiusmodi ueste non accesseris, cui quondā tecū, ut uidebatur, colloquēti, dum sermonē cum illa cōferens de sacris mysteriis, de gloria sanctę & indiuiduæ trinitatis, & dicenti: quomodo tu audes loqui de huiusmodi? erat autē hæc eius percunctatio facie serena & uultu hilari, ita respōdisti: Ego beatam trinitatem diligo, & inde certissime scio, quod de illa loquens, nunq̄ extra ueritatē aberrabo. Ne igitur tristeris anima mea, neq; cōturbes me, sed spera in deo quoniā adhuc cōfitebor illi, nō aberrando quod esset pene in tenebras exteriores mitti, & sequentē uocem sponsi cum gaudio audi. ⌊ Hortus conclusus soror mea spōsa es, dei genitrix, hortus cōclusus, fons signatus. Emissiones tuę paradisus malorū Punicorū cum pomorū fructibus. Cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, cum uniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis unguentis. Fons hortorū, puteus aquarū uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano. ⌋ Ecce nouus paradisus, nouæ plantationes, quas plantauit unus idemq; antiqui paradisi, plantator, dominus deus. Plātauerat autē dominus deus, ait scriptura, paradisum uoluptatis à principio, in quo posuit hominē quem formauerat. Produxitq; dominus deus de humo omne lignum pulchrū uisu, & ad uescendū suaue: lignum etiā uitæ in medio paradisi, lignumq; scientiæ boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandū paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Ille est paradisus antiquus, paradisus terrenus. Iste est paradisus nouus, paradisus cœlestis. Vtriusq; plantator & unus idemq; dominus deus. In illo posuit hominē quē formauerat: in isto formauit hominem, qui apud ipsum in principio erat. ¶ De ista humo produxit omne lignum pulchrum uisu, & ad uescendum suaue. Lignum etiam uitę in medio paradisi: istam humū, istam terram suam benedixit, & ex ea cunctarum germina gratiarum, & cunctarum exemplaria uirtutum produxit: ipsum quoq; lignum uitę Christum, deum & hominem dominum paradisi cœlestis. De illo uoluptatis loco egrediebatur fluuius ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. ¶ De isto paradiso ille fluuius, siue illud flumen egressum est, de quo Psalmista dicit: Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei, qui inde diuiditur in quatuor Euāgelia. Nec paradisus ille hominem custodire potuit, nec paradisum illum homo custodire uoluit. Quoniam ergo non profuit illis parētibus primis, nec nobis in illis introductio illa in illum talem paradisum, terrenum paradisum, non obseruato præcepto quod acceperunt: iterum plantatur alius paradisus, quem ingredientes, lignum uitæ æternæ comedamus, & non moriamur, & istæ sunt emissiones dilectæ, super quibus pręsenti loco gratulatur dilectus, & ita loquitur: Hortus conclusus soror mea sponsa es, dei genitrix, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum Punicorum, cum pomorum fructibus. ¶ Dicturus emissiones tuæ paradisus, præmisit, hortus conclusus, soror mea sponsa: & iterum, hortus conclusus, ac deinde, fons signatus. Porrò emissionum horti huius illud fuit principium, quòd sicut illi nuntiauit angelus, concepit & peperit filium. Quid igitur uerbis istis, nisi & concipientis uirginitas, & parientis prædicatur integritas? Proinde dicamus & nos feliciter cum dilecto, dicamus omnes corde credulo & ore consono: Hortus conclusus es, o dei genitrix, hortus conclusus, fons signatus. Vnde hortus? Nam inde nominatur hortus q; semper ibi aliquid oriatur, quia cū alia terra semel in anno aliquid creet, hortus nunq̄ sine fructu est. Vnde ergo hortus es tu o dilecta dilecti, nisi quia in te natum est aliquid, quod nunq̄ desinit, & fructus tuus nunq̄ marcescit, aut deficit. ¶ Maxime autem hoc mirum est, imò uerum atque iucundum, quia de hortu prædicatur q; sit cōclusus.

Quomo-

Marginal notes: Autori reuelatio per uisionē facta. — Psal. 41 — Gene. 2 — Paradisus terrenus. — Fluuius paradisi. — Psal. 45 — Iohan. 6 — Cur bis dicit hortus conclusus. — Sola Maria est hortus conclusus.

Quomodo enim hortus, si conclusus? Nunquã simile huic auditum est de omni nostrorũ multitudine hortorum, nec potuit dici uel esse hortus non habens aditũ, per quẽ saltẽ unus intraret uel exiret hortulanus. Hic hortus unus uel solus est, & clausus uel cõclusus: hic uter⁹ un⁹ est & fœcundus & incorruptus. O igitur soror & sponsa mea, quomodò gaudent amici, quia talis es hortus, talis fons? Corpore hortus conclusus, mente uel anima fons signatus. Et quare bis diceris hortus cõclusus? Videlicet propter conceptũ et propter partum, quia in utroq; mirabile est, & fidelium mentibus amabile miraculũ, q̃ neq; corrupta es conceptu, neq; uiolata partu. In utroq; & amici & omẽs adolescentulę nostræ gratulantur, & utrunq; libenter confitẽtur. ¶ Vnde autẽ fons signatus, & quo uel quali signaculo signatus? Nimirum ex eo, q̃ spiritussanctus superuenit in te, & uirtus altissimi obumbrauit tibi. Ipse spũssanctus signaculum est huius fontis nostri, signaculũ pectoris tui. Et hoc est geminum nostrę custodię munimentum, geminum nostrorũ amicorum gaudium: quia & uterus tuus nulli uiro, nulli carnali cõmercio accessibilis: & mens tua nulli uitio, nulli spũali nequitię fuit unquã penetrabilis. ¶ Mirum, q̃ cum ita sis hortus conclusus, ita fons signatus, nihilominus, imò & eo amplius, emittis omnia bona, quibus mundus impleatur, & emissiones tuæ paradisus malorum punicorũ cum pomorum fructibus: paradisus scripturarũ uel doctrinę cum bonis & sanctis operibus. Emissiones tuæ uel paradisus tuus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomũ cũ uniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis unguentis. Herbarũ aromaticarum iste numerus, scilicet numerus septenarius, amicis nostris bene est cognit⁹, quòd uniuersitatem significet, maximeq; ex spiritusancto sit sacratus, spiritu septiformi: q hoc ipsum operatur, requiescendo super me florem primitiuum horti huius. Operatur (inquã) hoc ipsum, q̃ hortus conclusus es, quòd emissiones tuæ paradisus talis & tam pulcher, sicut ex istis aromatum septem speciebus animaduerti potest: inter quas principalis est nardus, unde & bis prædicari uel numerari meretur, quũ dico, cyprus cum nardo, nardus & crocus. Nam ipsa est humilitas tua, quæ ualde oblectauit altissimum, oblectauit me regem dilectũ tuum, sicut ipsa dicis: quia dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quicquid gratiarũ, quicquid uirtutum, quicquid operationum cœlestium mundus accepit, emissiones tuę sunt: ut ubi erant prius spina & uepres, uepres & carduus, lappa & tribulus, urtica & paliurus, uniuersitas nequitiarum, ibi sit cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomũ, myrrha & aloë, uniuersitas gratiarum, iuxta numeri huius, numeri septenarij, sacramentum, cum uniuersis lignis Libani, cum omnibus primis unguentis. Quid ibi uniuersa ligna Libani? Et prima unguenta quid sunt uel faciunt illic? ¶ *Nimirum ligna Libani sunt quidã amici nostri, amici illi, q sunt nuptiarũ nostrarũ filij siue domestici, nihilominus sunt potentia seculi grãdes & excelsi, atq; facultatibus dilatati: ita ut ex eleemosynis eorum sustententur paruuli nostri, paruuli spũalis propositi, quemadmodum in ramis lignorũ Libani nidificãt passeres exigui. Vnde est illud in Psalmo prescriptum: Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic passeres nidificabunt. ¶ Tales niduli passerum nostrorum, & cunctæ eleemosynæ, quas faciunt uel facturi sunt potentes ac diuites amici uel filij nuptiarum nostrarũ, prima unguenta sunt, unguenta miri odoris, sicut significatur ex me dilecto tuo, ubi mulier peccatrix pretiosum unguentum emit, & effudit super caput uel pedes meos recumbẽtis, & domus repletur ex odore unguenti. ¶ Pulchra ualde uarietas siue diuersitas harum emissionum tuarũ huius paradisi nostri, ubi & altitudo lignorũ Libani, & humilitas omnis aromatici germinis, qualecunq; decet intelligi, per iam dicta uirgulta numeri septenarij spectaculum commune præbebit, spirantibus in medio primis unguẽtis, id est, cunctis opibus pietatis, maximeq; eleemosynis, quibus suppleri poterit, quicquid minus spũalis uitę habuerint tales (ut iam dictũ est) nuptiarum nostrarum domestici, quãuis seculi curis impliciti, nostri tamen per fidẽ amici. Sic quondã in tabernaculo domini saga cilicina byssum & purpurã amica extensione tegebant: sic semper qui spũalibus minus abundãt, carnalia sua spũalibus cõmunicant, ut iure spiritualiũ illorũ participes fiant. Hæ sunt emissiones tuæ soror mea sponsa, emissiones horti cõclusi, emissiones fontis signati, paradisus dei patris. ¶ Hæreditas mea dilecti tui, filij dei, filij tui, opus spũssancti, ecclesia una de multis emissionibus tuis, quæ per orbem terrarũ diffusa, semper in te respiciet, & ad nos clamabit de nobisipsis, uocem extollens mulier de turba fidelis, dicens mihi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quę suxisti. Tu fons hortorum, puteus aquarũ uiuentium: fons (inquam) hortorũ, id est, mater ecclesiarũ: puteus aquarũ uiuentiũ, i. secretarũ omniũ scripturarum sanctarũ. Quæ, uidelicet aquæ uiuentes, fluunt impetu de Libano, id est, sanctæ omnes scripturæ, quę solæ dicuntur & sunt canonicę, manauerunt de populo antiquo, populo Iudaico. Nobilitas qppe illi⁹ populi, per Libanũ solet mystice designari: de quo populo ego & tu soror mea sponsa secundũ carnem sumus progeniti, cuius terrę terminus ex uno latere est mons huius noĩs. Cunctæ uiuentes aquæ de isto Libano fluunt, cuncta eloquia dei huic populo nostro, nõ quõcunq;, sed cum impetu cucurrerũt. Oportebat enim

Fons signatus. Luc. 1. | Emissiones tuæ paradisus &c. | Numero septenario designatur uniuersitas. | Cant. 1. | Ligna Libani, Chrĩani potentes. | Psal. 103. | Prima unguenta. | Iohã. 12. | Eleemosynarũ cõmẽdatio. | Exo. 26. 36. | Extollẽs uocẽ mulier de turba, ecclesia est. | Luc. 11. | Aquę de Libano fluentes, scripturæ sacræ, Rom. 3.

huiusmodi aquas cum impetu fluere, oportebat eloquia domini fortiter currere, q́a multi nimis erant qui conabantur obsistere, multi nimis adhuc sunt, qui obnituntur & audent cōtra dicere. ¶ Idcirco amici nostri, per quos administrata sunt eloquia dei, oportuit, ut essent non solum autoritate diuina præditi, uerumetiam potestate mundana præcelsi. Qui fere primus uocibus manifestis canturus erat mysteria regni nostri & uirtutes seculi uēturi, oportuit eū regem fieri, regem Dauid, potentem & secundum nomen suum bellatorem manufortem, ut pueros siue pueriles populi animos, qui nescirent sponte curam habere de futuris & inuisibilibus, nimis inhiando præsentibus istis uisibilibus, autoritate frāgeret regiæ potestatis, admixta terroribus blandimento, scilicet suauitate musici modulaminis. Similiter cæteri amicorū nostrorum, per quos eloquia dei manauerunt, fere omnes fortitudine & terrore armati fuerunt, & omnes gladijs usi sunt, gladijs (inquam) materialibus necessario armatæ huiusmodi aquæ uiuentes, reuera cum impetu per eos cucurrerunt. Primus uel mitissimus eorum Moyses, cum de nostra plenitudine accipiens, uiuentes aquas fundere, id est, legem sanctā & mysticam scribere inciperet, gladium arripuit atque arripi iussit, & uno die uigintitria milia hominum fabricatorum mendacij, impetu primo aquæ uiuentis, id est, acceptæ legis, interfecit. Et illi quidem postquam temporaliter administrauerunt, suo quiq; tempore decesserūt: sed perseuerat impetus aquarum uiuētium, in ore & manibus etiam illorum, qui non scripserunt, quorum notissimus Helias extitit, qui uno die quadringentos uiros magno impetu interfecit. Aquarꝫ igitur uiuentium puteus, id est, sanctarum scripturarū sacrarium, soror mea sponsa tu es, & hinc est quod dico, quia emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Sicut enim in initio fons ascendebat e terra, irrigans uniuersam superficiem terræ, sicut (inquam) fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandū paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita: sic ex te ô amica, ô terra benedicta, fons ille ascendit, qui apud deum erat, & uera lux erat, sicut scriptum est, Quoniam apud te est fons uitę, & in lumine tuo uidebimus lumen. Fons (inquam) ille ascendit ex te, non principium siue initium habens ex te, sed de corde patris per occultas uias cum omnibus aquis uiuētibus, id est, cū omnibus scripturis ueritatis ueniens in te, & æternum sapientiæ fontem siue puteum faciens in te, atq; hoc modo ascendit ex te. Ad quid ascendit? Vtiq; ad irrigandam superficiem terrę, ad instruendam siue excolendam ecclesiam per uniuersum orbem terræ. Ad hoc egreditur fluuius de loco uoluptatis, scilicet ad irrigandum paradisum, ad hoc (inquam) ex te ô uoluptas siue locus uoluptatis dei, initium accipiet sanctum euangelium, ut per uniuersum mundū spiritualem irriget paradisum: & diuidetur in quatuor capita, id est, in quatuor necessariæ salutis sacramenta, quæ uidelicet sunt hæc, incarnatio, passio, resurrectio, atq; ascensio mea. Hæc enim necessario prædicabuntur, & necessario scientur, quia sine istorꝫ confessione non fit noster paradisus, sine istorum fide non saluatur mundus. Diuidentur (inquam) uiuentes aquæ in ista quatuor capita, id est, principalia sacramēta: quia uidelicet omnes scripturę in ista quatuor subtiliter intendunt, appellando hæc, faciem hominis, faciem uituli, faciem leonis, & faciem aquilæ uolantis. Tunc cognoscent amici, quid etiam ante scripturas uoluerit scriptura legis, dicendo: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. quid uoluerit, ordinādo talem ritum uituli sacrificandi: quid uoluerit, dicēdo Moysi, Prophetam suscitabo eis de fratribus suis similem tui. quid uoluerit, canendo, Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos, & super eos uolitans, expandit alas suas, & assumpsit eos, atq; portauit in humeris suis. Et de duabus quidem faciebus, de facie hominis & facie uituli, omnes in me consentiunt, scilicet quòd & humanatus sim, & mortalis mortem sustinuerim: sed de facie leonis, & de facie aquilæ uolantis, non omnes similiter consentiunt, uidelicet q̄ & resurrexerim, & in cœlum ascenderim. ¶ Sic & de duobus capitibus fluuij, de loco uoluptatis egredientis, & in quatuor capita diuisi, scilicet de fluuio Gyon, qui apud Aegyptios Nilus uocatur, & de fluuio Physon, qui & Ganges dicitur, negari non potest, quin exeant de illo paradiso terrestri: de duobus uero cæteris, scriptores mundani scripturam nostram redarguere conantur, dicendo quòd nō ita sit, ut ipsa dicit, eo quòd illi, scilicet Tigris et Euphrates in Armenia manare uideant, uno fonte exorti: non intelligentes neq; animaduertentes, quia scriptura non dixit, q̄ fluuius ille paradisi in ipso paradiso incipiat in quatuor capita diuidi: sed fluuius, inq̄t, egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita, id est, in omnes fluuiales atq; dulces & potabiles aquas, quarum capita sunt ista flumina principalia. ¶ Aquæ etenim suapte natura salsæ erant & amaræ: ascendendo autem per illam quasi terrę mammā, scilicet paradisiacam terram, uersę sunt in dulcedinem, ut irrigarent uniuersam terrę superficiem, ipsęq; dulces atq; potabiles captiuo (quod futurum erat) generi humano, terram extra paradisum facerent habitabilem, scilicet herbarum, lignorū, seminūq; feracem: & inter aquas cæteras, quæ ex illa mamma dulcorem acceperūt, illa flumina Gyon & Phison, Tigris & Euphrates, præcipua sunt. ¶ Similiter aquæ scripturarꝫ ex te soror mea sponsa dulcescūt, ex ute

Cōditores scripturarū potētes fuerūt.
Dauid.
Moyses.
Exo. 32.
Helias.
3. Reg. 18.
Maria puteus aquarū uiuentiū.
Gen. 2.
Psal. 35.
Fōs diuidit in quatuor capita.
Quatuor facies 4. animaliū.
Gen. 49.
Leu. 4.
Deut. 18.
Deut. 32.
Disceptatio de quatuor fluuijs in paradiso.
Per paradisum aquæ dulces & potabiles factę sunt.
Aquæ scripturarum amarę secūdum literā.

ro tuo, siue per uterum tuum uiuentes factæ sunt. Aliàs autem ualde amaræ, imò & mortuæ atque mortificantes, sunt. Litera enim occidit, ait quidam amicorum nostrorum. Etenim qd aliud est quicquid Moyses loquitur, quicqd de prophetis legitur apud filios matris nostræ, qui pugnant contra te, nisi litera sine spiritu, sine anima corpus? Idcirco bibentes aquas mortuas, moriuntur: legentes & sequentes solam occidentem literam, occidūtur. Quomodo tandem fiet istud? Quomodo plantabitur siue dilatabitur talis emissionum tuarum paradisus? ⌊Surge aquilo & ueni auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.⌋ Surgente aquilone, & flante austro, fiet istud. Quis ille est aquilo? Ille nimirum qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ille, de quo dictum est per prophetam: Ab aquilone pandetur malum super omnem terram. Ipse est serpens antiquus, qui uocatur diabolus & satanas. Vnde iste talis aqlo surget? Quomodo surget? ¶ Surget de occultis insidijs, ubi iacebat olim, & serpebat lubricus anguis, quando primam mulierem decepit, quemadmodum illa dixit: Serpens decepit me, & comedi. Non ibi surrexit ut impugnaret, sed serpendo sibilauit ut deciperet. Vires quippe non habebat prius quàm consensum uoluntarium præberet ei mulier, quam deus innocentem fecerat. Inter te & illum, soror mea sponsa, deus inimicitias posuit, & idcirco de te omnino desperauit, imò de fraude sua, de dolo siue artibus suis aduersum te nihil habet spei ut decipere possit. Dico ergo illi: Surge aquilo. Quid iaces in terra? Quid insidiaris calcaneo nostro? Nihil proficis insidiando. Potius surge, uiribus utere, & toto malignitatis impetu debacchare. Egisti olim ut serpens, age nunc ut draco magnus, draco rufus habens capita septem. ¶ Non quasi imperans dico, sed permittentis animo loquor. Tu enim iamdudum surgere cœpisti, nec aliud est nisi ac si dicam: Age q̄d agis, surge qui surgis, debacchare qui debaccharis. Quando enim surgere cœpisti? Nimirum antequam fieret hæc altera mulier, contra quam decipiendo nihil poteris. Vbi uerbum promissionis, quæ nunc impletur, audisti, quod ad Abraham dictum est, In semine tuo benedicentur omnes gentes, statim surrexisti, quia prædictas inter te & mulierem, inter semē tuum & semen illius inimicitias adesse persensisti. ¶ Surrexisti, caput erexisti, caput primum regnorum Aegyptiorum. Dixisti enim loquens in Pharaone: Quicquid masculini sexus natum fuerit, occidite, & in flumē projcite: quicquid fœminei, reseruate. Et cætera his similia, usque dum diceres: Persequens abeuntes, euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. Ita qui serpens deceptor fueras, draco persecutor factus es, draco magnus, draco rufus, id est, sanguineus. Post illud primum caput tuū, secundū caput erexisti, occidendo p manus Iezabel & stirpis eius, præcones mysterij huius, prænuntios huius sacramenti, prophetas domini. Deinde tertium caput in Nabuchodonosor rege Babylonis, deinde quartum in regno Persarum & Medorū per Aman, qui genus nostrum delere uoluit, ne esset unde possem ego nasci. Deinde quintum in regno Græcorum per Antiochum Epiphanem caput erexisti, & ita iam quinque uicibus ò aquilo surrexisti. Sextum caput nunc est, scilicet regnum Romanorum: septimum nōdum uenit, uidelicet regnum Antichristi. Surge igitur aquilo, id est, age quod agis. non enim præcipio ut agas malum, quod nūquam egeris: sed permitto surgere, quia uis. Excute hoc sextum caput tuum, effice ut tradatur hoc semen mulieris in manus Romanorum. ¶ Ita surge aquilo, & ueni auster, ueni sancte spiritus, cui diabolus aquilo contrarius est, perfla hortum meum, & fluent aromata illius, fietq; quod ante dixi, emissiones tuę paradisus, quod nnnquam ita factum est. Nunquam enim ò auster ita contra aquilonem uenisti, ut perflando hortum meum, nouum faceres fluere paradisum, id est, nouam propagari ecclesiam de multitudine gentium. ⌊Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum.⌋ Vt dilectus meus mihi loquitur, ita est. Ego hortus, ego fons hortorum, ego fons signatus, ego gratia eius puteus aquarum uiuentium, & emissiones meæ paradisus malorum Punicorum. Veniat ergo ipse in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum. ¶ Non, quomodo Eua inuitauit uirum suum, ego inuito dilectum meum. Illa inuitauit uirum suum ad comedendum pomum, non suum, pomum alienum, pomum interdictum: ego inuito dilectum meum ad hortum suum, ad comedendum fructum pomorum, non alienorum, sed fructum pomorum suorum, quemadmodum dicit: Meus cibus est, ut faciam uolūtatem patris mei, quæ uidelicet uoluntas patris, salus & uita est generis humani, quod ipse plasmauit, quod benedixit, quod perditū reparauit. Et quid tam proprie suū inter oēs fructus pomoꝝ suoꝝ, q̄ ego quæ sum prima de primitijs pomoꝝ, imò etiam fons hortoꝝ? Veniat igitur in hunc hortū suum, & me transferendo in illud tertium cœlū, in illum tertiū paradisum, quò abijt, quò me uidente, ascēdit, comedat fructū pomoꝝ suorum: perficiat, usq; in finem perducat gratiā eoꝝ, quæ in me celebrata sunt, operꝝ suoꝝ. Ex quo in cœlum abijsti, crebro reuerteris in illū, quē dicis, paradisum emissionum mearum, & comedis de pomis punicis, quæ optima sunt inter primitias earūdem emissionum meaꝝ. Tot enim iam comedis fragmina maloꝝ punicorum, quot beatas animas martyrum confessorumq; tuorum hinc assumis, & transfers in illud uitę

sem-

2.Cor.3. | Aqlo diabolus est. | Esai.14. | Hiere.1. | Apoc.12. | Serpens. | Gene.3. | Draco. | Apoc.12. | Surge, non impatiue, sed pmissiue dicit. | Gene.22. | Exod.1. | Exo.15. | 3.Reg.18. | 4 Reg.ult. | Hester.3. | 1.Mac.1. | Auster est spūssanct⁹. | CAP. V. | Aliter Eua, aliter inuitauit Maria | Iohā.4. | 2.Cor.12. | Actu.1.

ſempiternæ ſecretum. Quãdo ita uenies in hunc hortum tuum, ad iſtum quem dicis fontem hortorum? Quando ita uenies ad me, ut ubi tu es, illic ego tecum ſim? ⌊Veni in hortum meũ, ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cum melle meo, bibi uinum meum cum lacte meo. Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi.⌋ Omnia quæ generi humano ad ſalutem ſiue reſtaurationem ipſius erant neceſſaria, ego te ſilente perfeci, ſoror mea ſpoſa: nunc me quieſcente, tibi debetur aliqua eiuſdem operis portio tua. Quid tantum ad requiem tuam feſtinas? Ego naſcendo, moriendo, reſurgendo, & in cœlum aſcendendo, ſalutem mundo operatus ſum: nunc cum amicis & teſtibus meis te ſupereſſe oportet, & omnium quæ facta ſunt, idoneum perhibere teſtimonium, cum neceſſaria operatione ſignorum atq; uirtutum. ¶ Diligenter auſcultent amici, & enarrent omnibus nuptiarum noſtrarum filijs, quatuor iſta quæ facta ſunt, quia ueni in hortum meum, & quia meſſui myrrham meam cum aromatib⁹ meis, & quia comedi fauum cum melle meo, & quia bibi uinum meum cum lacte meo. Deſcendendo quippe in uterum tuum, & aſſumendo carnem ut uerus homo naſcerer, qui uerus deus eram, ueni in hortum meum: moriendo atq; ad infernũ deſcendendo, reuerſurus cum omnibus ſanctis & electis meis, qui me expectabant ab origine mundi, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis: reſurgendo, comedi fauum cũ melle meo: aſcendendo in cœlum, bibi uinum meum cum lacte meo. ¶ Deſcendendo (inquam) in uterum tuum, homo factus ego, ueni in hortum meum. Quid enim non meum? Ego quippe, ego ipſe ſum uerbum, per quod omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Et ille paradiſus, de quo ſcriptura dicit, Plantauerat autem dominus deus paradiſum uoluptatis à principio, per me plantatus eſt: & tu hortus alius, hortus concluſus, per me factus es: & uniuerſus emiſſionum tuarum paradiſus, per me plantatus ſiue plantandus eſt. propterea dixi hortum meum. At non ſic ille primus homo, de quo ſic ſcriptum eſt: Tulit ergo dominus hominem, & poſuit eum in paradiſum uoluptatis, ut operaretur & cuſtodiret illum: non (inquam) ſic ille dicere potuit, Veni in hortum meum. Non enim paradiſum ipſe fecerat ſiue plãtauerat, ſed nec in paradiſo ipſe formatus fuerat. Ego & hortum feci, & in horto natus ſum, & ut alijs uerbis utar, ego & ciuitatem condidi, & in ciuitate natus ſum, ſicut ſcriptum eſt: Homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus. Non ſuus paradiſus erat, atq; eo magis operari, & cõmiſſum cuſtodire illum condecebat. Quod quia non fecit, neceſſarium erat ut uenirẽ ego in hortum meum, & ultra debitum operando ac ſeruiendo, corrigerem illius peccatum, q nec operatus eſt debitum. Quomodo correxi? ⌊Meſſui myrrham meam cum aromatibus meis.⌋ id eſt, expandi manus meas in cruce, hoc fructu, ut ſaluarent omnes mei, quos ille metẽdo mortem animæ ſuæ, perdidit. ¶ Dictum quippe fuerat illi, De ligno autem ſciẽtiæ boni & mali ne comedas, in quacunq; enim die ex eo comederis, morte morieris. Non obediuit, imò inobediens manus incontinentes ad uetitum extẽdit. Hoc illi metere fuit. ſeminauerat enim impiam cogitationem, tumens intus, & cogitans eſſe ſicut deus. Hoc illi, inquã, illi metere fuit, nõ myrrham, ſed gehennam, non mortem corporis, quę nunc interdum pretioſa eſt, ſicut dicit Pſalmus: Pretioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius, ſed mortem animæ quę mors mala eſt, ſicut item dicit Pſalmiſta, Mors peccatorum peſſima. Mortẽ illam meſſuit, morte illa ſtatim mortuus fuit, ubi pomum de arbore rupit & momordit, iuxta ueritatem dicẽtis, In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris. Ego autem meſſui myrrham meam, ſcilicet corporis ſolam mortem, mortem pretioſam. Seminaueram ante iuſtitiam, ſeminauerã humilitatem & obedientiam ſpontaneam, cum eſſem ego non, ut ille, tãtum homo, ſed & deus & homo. Cõſiderabam illud unde patre minor eſſem, ſcilicet natura carnis, ſicut ſcriptum eſt: Minuiſti eum paulominus ab angelis. & ſecundum illam naturam ita iuſtitiæ ordinẽ tenui, ut in omnibus ſubditus eſſem & obediens patri, tanquam minor maiori, homo deo, creatura creatori, ſecundum legem Moyſi. Exempli gratia: Ter in anno apparebit (inquit) omne maſculinum tuum coram domino deo tuo, ſcilicet in ſolennitate azymorum, in ſolẽnitate primitiuorum menſis, & in ſolennitate exitus anni, quæ eſt ſolennitas tabernaculorum. Hęc enim pars iuſtitiæ ſiue obedientiæ, maxime mihi ſeminarium myrrhę fuit: quia exinde inimicis meis opportunitas uenit me interficiendi, dum ſciens eos tractare mortem meam, nihilominus propter pręceptum legis aſcendi Hieroſolymam. Ita factum eſt, ut meterem myrrham meam cũ aromatibus meis, id eſt, ut per obedientiam peruenirem uſq; ad mortem, mortem autem crucis, cum qua & per quam omnia traxi ad me, & acquiſiui omnes electos meos à conſtitutione mundi. Quid deinde? ⌊Comedi fauum cum melle meo.⌋ id eſt, ſurrexi à mortuis, recepi carnem meam non ultra morituram, ſemperq; uicturam cum uerbo ſibi unito, uerbo deo, quod ſum & eram ego. ¶ Miranda oppoſitio, mirabilis correctio. Ille primus homo requiſitus ſiue redargutus de peccato ſuo, quoniam ſemetipſum defendit, non ſolum mortẽ animę, quam incurrerat, non euaſit, uerum etiam mortem corporis inſuper acquiſiuit, dicente deo, Quia puluis es & in puluerem reuerteris. Ego autem, quoniam tradidi pro peccato, non meo, ſed alieno

Marginalia: Iohan. 14. — Quatuor fecit pcipua Chrs. — Gen. 2. — Ibidem. — Pſal. 86. — Gene. 2. — Pſal. 115. — Pſal. 33. — Pſal. 8. — Obediẽtia Chri ſcdm legem Moyſi. — Exod. 3. — Phili. 2. — Iohã. 12. — Ephe. 1. — Adã utrãq; mortem incurrit, chrs utrãq; uitã recupauit.

no,memetipsum,obediens patri,non solum uitam animæ non amisi,quasi propter maledictũ legis dicentis,quia maledictus à deo est,qui pendet in ligno:uerum etiã uitam carnis cito recuperaui, & ecce sum homo in utroq; scilicet in corpore & in anima uiuus, contra quod ille fuit in utroque mortuus. Itaq; & mel meum cum fauo meo,& fauum meum cum melle meo comedit quia mel meum fauum suum recognouit, & fauus meus melle meo respirauit, ita ut nulla unquam myrrha interfluere possit,id est,uitæ & uerbi, quod ego sum sempiterna dulcedo carnem meam rursus decorauit, & caro in diuinitatis gloriam transiuit, ita ut ipsa iam mori,uel mors ei dominari ultra non possit. Hoc sacramentum nesciebãt adhuc amici nostri, quando rediuiuus apparens eis,dixit Habetis hic aliquid quod manducetur? & tunc obtulerunt mihi partem piscis assi & fauum mellis. Comedi coram eis non prius fauũ mellis,& deinde partem piscis assi,sed prius partem piscis assi,& deinde fauum mellis.& sumens reliquias,dedi eis. Hoc signo edocens,quod & ipsi exemplo meo prius passionibus atque pressuris desiccandi,ac deinde fauo consurgendi mecum forent satiandi. ¶ Similiter & inimici mei nesciebant sacramentum dicti huius,quod dixi,& nunc dico, Messui myrrham meam cum aromatibus meis,& nihilominus dabant mihi bibere uinum myrrhatum, uinũ cum felle mixtũ. Post illum resurrectionis fauum ista est gloriæ & honoris consummatio, quia bibi uinũ meum cum lacte meo, id est, lætificatus sum ascensionis gaudio, completa scriptura, quæ dicit: Lætificabis eum in gaudio cum uultu tuo. Nam ego sum ille rex, de quo dicebat: Domine,in uirtute tua lætabitur rex,& super salutare tuum exultabit uehementer. ¶ Illa lætitia,illa uehemens exultatio,ista est, quam nunc dico, Bibi uinum meum cum lacte meo. Ascẽdi enim in iubilo,& inde non solum lætatur cor,uerum etiam exultat caro: & idcirco dixi, Bibi uinũ meum cum lacte meo. Hoc uinum meum,obliuionem mihi fecit laborum prꝫteritorum, iuxta illud: Da siceram mœrentibus ô Lamuel,& uinum his qui amaro sunt animo, Bibant & obliuiscantur egestatis suę,& doloris non recordentur amplius. Bibi,& bibendum dedi his, q amaro mecum fuerunt animo,uinũ cum lacte meo. Biberunt & obliti sunt egestatis atq; doloris: egestatis,qua prius egentes fuerãt,utpote homines sine literis & idiotę: doloris,quo propter passionem meam doluerant,sicut prædixerã eis iam hora passionis imminente: Sed quia hæc locutus sum uobis,tristitia impleuit cor uestrum. Item: Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis:iterum autem uidebo uos,& gaudebit cor uestrum,& gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Hoc sacramentũ nescientes,qui uidebant & audiebant eos, scilicet quòd bibissem ego & gustandum præbuissem illis uinum meum cum lacte meo: dicebant,nescientes qd loquerentur,quia musto pleni sunt isti. ¶ Deniq; spiritumsanctum dederam illis,spiritum paracletum,qui unus idemq; est,& uinum meum,& lac meum: uinum meum,quia gaudiũ de prę sentibus bonis: lac meum,quia consolatio de prꝫteritis malis: uinum meum,quia dilectio dei: lac meum,quia dilectio proximi. Et dicebam eis: ⌊ Comedite amici & bibite,& inebriamini charissimi. ⌋ Quid comedetis,& quid bibetis? Nimirum reliquias, quas ego sumens dedi uobis,reliquias faui mei & mellis mei,reliquias uini mei & lactis mei, non sine reliquijs myrrhæ meæ,uel piscis assi mei. ¶ Non quomodo serpens mulierem Euam, & mulier uirum suum inuitauit ad comedendum,ego inuito uos ad comedendum & bibendum,imò contra illud qd illi comederunt,ego necessariæ comestionis atque bibitionis appono uobis antidotum. Serpens nõ dabat illis de suo,sed suadebat rapere de alieno: ego do uobis de proprio, de fauo & melle meo,de uino meo & lacte meo,imò & de corpore meo,de sanguine meo,simul & de spiritu meo. Spiritus hic ueritatem loquitur uobis contra mendacium quod serpens loquebatur illis. Quid enim locutus est illis? Scit enim deus,quia quocũque die comederitis de ligno illo,aperientur oculi uestri,& eritis sicut dij,& idcirco prohibuit ne comederetis. Hoc dicẽs ille spiritus blasphemiæ,magnam deum asseruit contra hominem habere inuidiam. Iste autẽ spiritus ueritatis,quid dicit uobis? Scit enim dei filius, quia si mãseritis in illo, & ipse in uobis, eritis sicut filij dei,eritis dij,eritis omnes filij excelsi,quia aperientur oculi uestri,aperiẽtur uobis sensus,ut scripturas intelligatis,& idcirco dixit uobis: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Accipite & bibite, hic est sanguis meus. Hoc dicens iste spiritus gratiæ, magnam circa nos insinuat dei beneuolentiam. Comedite igitur amici & bibite,& inebriamini charissimi. Hoc unum de similibus loquor uobis, de similibus serpentis. Non enim sine causa dixi, Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto,ita exaltari oportet filium hominis,ut omnis qui credit in ipso,non pereat,sed habeat uitam æternam. Non (inquam) sine causa dixi, quia uidelicet ecce loquor uobis unum de similibus serpentis. ¶ Quid est illud unum de similibus? Comedite (inquit ille) & eritis sicut dij, comedite & bibite (ego dico) & eritis uos gratia,quod sum ego natura,scilicet filij dei. Neq; illi,uidelicet primi homines,in fructu ligni uexiti uidebant hoc quod audiebant,scilicet diuinitatis effectum, neq; uos uidetis in pane & uino corporalibus oculis,sic esse ut dico,corpus & sanguinem meũ. Illi uidebant solummodo arboris pomũ, uos uidetis solummodo panẽ & uinum. Plus ille serpens, quàm uideretur, credi

[Marginal notes: Gene.3. | Deu.21. | Fauus cum melle in resurrectiõis gloria. | Luc.24. | Mysterium uini myrrhati. | Marc.15. | Iohã.9. | Psal.20. | Ibidem. | Vinũ & lac in ascensionis gaudio | Psal.46. | Prou.31. | Actu.4. | Iohã.19. | Actu.2. | Spũsanct⁹ & uinũ & lac dicitur. | Aliter christus,aliter serpẽs inuitauit ad comedendũ. | Veritas Chri oppo sita mẽdacijs serpẽtis | Gen.3. | Iohã.17. | Psal.81. | Luc.24. | Matt.26. | Iohã.3. | Varia similitudo inter dicta utriusq;.]

di sibimet uoluit,& creditum est illi: plus & ego mihi ut credatis exigo,q̃ uidere possitis corporeis oculis,& credendum est mihi,ut quo ordine mors introiuit,eodẽ foras mittatur,& uita sublata male credulus,bene credentibus recuperetur. ¶ Quo enim ordine uita sublata est & mors introiuit? Eo uidelicet,ut morte animę prçcedente,mors carnis subsequeretur. Nam quo die comederũt primi homines uetitũ,eodem morte animæ, morte peccati mortui sunt: & deinde morte carnis,suo quoq; die uel tẽpore in puluerem reuersi sunt. Ibi uos quoq; amici,& secundum animã mortui. & secundum carnẽ mortales facti estis. In Adam quippe omnes moriuntur,& hoc scienter unusquisq; uestrũ confitetur. Nunc autem quid spiritus dicit? Eleuare eleuare,consurge Hierusalem,quæ bibisti de manu domini calicẽ irę eius, & usq; ad fundum calicẽ soporis bibisti,& potasti usq; ad feces. Duo sunt quæ occurrerunt tibi: uastitas & contritio,& fames & gladius. Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omium platearum, sicut bestia illaqueata: pleni indignatione domini,increpatione dei tui. Quam dicit indignationẽ domini,ipsa est mors animæ: & quam dicit increpationem dei tui,ipsa est mors corporis,& ipsa est calix,quem bibisti (inquit) de manu domini,subauditur,increpantis atq; dicentis: In sudore uultus tui uesceris pane tuo,donec uertaris in terrã,de qua sumptus es,quia puluis es,& in puluerẽ reuerteris. Nam calicem mortis aĩæ bibisti,non de manu domini dei tui, sed de manu serpentis antiqui inimici tui. Mortis corporeæ calicem idcirco bibisti de manu domini,quia sublata uita animę,uita corporis si perpetua fuisset,nimis esset inutilis. Hęc duo occurrerunt tibi,inquit. Ac deinde subiungit: Idcirco audi hæc paupercula,& ebria non à uino. Ecce tuli de manu tua calicẽ soporis,fundum calicis indignationis meæ. Nõ adijcies ut bibas illum ultra. ¶ Hoc agitur nunc ò charissimi,dum dico uobis: Comedite amici & bibite,& inebriamini. Amici,inquã,& charissimi. Iam enim non dico uos seruos,sed amicos meos: quia omia quæcunq; audiui à patre meo,nota feci uobis. Idcirco non dico chari,sed dico charissimi,quia charitas ergo uos maxima mihi est,qua maior esse non potest. Maiorem enim hac dilectionem nemo habet,quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hoc ego facio. Nã ecce dum morior,dum ad mortem trador,iam'q; uenditus in morte agonizor,corpus quoq; meum comedendum,& sanguinẽ meum bibendum uobis appono,ut sicut iam dixi,quo ordine mors introiuit,eodem foras mittatur de animabus et corporibus uestris. Primo quippe foras mittitur mors animæ,dum comeditis & bibitis sacramentũ mortis uel passionis meæ: quia sicut quodã loco dixi, Qui manducat me,ipse uiuet propter me. Post hoc foras mittetur mors corporis,scilicet quando omes resurgetis: q̃d & uos me primo resurgente fideliter creditis,sicut itidẽ ego dixi de illo,qui manducans me,uiuit propter me,& ego resuscitabo eum in nouissimo die. Dicit aliquis: Sancti itaq; patres uestri quomodo uiuent, q non comederunt neq; biberunt hoc uitæ sacramentum,nisi tantũ in figura & in generatione una, quãdo manna in deserto comederunt,& aquam de consequente eos petra,biberunt? ¶ Ad hæc,inquam, sicut uiuentibus uobis pro modo uestro,ita & defunctis illis pro modo ipsorum, sapiẽtia dei prouidit,eandemq; mensam parauit. Siquidẽ dissipati sunt illi,quoniam animę quidem apud inferos sunt in requie spei, corpora uero requiescunt in sepulchris,dissipabor & ego panis uiuus qui de cœlo descendi: & anima quidẽ ad animas illorum, corpus uero descendit ad corpora ipsorum,scilicet in eius terræ uentrem,quo illa recepta sunt. Mox animę illorum reuiuiscunt in uita plena atq; perfecta,cuius in spe aliquatenus uixerunt: in nouissima autem die uobiscum resurgent resurrectione corporũ. Atq; ita fiet quod dicit aliquis uestrum,quodq; firmiter tenet fides omium uestrum,quia sicut in Adam omes moriũtur,ita & in Christo omes uiuificabuntur. ¶ Hoc tantæ salutis sacramentũ ab initio non feci uobis, hũc cibum potumq; uitæ æternæ hactenus non porrexi uobis,cum ambularetis mecum ad prædicandum euangelium regni dei. Non eñ tempus erat,neq; odor poscebat,ut uobis cibus aut potus daretur nouæ salutis,priusquam mundaremini,priusquã deleretur macula uestra,macula reatus antiqui,quam contraxerunt comedendo uetitũ,uobisq; omnibus nascituris intulerunt iam dicti homines,primi parentes uestri. Mundari autẽ aliter neq; uos potuistis,neq; potuerunt ueteres amici nostri,sancti antiqui ab origine mũdi,nisi per effusionem sanguinis mei,per lauacrũ regenerationis,scilicet sanguinis & aquæ de latere meo decurrentis. Non igitur ante uobis facere aut dicere debui,accipite & comedite amici,accipite & bibite charissimi: nõ inquã, ante,sed in ipso articulo passionis meæ uel mortis,qua emundati estis, unde & dico uobis,qa & uos mũdi estis propter sermonem quem locutus sum uobis. Nam quia credidistis, & quia permansistis mecum in tentationibus meis,idcirco ex quo ego cœpi agonizari, uos cœpistis emundari: ac proinde,sicut iam mundis,sicut emũdatis à peccato originali,quod primus homo per cibum contraxit,hunc cibum & hunc potum feci uobis,apponendum cęteris amicis & filijs nostris post uos nascituris,hoc ordine,ut & ipsi prius lauentur aqua baptismatis, quę post sanctificationem uerbi cum signaculo crucis siue exorcismo passionis meæ uel mortis, non erit alia,sed eadem, quam cum sanguine meo de latere meo iam mortuus profundã, per

Mors aĩę p̃cessit mortem corporis. | 1.Cor.15. | Esai.51. | Gen.3. | Esai.51. | Inebriamini charissimi. | Iohã.15. | Ordo mittendi foras mortẽ. | Iohã.6. | Ibidem. | Quæstio. | Exo.16. | 1.cor.10. | Respõsio. | 1.Cor.15. | Cur in ultima cœna, & nõ pri⁹, dedit Chr̃s corporis & sanguinis sui sacr̃m. | Iohã.15. | Lucæ.22.

cussus lancea militis, & tunc demum particeps fiat cibi huius ac potus eo modo quo tradidi uobis. Inebriamini igitur charissimi, inebriamini inquã, ita ut egestatis uestræ obliuiscamini, & doloris amplius non recordemini. Nam corpus quidem mortuum, id est, certissime moriturum est propter peccatum: spiritus uero uiuit propter iustificationem. Et ipsam mortem & omnes modos siue species mortis atq; pœnarum, quicquid doloris & quicquid gaudij, quicquid timoris & quicquid spei, mũdus habere siue inferre potest aut potuit, obliuiscimini charissimi præ ebrietate uini uestri, præ abundantia spiritussancti, præ dulcedine nuptiarum nostrarum, nuptiarum præsentium, quibus interesse meruistis, quarum festiuitatem uidere primi meruerunt beati oculi uestri. Vos enim estis conuiuæ nuptiarum pręcipui, qui primi omnium aquam uinum factum gustare meruistis. Siquidem iam hoc ipsum, quòd non habetis tristitiam siue dolorem seculi, quòd contemnitis gaudium mundi, quòd timorem hominis nõ timetis, quòd non in homine speratis: quæ uidelicet quatuor passiones aquę mortuæ, imò & aquarum mortuarum quædam capita sunt: sed solummodo secundum deum contristamini, solummodo in spiritusancto gaudetis, solum deum timetis, & in solo deo speratis: iam inquã, hoc ipsum est pręgustare factum ex aqua uinum, & ebrietatis initium: ueniet autem satietas, perficietur ebrietas post hoc, iuxta illud in Psalmo: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrẽte uoluptatis tuæ potabis eos. Ecce hæc sunt soror mea sponsa, quæ feci, quæ'q; dixi amicis & charissimis meis, ueniens in hortum meum, metens (ut iam dixi) myrrham meam cum aromatibus meis, comedens fauum meum cum melle meo, & bibens uinum meum cum lacte meo. Cæterum quod optas & dicis post hęc omnia, Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum, hoc desiderans, ut te, quam dixi hortum cõclusum, cuius emissiones sunt uel esse incipiunt per mundum uniuersum paradisus malorum punicorum, te inquam hortum conclusum, fontem'q; hortorum, mox accipiam ad meipsum: ut ubi ego sum, illic & tu sis mecum: hoc nimirum ratio differre postulat, uidelicet in primis, ne uacet huic mundo dicere, quòd nunquam mulierem uiderit, de qua nouum hoc audit ex euangelij nostri prædicatione, quia misit deus filiũ suum, factum ex muliere, factum sub lege.

Rom. 8. Qualis ebrietas apostolorũ. Iohã. 2. 2. Cor. 7. Psal. 35. Iohã. 14. Gal. 4.

¶ Pulcherrimum atq; ordinatissimum est, quòd dum aduersarij nostri libros baiulãt secum, dicentes siue scriptum habentes, Ecce uirgo concipiet & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel: & amici nostri prædicant in ista plenitudine temporis hoc esse perfectum, sequentibus signis ad confirmationem dictorum: tu quoque ades media librorum præcedẽtium atque prędicatorum signorum'q; subsequentium: tu inquam uirtutum operatrix, ac totius sanctæ magistra religionis, qualem nunquam oculus uidit, qualis ab initio, quando Eua facta est, non fuit, nec est, nec erit, in cogitationib[9] suis, in uerbis suis, in factis suis, in omi odore suauitatis, in omni flore & fructu honoris & honestatis. ¶ Ecce uenturi sunt homines spiritus contrarij, spiritus contra semetipsum diuisi, & contra conclusionem horti mei, contra uirginitatem uteri *mei, contra paradisiacas emissiones tuas, multa ac diuersa, imò & contraria dicturi, uidelicet Carpocratiani, Valẽtiniani, Apollinaristæ, Pauliani, Iouinianistæ, & alij spiritu erroris seducti siue seducendi, per quos serpens antiquus sibilabit, ut dicant, alij me hominem fuisse tantum, & utroque sexu progenitum: alij me nihil corporis assumpsisse ex te, sed transisse per te quasi per fistulam: alij nõ me hominem uerum, sed in phantasia apparuisse hominem phantasticum: alij non semper me fuisse, sed ex te sumpsisse initium: alij filios te ex Ioseph suscepisse post me natum. Tam diu igitur differri te oportet & detineri in peregrinatione ista, donec interimas & istas & cæteras hæreses uniuersas, narrando fideliter, quod prædicetur & scribatur ueraciter: narrando inquam, prout tempus & causa postulauerit, quod nõ me ex uiro, sed ex superueniente spiritusancto conceperis, quòd nõ ita per te, quasi per fistulam transierim, sed de ipsa carnis tuæ substantia ueram carnis substantiam susceperim: q̄ non phantasticum, sed uerum & uere humanum corpus acceperim & in cœlũ leuauerim: q̄ nõ ex te initiũ sumpserim, sed ante te, imò & in principio ante omnia secula deus dei uerbum ego extiterim, & q̄ post me natum, semper uirgo sis, iuxta quod Ezechieli prophetæ dictum fuit, quia porta hæc semper clausa erit. Portas istas & omnes eiusmodi emissiones tuas, tempus tuum erit, ut cum anima tua faciam id quod summopere desiderans dicis, Vt ueniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum.

Esai. 7. Marc. ult. Eccl. 24. * tui. Ezec. 44.

LIBRI QVARTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, de incarnatione domini commentariorum

LIBER QVINTVS.

O BEATA MARIA, uocem sponsi iamdudum audierunt non solum amici, uerum etiam adolescentulæ quàm plurimę, pulchritudinem tuam laudantis & dicentis, quia tota pulchra es: & adhuc * adijcientis, absq; eo quod intrinsecus latet. Quid est illud quod intrinsecus latet, nisi optimus intentionis siue consciẽtiæ thesaurus? Hoc enim fere omnes nos latet, dum legimus, quia tu religionis & fidei magistra cum beatis apostolis conuersata es, cum hominibus & fere inter turbas uisa es. Cur non potius in abscondito te continuisti? Cur non confirmasti tibi secretum cõtemplationis? Cur unquam aliquis mortalium uisus est magis te assumpsisse pennas sicut columbę, ut uolaret & requiesceret, ut elõgaret fugiens, & maneret in solitudine? Hoc enim multi fecerunt, nõ solus Helias siue Heliseus, uerũ etiam quàm plures filij prophetarum. Quid igitur? Quam ob causam non & tu similiter siue amplius eo modo pretiosam abscondisti hominibus pulchritudinis tuę margaritã? Quærimus hoc & est scitu dignum, & ecce iam inuenimus & uidemus, non quidem omnino sicut est, sed quasi per speculum. Nam speculi uice ad causam istam considerandam habemus maxime hunc scripturæ locum, hæc pulcherrima dicta Canticorũ, quæ sic incipiũt:

Alias * dicẽtis.

Cur Maria nõ elegit sibi uitã solitariã sicut Helias.
Psal. 54.
3. Reg. 18. 19
1. Cor. 13.

⌊Ego dormio, & cor meũ uigilat. Vox dilecti mei pulsantis: aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctiũ. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quõ inqnabo illos? Dilectus meus misit manũ suam per foramen, & uẽter meus intremuit ad tactũ eius. Surrexi ut aperirẽ dilecto meo. Manus meę distillauerũt myrrhã primã, & digiti mei pleni myrrha probatissima. Pessulũ ostij mei aperui dilecto meo. At ille declinauerat atq; transierat. Aĩa mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Quæsiui illũ, & non inueni. Vocaui, & non respondit mihi. Inuenerunt me custodes, qui circũeunt ciuitatẽ. Percusserunt me & uulnerauerũt me, tulerunt mihi palliũ meũ custodes murorũ. Adiuro uos filiæ Hierusalẽ, si inueneritis dilectum meũ, ut annũtietis ei, quia amore langueo.⌋ Ecce hic ô Maria beatissima, ecce hic nobis quasi per speculũ in ęnigmate sublucet uita tua, uita inclyta, q̃ (ut dicere uel canere iam consueuimus) cunctas illustrat ecclesias. Totus fere huius capituli sensus ad illud ptinet, q̊d in te latet, & supra nos est: queãdmodum supra dicebat dilect⁹, oculi tui columbarũ, absq; eo q̊d intrinsecus latet: sicut fragmẽ mali punici, ita genę tuę absq; eo q̊d intrinsecus latet. Admoueamus igiť hoc speculũ, & diligẽter oculis cordis exinde contẽplemur, ut saltem aliqua ex parte cognoscamus sanctissimã cõuersationẽ tuam. ⌊Ego dormio, & cor meũ uigilat.⌋ Quid hoc est aliud, nisi illud ipsum, quod alibi dicit habitatrix pectoris tui sapientia dei, In om̃ibus requiẽ quæsiui? Et quid hęc sunt, Ego dormio, & In om̃ibus requiẽ quæsiui, nisi optimã partem elegi, relictis cunctis solicitudinibus uel curis seculi? Et quidẽ multę filiæ siue multę animę taliter dormierũt, uel dormire cupierũt: sed tu dormitionis huius totũ obtines magisteriũ, & uigiliarũ cordis totũ tenes principatũ. Quid aliud nobis in Psal. loqtur idẽ dilectus dicẽs, Vacate & uidete q̃m ego sum deus? Hoc nãq; idẽ est, ac si diceret, Vos dormite, & cor ur̃m uigilet. Intelligimus igiť q̊d dicas, Ego dormio, & cor meũ uigilat, scilicet q̊a talẽ nobis ut sequamur uitã tuã esse insinuas, qualis in p̃re tuo Iacob quasi per umbrã significata est, q & ipse q̃n dormiuit, tunc cor eius uigilauit, sicut scriptum est: Cumq; uenisset ad quendam locum & uellet in eo requiescere, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco. Viditq; in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cœlum: angelos quoque dei ascendentes & descendentes per eam, & dominum innixum scalæ &c. Multarum quoque (sicut iam dictum est) animarum fuit & est, non solum secundum illam similitudinem otio sancto dormire, id est, à terrenis curis uacare, & in cœlestibus per contemplationem corde uigilare: uerum etiam eodem modo, quo & Iacob tunc dormiuit, secundũ corpus dormire, & secundum animam per somnium cœlestia uidere, iuxta illud: Senes uestri somnia somniabunt, & iuuenes uestri uisiones uidebunt. ¶ Sed tu o cœlum dei, unica sedes domini, in utroque uigilantiæ modo, cunctis mortalibus siue terrenis hominibus longe eminẽtior extitisti: longe studiosior ad contemplandum eum, in quo desiderant angeli prospicere, atque aptior fuisti. Quid ergo tu cum hominibus quamuis sanctis? Quid tu loqui uel conuersari cum mortalibus quamuis apostolis? Cur non potius tanquam turtur castissima, turtur soliuaga, solitudinem expetisti remotior quàm Iohannes Baptista, secretior quàm He-

Supra ca. 4.

Eccl. 24.
Luc. 10.
Ego dormio, & cor meũ uigilat.
Psal. 45.

Somnus Iacob.
Gen. 28.

Iohel. 2.
Cõtẽplatio Mariæ cunctis excellẽtior.

lias,ut soli te scirent,tibiq; famularentur angeli sancti,non ad horam sicut angelus Heliam semel & iterum pauit,neq; ad tempus,sicut eundem corui pauerunt ministri,sed iugiter,donec tuis completis diebus,ad transferendam te in cœlum æthereũ non unus tantum currus igneus,sed totus cum rege suo filio tuo ueniret atque occurreret angelorum exercitus? Hæc nobis quasi percontantibus tu respondens,dicis: ⌊Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea,amica mea,columba mea,immaculata mea,quia caput meum plenum est rore,& cincinni mei guttis noctium.⌋Hoc est dicere:Dilectus meus foris est,quasi sub diuo est, tectum nõ habet,domum non habet.Vulpes(inquit)foueas habent,& uolucres cœli nidos,filius autem hominis non habet,ubi caput suum reclinet.Quid enim? Nunquid domum uel suam habet? Imò reliqui(ait)domum meam,diuisi hæreditatem meam,facta est mihi habitatio mea quasi spelunca hyenæ.Domum ergo iam non habens suam,& nondum adeptus aliam,id est,à Iudæis iam repulsus,& gentibus nõdum cognitus,quodammodo stans foris & pulsans, rogat intus suscipi,& hęc uox dilecti mei pulsantis:Aperi mihi soror mea,amica mea,columba mea, immaculata mea.¶Soror mea per fidem,amica mea per spem,columba mea per charitatem, immaculata mea per omnimodam mentis & corporis incorruptionem:q̃d in matre quę concepit & peperit,ualde laudabile est. Aperi mihi,scilicet os tuum,loquere,prout ad confirmãdum pertinet euangelium,& in hoc optatę tibi quietis patere suspendium,ut gratum singulari pudicitiæ tuæ propter me rumpas silentium. ¶ Quam ob causam? Videlicet,quia caput meum plenum est rore,& cincinni mei guttis noctium.Extraneus factus sum quippe fratribus meis,& peregrinus filijs matris meæ,& sicut eius qui foris est,& tectum nõ habet, caput plenum est rore,& cincinni siue supremi capilli pleni sunt guttis noctium: ita opprobria exprobrantium ceciderunt super me, & ab ipsis sacræ sensibus prauis inficiuntuur scripturæ, quę oẽs ita mihi,scilicet uerbo dei,sicut cincinni inhærent capiti.Sicut me extra portas suas, ut crucifigerent,eiecerunt,ita de cordibus suis longe fecerunt,odientes & me & patrem meum:& sicut illa nocte sua faciem meam cõspuerant,ita pertinaciter blasphemias in caput meum iactitant,& cincinnos meos commaculant,similes ipsi rori cadenti siue caducis guttis noctium,quia de gratia dei ceciderunt:dum me deum dei filium esse blasphemantes negant, & scripturas,quæ testimonium perhibent de me,sensu contrario conturbant.Aperi igitur cum alijs testibus meis os tuum,& facito,ut in quibuscunque locum habeam, ubi reclinem caput meum.¶Vbi & quando ista uox dilecti pulsantis? Intus & interiori homine, ubi uobis quoque amicis dilectus idem solitus est loqui,sicut & de quodam uestrũ scriptura dicit:Dixit autem spiritus Philippo:Accede & adiunge te ad currum istum.Si enim spiritus dilecti habitat in uobis,& intus loquitur uobis,non necesse habetis doceri quid de me ipsa dixerim,uox dilecti mei pulsantis. ¶Si quęritur quando,nimirũ postquam ascendit in cœlum,dum hic quoque sexus tenderet ad eum,sicut legitur in Actibus apostolorum: Hi om̃es erant perseuerantes unanimes cum mulieribus & Maria matre Iesu & fratribus eius.Sicut uiri,ita & fœminę iam communiter uiuere incipiebant,non solum Iudæorum,uerum etiam Græcorum, quum dato spiritusancto,prædicaretur euangelium.Hinc est illud: In diebus autem illis crescente numero discipulorum, factus est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ eorum.Propter huiusmodi maxime fiebat uox dilecti pulsantis & dicentis:Aperi mihi soror mea, uidelicet ne uel infirmiori sexui deesset salutaris doctrina,ministeriumq; & norma uitę,uel morum disciplina.Ego autem inquam: ⌊Expoliaui me tunica mea,quomodo induar illa? laui pedes meos,quomodo inquinabo illos?⌋Iam dudum quippe dilecte mi uitam perfecte solitariam concupiui,in qua sic uiuitur,ac si quis tunica uel om̃i ueste nudus quiescat sibi in secreto lectuli lotis pedibus,& expers totius pulueris.Quomodo rursus implicabor curis,quę non desunt pręlatis in conuersatione communi, quamuis uita communiter uiuentium propriumq; nihil habentium,religiosa sit uel esse possit? Hæc nanq; uita sine uictu uel ministerio quotidiano non potest deduci,& nonnihil habet pulueris,imò & nimis sępe puluerulenta est,& in primis murmuriosa,sicut initio iam audistis ò amici,quia factus est murmur Græcorum aduersus Hebræos,eo quòd despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ eorum. Nec mirum quòd in sexu isto, sexu fragili, confugiẽte ad nos de luto seculi,subest aliquid pulueris huiusmodi,quũ & in uestro,scilicet sexu uirili, non nulla reprehensibilia sint,& multa pristinæ conuersationis uestigia supersint. ¶Ego autem dilecto meo pulsanti loquor, eiq; nota replico, quia singularis ego præ omnibus exui me tunica mea,mente & actu uel habitu reliqui omnia,& ita laui pedes meos, conscientiam siue intentionem meam emundante spiritusancto,ut iam dicti pulueris nihil omnino residuum sit. Quomodo nunc induar tunica, ut quum mea reliquerim omnia, curem aliena, pro alijs solicita,& earum quæ quotidie ueniunt uiduarum,uel quæ uenturæ sunt uirginum,materfamiliàs effecta? Quomodo inquinabo q̃s laui pedes meos,id est, ad aliqua terrena inclinabo oculos uel cæteros,quos omnes tibi soli dilecte mi dedicaui,sensus uel cogitatus meos?Nam etsi

3.Reg.19.

Dilectus foris stans & pulsans.

Matt.8.

Hiere.12.

Soror mea &c.

Caput meum plenũ ẽ rore.

Psal.68.

Ibidem.

Vbi uox pulsantis.

Actu.8.

Qñ fœĩę q̃q; coiter uiuere cœperunt.

Actu.1.

Actu.6.

Maria p̃ cæteris contẽplatiua.

custodia tua semper mecum est, uera tamen humilitas semper solicita est, & mea potissimum anima, quae amore tuo singulariter plena est, pro puluere aestimat, pro sordibus reputat, quicquid unquam praeter te per aliquam necessitatem dicit uel cogitat, quamuis licitum sit, quamuis non otiosum, imò & aliquatenus utile uideri possit. Haec uel his similia dicenti & uigilanti corde dormire uolenti mihi quid obuenit? ⌞Dilectus meus misit manũ suam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. ⌟ Quomodo o dilecta misit dilectus tuus manum suam per foramẽ? Quae est illa manus? Quod est illud foramen? Quis ille tactus? Quis ille tremor? Quomodo intremuit uenter meus? aut quid uenter tuus? Mirantes ista quaerimus, quia talium inexperti sumus. Dicit quidam ueterum amicorum: Et misit dominus manum suam, & tetigit os meum, & dixit ad me: Ecce dedi uerba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes & regna. Item alius dicit: Ego sedebam in domo mea, & senes Iuda sedebant corã me, & cecidit super me ibi manus domini dei. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei. ¶ Nostra aetate referebat quaedam adolescentularum familiaribus suis, quibus propter compertam beneuolentiam secreta sua committere nõ dubitabat, nocte quadam similitudinem manus à capite lectuli fuisse immissam super pectus suum pene uigilãtis, imò nullatenus dormientis, nonnihil tamen de excessu tenuiter patientis. Erat autem tactus suauissimus quasi dexterae manus. Et apprehendens illam suis utrisq; manibus, demulcebat signaculo crucis, peragrans intus & exterius, quibus delinimentis ualde manus eadem delectari uidebatur. Cum'q; post illas signaculi sancti delicias, quibus manum demulcebat, brachium quoq; contingere, ipsamq; personam, cuius manum tenebat, assequi conaretur, uelociter ueluti increpitans mouit & excussit se manus illa, oleo suauior, penna uolucris agilior, motuq; suo dedit intelligi, quod ipse cuius erat manus, nollet se apprehẽdi. ¶ Memorabat etiam eadem adolescentula, scilicet anima nuptijs istis dedita, canticisq; nuptialibus intẽta, quoniam dilectus in uisu noctis conspicuus, manum suam miro modo pectori eius quasi per foramen iniecit, & cor eius intrinsecus apprehendit, tenuit'q; aliquandiu suauissime stringens, & gaudebat ineffabili gaudio cor illud intra manum illam subsiliens atq; tripudiãs. ¶ Porro de tremore illo, tremore sancto & diuino, tale experimentum sibi euenisse fideli narratione referebat. Aspiciebat per uisum in quadã ecclesia saluatoris imaginem cruci confixã in loco sublimi, scilicet ubi de more consistebat, orantibus siue adorãtibus proposita populis. Cumq; in eam intenderet, uiuens imago uisa est uultu quasi regio, radiantibus oculis, aspectuq; prorsus reuerendo: manumq; suam dexteram de patibulo adducere, signaculum crucis super aspicientem edere magnifica expressione dilectus ille dignatus est. Nõ uana uisio, imò magnae uirtutis sensum uidenti intulit cõtinuo. Deniq; sicut tremit folium arboris, ubi uentus uehemẽs illud concusserit, ita cum repente in hoc uisu euigilasset, in lectulo aliquandiu tremuit, uerũtamen tremore dulci, tremore blando, nimiumq; suaui. Et antequã euigilaret, in ipso uisu iam dicti uirtus signaculi uidentem sursum rapuit, uelocius atq; facilius q̃ dici possit, manibus expansis ad manus illius cõfixas cruci, ita ut os quoq; ori, totũq; corpus admotũ uideretur eius corpori, & ubi somno erupit, aliq̃diu (sicut iam dictũ est) tremore illo diuino multũ delectabiliter uigilans tremuit. Haec pro experimẽto manus uel tactus atq; tremoris diuini paucis dicta sint. Verum cum de tua persona agitur, o dilecta dilecti singularis, qualia uel quanta sunt ista, ut ea quae circa te fecisse credenda est manus dñi, possint aliquatenus ex istorũ similitudine colligi? Magna sunt ista, nostrosq; longe cogitatus excedunt: te potius audiamus, caetera tam sancta, tamq; mystica narrantem, tam longe supra literã spiritum uitae in sensu habẽtem: ⌞Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus meae stillauerunt myrrham optimã, & digiti mei pleni myrrha probatissima. ⌟Surrexi inquã. Quomodo enim diutius dormire aut post obdormiscere potuissem? Quomodo tunica indui fastidiosum, aut puluerem pati in pedibus mihi esset pigrum, ubi post uocem dilecti mei pulsantis, manus quoque accessit, & tactu suo illum ineffabilem uẽtri meo timorem incussit? Surrexi igitur, ut aperirem dilecto meo, operam dedi ut cum apostolis Christi, utique dilecti mei, dictis & factis proficerem currenti euangelio. Nam hoc est quod dico, Manus meae stillauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni myrrha probatissima. ¶ Oportebat nanq;, ut maxime relictis credentium atq; apostolicã uitã imitantium uiduis manifestum darem exemplum om̃is mortificationis uitiorum, normamq; in propatulo sacrarem mox uenturis, nouum'q; & eatenus inauditum exemplum eo suscepturis sanctae uirginitatis propositum. Haec myrrha utique probatissima, id est, pretiosissima est. ¶ Caeterum carnem mortificare, non propter deum, neque propter aedificationem uidentium, sed propter gloriam propriam capiendam ex ore laudantium, hoc quidem est manibus stillare myrrham, sed non probatam, imò nec ibi sunt digiti, qui dicantur myrrha pleni, quia non est in tali opere uirtus discretionis, quae per digitorũ distinctionẽ solet intelligi. ⌞Pessulũ ostij mei aperui dilecto meo. ⌟Pessulum (inquam) ostij mei, id est, clausurã oris mei. Quid nanque per pessulum, nisi silentij signatur firmamentum? Pessulum ergo ostij dilecto meo aperitur,

Hiere. 1.
Ezec. 10.
Misit manũ suã per foramen.
Sanctus & dulcis tremor.
Myrrha nõ probata q̃d sit.
Pessulum ostij, oris ẽ silentium.

tur, quum indictum ori silentium propter Christũ resoluitur, ut audientes ædificentur. ¶ Et quàm pulcher, quàm rationabilis & disciplinatus ordo loquendi? Prius myrrha stillat de manibus, & digiti myrrha probatissima pleni monstrantur, ac deinde pessulus ostij dilecto aperitur, id est, prius uita laudabilis in exemplum præparatur, & deinde doctrina fidem quęrẽs audientium palàm profertur. Hinc de ipso dilecto scriptum est, quia cœpit facere & docere. Non dictum est prius docere, & deinde facere: sed prius facere, & deinde docere. ⌊Et ille declinauerat atque transierat.⌋ Ego (inquit) pessulum ostij mei dilecto meo aperui, & ille declinauerat atque transierat. id est, ego os meum aperui in doctrina, ut audientibus facerem notitiam dilecti: sed ille iam nobiscum non erat, iam cœlo receptus, huc redire ulterius non habebat. Ergo'ne ò dilecta tu istud nesciebas? Nonne prius quàm modo iam dicto pessulum ostij tui aperuisses, uideras, quòd in cœlum ascendisset: & sciebas, quòd ultra ad commanendum mortalibus rediturus non esset? Sciebam, ait, & bene sciebam. Sed quid? ⌊Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.⌋ Quando uel ubi locutus est? Nimirum, quando uel ubi ego pessulum ostij mei dilecto aperui, loquendo scilicet pro utilitate audientium ea quæ sunt dilecti, tunc & ibi dilectus est locutus. Non enim ego eram quæ loquebar, sed ipse loquebatur in me. Si enim quilibet uestrum amicorum dicit, & uere dicit, An experimentũ quæritis eius qui in me loquitur, Christi, nõ dubium quin & in me dilectus idem locutus sit, quoties ei pessulum ostij mei aperui, quoties linguam moui, & uerbo dei (quod ipse est) uocem meam accommodaui. ¶ Vt ergo dilectus locutus est, anima mea liquefacta est. Flebam quippe, & præ singultibus uehementer erumpentibus non poteram uerba nisi concussa, uel uoces nisi intercisas, euoluere. Nunquid enim poteram absq; fletu de illo uerba facere? Verum fletus ipse cõsolatio mihi erat, delectatio quędam mihi erat: sicut & cuique uestrum lachrymæ suę dulces sunt, fluentes in eiusdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quanto magis mihi, dum diceretur mihi quotidie, Vbi est deus tuus, filius tuus: siue dum dicerem ego, Me dimisit in hoc exilio deus meus, filius meus, de me taliter incarnatus uel natus, propter me & me uidente, taliter agonizatus, talia passus? Quale mihi erat, commemorare siue narrare uerba eius, uerba morientis siue continuo morituri dilecti, maxime commendantis præceptum charitatis, mandatum dilectionis, ab illa cœna sacrosancta, quando tradebatur, usque ad hæc uerba nouissima: Mulier, ecce filius tuus: ad discipulum autem, Ecce mater tua? ¶ Ibi ignis, ibi gladius: ignis amoris, gladius doloris: & anima mea uictima erat holocausti. Hanc enim & ignis incendit, & gladius pertransiuit. Vnde sicut adeps sacrificij liquescit ab igne, & sicut fluit sanguis de gladij uulnere: sic *anima mea liquefacta est*, nõ ibi semel tantum ubi moriebatur ipse, uerum etiam quoties me aperiente pessulum ostij mei, locutus est in me. Toties quippe sensi profundo corde, uulnerata mente, istud quod nunc dico, quia declinauerat atque transierat, ipsa commemoratione horum sensum mihi renouante, ut magis ac magis sentirem eum hic iam non esse, uisibiliter non comparere. ⌊Quæsiui illum, & non inueni: uocaui, & non respondit mihi.⌋ Quæsiui, scilicet iugiter meditando: uocaui, semper orando: sed sic quęrens non inueni, sic uocanti non respondit mihi. Dulce lumẽ, & delectabile est oculis uidere solem: sed mihi dulce sentiebam uidere carnem meam in ipso uiuentem: delectabile habebam, quem genueram, uidere facie ad faciem, ad dexteram patris super omnia fulgentem. Non sic statim inueni, non quàm cito uolui, super hoc respondit mihi. ⌊Inuenerunt me custodes qui circumeunt ciuitatem. Percusserunt me & uulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum custodes murorum.⌋ Qui sunt uel erant illi uigiles, illi custodes murorum, qui circumeũt ciuitatem? Nimirum amici & primi amicorum nostrorum, qui dicunt in libro suo, libro Actuum apostolorum: Non æquum est nos derelinquere uerbum dei & ministrare mẽsis. Cõsiderate ergo fratres, uiros ex uobis boni testimonij septem, plenos spiritusancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos uero orationi, ministerio uerbi instantes erimus. Isti erant uigiles, & hoc illis erat uigilare, & ciuitatem circuire, & muros custodire, scilicet orationi & ministerio uerbi iugiter instare, iuxta illud propheticum: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die et tota nocte non tacebunt laudare nomen domini. Qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Hierusalem laudem in terra, illam Hierusalem nimirum, de qua & in Psalmo dictum est: Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas. Hoc ita uigiles illi faciebãt, ut omni die in templo & circa domos non cessarent docentes & euangelizantes Iesum Christum. Isti inuenerunt, quærebant enim me. ¶ Quomodo quærebant, & quomodo inuenerũt me? Quęrebant me utique omnes pia solicitudine, & ille præcipue, cui à dilecto fueram commissa, dicente, Ecce mater tua: & recepit me in sua. Quærebant isti multum sperantes de me, quod in esset mihi aliquid dignum sua inquisitione: quippe qui nouerant, quod in me uel de me fuisset factum, qualis mater qualem genuissem filium. Nonnihil in me superesse arbitrabãtur de thesauris altissimi, quos superueniens in me spiritussanctus thesaurizauit in conceptione tan

Oportet pri⁹ facere, postea docere.
Actu. 1.
Matt. 10.
2. Cor. 13.
Aia mea liquefacta.
Flet⁹ dulcis
Psal. 41.
Iohã 13.
Iohã 19.
Marię ignis & gladius.
Custodes murorum aplí sunt.
Actu 6.
Esai. 72.
Psal 121.
Iohã. 19.

ti filij. Verum quippe hoc erat, quia filius quidem de utero meo per natiuitatem carnis, tan-
quam sponsus de thalamo suo processit: sed nihilominus tota plenitudo gratię, quam accepe
ram, extunc & usq; in seculum in corde & in sensibus meis perseuerauit ac perseuerabit. Quę
rebant igitur & inuenerũt me plenam esse gemitibus inenarrabilibus. Et hoc unde illis ut sic
inuenirẽt me? Nimirum ex aliqua suimet similitudine. Nam quod gemebam, similiter & ipsi
gemebant, eandemq; in gemitibus nostris habebamus causam, taliter ab ipso dilecto ueraci-
Iohã.13. ter prænuntiatam. Filioli, adhuc modicum uobiscum sum. Quæretis me, & sicut dixi uobis,
quò ego uado, uos non potestis uenire, & uobis dico modo. Hęc nobis erat communis causa
gemituum atq; fletuum, quòd quò ipse abierat, nos non poteramus ire. Non quidem relique
Iohã.4. rat nos orphanos, quia reliquerat nos cum sua promissione & suæ promissionis spe, secundũ
uerba hęc: Et si abiero & pręparauero uobis locum, iterum uenio & accipiam uos ad memet
ipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis: ueruntamen interim, dum differebamur, sic erat nobis, quē
Matt.9. admodum ipse alibi dixit: Nunquid possunt filij sponsi ieiunare, quàm diu cum illis est spon
sus? Venient aũt dies, quando auferetur sponsus ab eis, & tunc ieiunabunt. Quòd si filijs spõ-
si erat ieiunandum, quanto magis mihi matri eiusdem spõsi ieiunandum erat & flendum? In
Gemit⁹ & fletus apostolorũ corã Maria. hoc ipsi inuenerunt me, nec enim quid animi gererem posset illos latere. Quid deinde? ⌊Per
cusserunt me & uulnerauerunt me.⌋ Quomodo, uel quibus armis percusserunt me? Confe-
rendo & colloquendo & gemitus suos nimis ultroneos, imò & nimis uiolentos, in mediũ ia-
ciendo, percusserunt me: quos uidelicet gemitus & fletus suos, & si uellent, retinere non pote
rant. & idcirco solutis habenis, lachrymas suas currere dimittebant, quantum ipsæ lachrymę
uolebant. Tunc unusquisque portionem suam afferebat in medium, memores uerborum pa
tris sui, filij mei, sponsi iam dicti, dilecti nostri, uerborum nouissimorum patris eiusmodi, quæ
moriens & quasi ultimum trahens spiritum dixit, memores quale testamentum scripserit eis
dem filijs suis, qualem hæreditatem dimisisset eis, & de ipsorum hęredum pace & concordia
moriens quàm pie solicitus testator ipse fuisset, & quomodo cum dilexisset suos qui erant in
Iohã.13. mundo, in finem dilexit eos. Hæc erant iacula ipsorum, & istis percusserũt me, & uulneraue-
Sagittę potẽtis acutę. runt me, percussi ipsi & uulnerati à me uicissim sagittis acutis, quæ erant sagittę loquentis in
me dilecti, quemadmodum Psalmista dicit: Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desola
Psal.119. torijs, atq; ita mutuis percussionibus mutuisq; uulneribus percutiebamus inuicem & percu-
tiebamur, uulnerabamus & uulnerabamur, percussionibus suauissimis, uulneribus dulcissi-
Tulerũt mihi pallium meum. mis: qualia qui expertus non est, profecto sanitatem cordis non habet. ¶ Inter ista tulerũt mi
hi pallium meum illi custodes murorum, ita uidelicet, ut totum quod erat in me secretum, fa
Luc.2. cerem, quantum opus erat, illis manifestum. Nam eatenus oĩa quę erant de illo dilecto uer
ba conseruaueram conferens in corde meo, & ita contegens quasi sub pallio: tunc autem de
prompsi in aperto, uidelicet necessaria multũq; profutura prædicando uel etiã cõscribendo
dilecti euãgelio. His alijsq; modis defessa, & omnino huic mundo pręmortua, conuerto me ad
filias sorores'q; nostras, euangelij nostri uiduas, siue qualescunq; sexus nostri personas mihi
Filię Hierusalẽ secũdũ fidem. creditas, & aio ad eas: ⌊Adiuro uos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, ut annũ-
tietis ei, quia amore langueo.⌋ O filiæ Hierusalem, quę uere estis filiæ Abraham, semen Iuda,
Roma.1. filiæ quoq; Dauid secundum fidem, credendo in eum, qui cum esset filius dei secundum di-
uinitatem, & rex supernę Hierusalem, factus est filius meus, siue filius hominis ex semine Da-
uid secundum carnem, adiuro uos, uidelicet per hoc ipsum unde estis filiæ Hierusalem, si in-
ueneritis dilectũ meum, si ante me, ut sępe fit, discipulæ ante magistram, exeuntes de corpo-
re, ueneritis ante dilecti mei conspectum, ut annuntietis ei, quia amore langueo, quia pręamo
re eius, præ magno uidendæ faciei eius desiderio, nimirum uitæ huius tædium patior, & ani-
Cur adiurauit filias Hierusalẽ Maria. mo gemituoso lachrymosisq; oculis suspiriosas præsentis exilij moras sustineo. ¶ Quid erat
uel quid efficiebat hæc talis adiuratio? Nunquid ille dilectus nesciret amorem lãguentis siue
languorem amantis, nisi annuntiaretur ei? Domine (inquit Petrus) tu omnia scis: tu scis quia
amo te. Quanto magis ò tu dilecta, tam prudens tamq; fidelis, per temetipsam absq; internũ-
Iohã.21. cijs dicere poteras dilecto, & frequenter dixisti sine dubio, dilecte mi, nullum tibi est abscon-
ditum cor, nullius occultus amor, tu scis quia amore langueo? Quorsum ergo tẽdit, uel quid
efficit hæc adiuratio? Eo nimirum, ut percussa percutiat, uulnerata uulneret, mater filias, salu
briumq; uulnerum suorum aliquod & si non statim omnibus, at saltem iam aliquibus earum
experimentum efficiat, ut audientes filiæ uel sentientes in matre tantum uitæ futuræ, quę nõ
uidetur, desiderium, in mente persentiant & ipsę talem illum esse dilectum, ut iure propter eũ
fastidiat quiuis uel quæuis hoc præsens seculũ, iamq; inter moras pręsentis uitę magis ac ma
gis cupiant eum agnoscere, saltem per speculum, saltem in ænigmate. Vnde & protinus di-
1.Cor.13. cunt: ⌊Qualis est dilectus tuus ex dilecto ò pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus
ex dilecto, quia sic adiurasti nos?⌋ Opportuna ualde percontatio, si respiciamus ad illa tem-
pora, de quibus nunc agimus, quando tu ò dilecta propter euangeliũ dilecti præsens aderas,

& in

& in corpore detinebaris, magistra necessaria, testis ualde idonea. ¶ Iam tunc enim audiri in- Hæretici ut
cipiebant non solum Iudæi aperta fronte blasphemantes, uerumetiam multi ac diuersi hęre- hydræ ca-
tici, sub nomine Christiano Christianam ueritatem corrumpere laborantes, & exinde pullu pita.
lare habebant, eodem quidem malignitatis spiritu, sed diuersis sibiq; contrarijs erroribus,
quàm plura uiperarum genimina, uelut antiquę hydræ capita, quę, ut fertur, sectis prioribus
plura renascebantur. ¶ Pulsandum igitur erat ad ostium ueritatis, & consulēdum oraculum
spiritus sancti, scilicet sacrarium pectoris tui, ut uiua uoce omnem necessario tenendam de-
mōstrares regulam fidei, cum testimonio scripturarum, quas memoriter tenebas prophetis-
sa magna, & capax omnium prophetarum siue prophetiarum. Qualis est, aiunt, dilectus tuus
ex dilecto o pulcherrima mulierum, idem filius tuus deus ex patre deo qualis est o uirgo uir
ginum o sancta sanctarum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sicut adiurasti nos? Ne- Dilect⁹ ex dilecto.
que enim nos, quæ iam sumus filiæ Hierusalem, dubium habemus, quin ipse sit dilectus ex di
lecto, id est, deus ex deo: sed non nobis solis, quæ nunc sumus in hoc tēpore tuo, uerumetiam
& omnibus alijs prouidendū est filiabus Hierusalem, quæ futuræ sunt post nos, ut ex te cer-
to instructę uel cōfirmatæ spiritus sancti testimonio, sciant cōtemnere hęreticos & solius di
lecti sancto flagrare desiderio. ⌞Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus.
Caput eius aurum optimum, comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Oculus
eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte lotæ sunt, & resident iuxta fluenta ple-
nissima. Genæ illius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia distillan-
tia myrrhā primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus,
distinctus saphyris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.
Species eius ut Libani, electus, ut Cedri. Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. Ta-
lis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.⌟

Tale tuum nobis carmen diuina prophetes,
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum,
Dulcis aquæ saliente sitim restringere riuo.

Hoc tuum carmen uere pulcherrimum, & sicut dicitur, ita est Canticū Cāticorum. Nihil ami Canticum Canticorū.
ci libentius audierint, nihil adolescentulæ delectabilius acceperint, quæcunque habent au-
res audiendi sensumq; promptum, quo legitimum carmen discernere possint. Dixisti qualis
dilectus sit, & miras qualitates eius, breuiter quidem, sed delectabiliter exposuisti, sicut habet
seipsa ueritas rei, sicut omnes consonanter prædicant scripturæ ueritatis. ⌞Dilectus meus
candidus, & rubicundus.⌟ Vnde candidus, & unde rubicundus? Nimirum candidus sancti- Candidus sanctitate,
tate, rubicundus passione. Dicat aliquis: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, qua rubicūdus
re passus? Hoc enim admirans spiritus sanctus in Dauid, cum dixisset: Beatus uir qui non a- passione.
bijt in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non se- Psal. 1
dit, & cętera: quibus utique uerbis designauit, eum fore candidū, scilicet immunem ab omni
nigredine eius in quo omnes peccauerunt: erant enim in lumbis eius, quando abijt in consi- Roma. 5
lio impiorum, & stetit in uia peccatorum, & sedit in cathedra pestilentiæ, cogitando malum,
& transgrediēdo mandatum, & defendēdo siue in posteros suos transfundēdo hæreditariū
peccatum suum, subiunxit atq; ait: Quare fremuerūt gentes, & populi meditati sunt inania: Psal. 2
Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus dominum & aduersus
Christum eius? Et est sensus: Cum ita fuerit candidus & omnino immaculatus: quare ita con-
uenerunt & suo illum sanguine rubicundum fecerunt? Et in Esaia: Quare ergo rubrū est in- Esaiæ 63
dumentum tuum, & uestimentum tuum sicut calcantium in torculari? Præmiserat enim, ego
qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum, quod est uere esse candidū, uere im
maculatum. Statimq; & quod hic dicitur electus ex milibus: ibidem subiūgitur, torcular cal-
caui solus. ¶ Igitur quærimus & nos, siue adolescentulæ, quę nondum ad plenum didicerūt, Rubicund⁹ propter
sed adhuc discunt tantum sacramētum: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, qua- peccata no
re passus? & respondent nobis amici ueteres ac noui: Quia uulneratus est propter iniquita- stra.
tes nostras, attritus est propter scelera nostra, & proprio filio suo non pepercit deus: sed pro Esaiæ 53
nobis omnibus tradidit illum, & ipse dilecti dilectus propter peccata, inquit, populi mei per- Roma. 8
cussi eum. ¶ Quibus autem ex milibus est dilectus, nisi ex sanctis omnibus? Et in quo electus, Esaiæ 53
nisi in eo, ut illud faceret solus, ad quod faciendum nullus illorum fuit idoneus? Hinc enim Electus ex
apud Esaiam cum de uniuersitate sanctorum, quæ una ciuitas est, quęq; in Adam cecidit, prę- milibus.
missum fuisset: Eleuare eleuare cōsurge Hierusalem, quę bibisti de manu dñi calicē irę eius, & Esaiæ 51
usq; ad fundum calicē soporis bibisti: protinus infirmitas cunctorū milium quanta fuerit his
uerbis quę subiūcta sunt, demōstratur. Nō est qui sustentet eam ex omnibus filijs q̄s genuit, Oēs filij an
& nō est qui apprehēdat manū eius ex om̄ibus filijs q̄s enutriuit. ¶ Amplius aūt ad ipsam cō- te Christū,
uersus dicit: Filij tui proiecti sunt, dormierūt in capite omniū uiarū, sicut bestia illaqueata, ple proiecti e-
ni indignatione dñi, & increpatione dei tui. Vere magna infirmitas cunctorum milium. Non rant & infirmi.

ſolum non potuerunt ſuſtentare Hieruſalem, ſiue apprehendere manum eius: uerumetiam ipſi proiecti fuerunt & dormierunt in capite omniũ uiarum, ſicut beſtia illa quieta, uidelicet peccato illaqueati, peccato originali, & ob hoc pleni indignatione domini, pleni increpatiõe dei, id eſt, & ſecundum animam mortui, & ſecũdum corpus mortales effecti, niſi quòd in iſto electo ſpes omnibus illis una reſidua fuit, quemadmodum ſequẽs litera cõtinuo repromiſit. Hęc dicit dominator tuus, dominus & deus tuus, qui pro populo ſuo pugnauit. Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis, fundum calicis indignationis meæ. Non adijcies, ut bibas illum ultra, & ponam illum in manu eorum qui te humiliauerunt. Hoc eſt opus electi, potuiſſe facere & feciſſe, quod nullus alius fecit aut facere potuit, quod eſt abſtuliſſe de manu generis humani, ſcilicet omninum qui ad uitam erant præordinati, qui omnes dicuntur & ſunt una Hierusalem, calicem iræ & fundum calicis, id eſt, ſententiam utriuſq; mortis animæ & corporis. Vnde hoc illi, ut talis uel tantus deberet eſſet electus? In quo diſcernitur? Quo differt à cunctis? ⌊Caput eius aurum optimum.⌋ Hoc eſt eius proprium, & hinc eſt illud, quod ueraciter eſſe dicitur, ſpecioſus forma præ filijs hominum: quia caput eius aurum eſt optimum, id eſt, principalis eius natura uera diuinitas eſt, ipſe eſt enim deus, dei uerbum, quod erat in principio apud deum. Nam deus erat uerbum. Ex duabus unus idemq; ſubſiſtit naturis, diuina ſcilicet & humana, & ob hoc diuina eius natura recte dicitur caput, quia principium eſt, quemadmodum quodam loco dicit: Ego principium qui & loquor uobis. Quid tanti ponderis ut hoc aurum? Quid tam pulchrum, ut hoc caput aureum? Quid tam pretioſum ut hoc uerbum? Ego dilecta pondus auri huius ineffabiliter in memetipſa perſenſi, quãdo de cœlo in uterum meũ deſcendit. Sed habet quãdam de ſemetipſo mirabilẽ atque ineſtimabilẽ efficaciam, quo mortalis conditionis uterum fragilemq; hunc ſexum ita dulciter ſolidare nouit ac potuit, ut non ſolum non frangeretur, uerumetiam delectaretur põdere eius paruitas uteri mei, cum ſit ipſe quem tremunt angeli, quem totus non capit orbis, ſub quo curuantur, ait ſcriptura, qui portant orbem. Efficacia hæc gratia eius eſt: ſine qua nulla ſub eo creatura ſubſiſtere poteſt. Hoc habet præ cunctis milibus, ſcilicet tale, tantiq; põderis caput, & hinc eſt dilectus ex milibus. ⌊Comæ eius, ſicut elatæ palmarũ, nigræ quaſi coruus.⌋ Comæ huius capitis ſunt omnes ſcripturæ ueritatis. Sicut enim comę de capite prodeunt, & capitis quoddam ſunt ornamẽtum: ita omnes ſcripturæ diuinitus inſpiratæ, de plenitudine huius uerbi ſiue electi acceptæ ſunt, & omnes huic electo perhibent teſtimonium. ¶ Iſtæ comæ ſicut elatæ palmarum, id eſt, ſicut folia palmarum, quæ uidelicet folia iccirco dicuntur elatæ, quod eleuentur ſurſum, quia nõ pendent deorſum, ſicut aliarum arborum. Eſt autem palma arbor, inſigne uictorię ramis oppanſis in modum palmæ hominis, procero ac decoro uirgulto, diuturniſq; ueſtita frondibus, & folia ſua ſine ulla ſucceſſione conſeruans. ¶ Vere ergo comæ eius uidelicet, electi ſiue aurei capitis dilecti ſicut elatæ palmarum, quia uidelicet ſcripturæ ueritatis, quarum utique principium eſt caput illud, ſcilicet deus uerbum: non ſicut ſcripturæ hominum, terram aſpiciunt, ſed ſurſum tendunt, & quæ ſurſum ſunt quærunt: ſiquidem non occidentem literam ſed uiuificantem ſequaris ſpiritum, & ualde diuturnæ ſunt, ſicut imò pluſquam elatæ ſiue folia palmarum: Quia cœlũ, inquit, & terra tranſibunt, uerba autem mea nõ tranſibunt, & iota unum aut unus apex non præteribit à lege donec omnia fiant. ¶ Sunt autem nigræ quaſi coruus, quia, ſicut alibi dictũ eſt, tenebroſa aqua in nubibus aëris, id eſt, occulta ſciẽtia in propheticis atq; legalibus ſcripturis, ita ueraciter dicas, nigredo magna in comis capitis dilecti, ut ſenſus ſiue intellectus idem ſit. Sed uide quid ſequitur. ⌊Oculi eius, ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte lotæ ſunt, & reſident iuxta fluenta pleniſſima.⌋ Oculi eius ſeptem ſunt ſpiritus eius: ſeptem dona ſiue ſeptem gratiæ ſunt unius eiuſdemq; ſpiritus eius. Confer oppoſita hæc: comæ eius nigræ quaſi coruus, & oculi eius ſicut columbæ quæ lacte ſunt lotæ, & uide quid conficitur. Iſtud nimirum, quia ſcripturæ ſanctæ, ſunt quidem ſanctum & uiuificantem non habentibus ſpiritum nigræ quaſi coruus, quia obſcuræ eis & truces uidẽtur: ſed habentibus gratiam ſpiritualem, quæ per oculos intelligitur, candidæ, imò & lucidæ ſunt, ſicut oculi columbæ manſuetę, columbæ lacteæ. Exempli gratia: Scriptum eſt, quoniam Abrahã duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera. Et lex dicit: Animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, & cætera. In prophetis autem, uade, inquit dominus, ſume tibi uxorem fornicationis & fac filios fornicationum, & cætera. In ijs nanque & cæteris huiuſmodi, comæ iam dictæ nigræ ſunt, non quomodocũque, ſed ſicut coruus: quia non ſolum obſcura ſunt hæc, uerumetiam nociua uidentur ſecundum literalem ſenſum. ¶ Adhibitis autem oculis iam dictis, oculis ſpiritualibus, apparet quia lucida ſunt, columbina ſunt, honeſta & ſancta ſunt, uidelicet ſecũdum ſenſum myſticum, & quantum diſtat inter nigredinem coruorum nitoremq; columbarum lactearum, tantum, imò & amplius, diſtat inter occidentem literam & uiuificantem ſpiritum. Igitur oculi eius, id eſt, gratiæ ſancti ſpiritus in eo manentis ſicut columbæ quæ lacte ſunt lotæ: columbæ ualde candidæ, quæ reſident ſuper riuulos aquarum

Marginalia: Pſal.44 — Caput eius aurũ optimũ ſcilicet diuinitas. — Iohan.8 — Iob 9 — Comę eius ſcripturæ ueritatis. — Sicut elatę palmarũ. — 2.Cor.3 — Lucæ 21 — Matth 5 — Pſal.17 — Gene.21 — Deut.19 — Oſeæ 1 — Secũdum ſpiritũ ſunt ut colũbæ lacteæ.

aquarum & iuxta flueta plenissima, id est, omnino intendũt scripturis prophetarũ & oẽs inspiciunt scripturas sanctas, sacramentorum cœlestiũ plenissimas, iuxta illud Psalmistę: Sed in lege Psal.1
dñi uolũtas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. ¶ Quid enim fecit aut docuit absq; au
toritate scripturarum? Primũ ubi egressus est à deserto, post ieiuniũ ac tentationẽ, traditũ sibi li Lucæ 4
brum Esaiæ prophetæ reuoluens, & inueniens locũ ubi scriptum erat: Spiritus dñi super me Esaiæ 61
propter quod unxit me, &c. Hodie, inquit, impleta est hæc scriptura in aurib⁹ uestris. Ita in- Sermo
cipiens, cũcta sine dubio cum autoritate scripturarum & dixit & fecit, semper intendẽs scriptu- Christi in
ris. Et ut aliquid pro exemplo dictũ sit, nũ quid in ipso initio suæ prædicationis sine inspectio monte.
ne scripturarũ, absq; meditatione legis dñi in montẽ ascendit, sicut narrat Euangeliũ, quia ui Matth.5
dens turbas plurimas ascẽdit in montẽ, & cũ sedisset, accesserũt ad eum discipuli eius, & aperiẽs os suũ, docebat eos, uidelicet hoc pręcipue, quod nõ uenisset legẽ soluere, sed adimplere? Nõ
utiq;, sed hoc inspiciebat, hoc meditabat, unũ & alterum, uidelicet & quod olim fecerat, & quod post- Exodi 20
modũ erat facturus: quia nimirum & olim in monte legẽ dederat eandẽ, & postmodũ ascensu- Lucæ 24
rus erat in montẽ, id est, in ipsam cœli altitudinẽ, & aperto ore suo, aperto nihilominus sensu Iohan.16
discipulorum suorum, ut intelligerẽt scripturas, docere habebat eos omnẽ ueritatẽ. Recte igitur sicut colũbæ, non qualiscũq;, sed colũbæ residentes super riuulos aquarum, & iuxta fluẽta plenissima, ita oculi eius, uidelicet dilecti sunt: quia sensus siue cogitationes eius nusquam à sanctarum inspectione scripturarum sese aliquãdo auerterũt. ⌊Genæ illius sicut areolę aromatũ cõsitæ à pigmẽtarijs.⌋ Genæ sunt inferiores oculorum partes, unde barbæ inchoant. Nam barba Græce dicit γένειον. Quid ergo per genas dilecti, nisi exterior eius habitus intelligit? Genæ nanq; hominis Genæ, exte
enuntiãt de illo, unde & dicit uultus idem locus, eo quod per eum animi uoluntas ostendit. Ergo rior cõuer-
genæ eius, inquit, sicut areolæ aromatũ: quia nimirum latentiũ in eo indices sunt gratiarum uirtu- satio.
tumq; omniũ, quę ita intuẽtibus gratę sunt, habẽtibus dũtaxat simplicẽ oculũ atq; beneuolũ, sicut areolæ aromatũ, cõsitæ à pigmẽtarijs, id est, nõ casu cõplantatæ, sed bene dispositæ cura
diligenti delectabiles sunt, & aspicientiũ lętificãt uisum pariter & olfactũ. ⌊Labia eius lilia di Labia eius
stillantia myrrhã primam.⌋ Euãgelij prædicatio mũda est, & omnis doctrina dilecti sancta & doctrina
uera est, quod & ipsi aduersarij cõfessi sunt, quis nõ simpliciter, dicẽtes: Magister scimus quia ue munda &
rax es, & uiã dei in ueritate doces. ¶ Fuit autẽ initiũ prædicationis eius pœnitentia, pręcurren uera.
te in hoc ipsum Iohanne, sicut ipsa manifeste scriptura euangelica demõstrat. In diebus autẽ Matth.22
illis, inquit, uenit Iohãnes Baptista, prædicãs in deserto Iudææ & dicẽs: Pœnitentiã agite, ap Matth.3
propinquabit enim regnũ cœlorum. Itẽ: Cum audisset Iesus quod Iohãnes tradit⁹ esset, secessit in Ga- Matth 4
lilęam, & exinde cœpit prædicare & dicere: Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cœlorum. Sed & aliàs ubicũq; occasio se præbuit, illã ostẽdit fuisse aduẽtus sui causam, uocare scili Lucæ 5
cet peccatores ad pœnitentiã, & hæc est amicorum quoq; eius doctrina circa oẽs homines, ut Coloss.3
mortificent mẽbra sua super terrã. Ergo ueraciter labia eius lilia distillãtia myrrhã primam, quia docet munditiã, uocat ad pœnitentiã. Nõ qualemcũq; myrrhã, sed myrrhã, inquit, primã, id est, uerã & optimã, scilicet nequaquam cupiditate uanæ gloriæ adulteratã. Cum, inquit, ieuna- Matth.6
tis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Tu aũt cum ieiunas, unge caput tuũ & faciẽ tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunãs, sed patri tuo, qui est in abscõso, & pater tuus qui uidet in abscõso, reddet tibi. ⌊Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.⌋ In quo manus eius tor- Manus tor
natiles & aureæ? Nimirũ in faciendo miracula, ut constanter dicere posset, Si nõ facio opera natiles ĩ mi
patris mei, nolite credere mihi. Si autẽ facio, & si nõ uultis mihi credere, operibus credite, ui- raculis.
delicet quæ feci in uobis, qualia uel quomodo nemo alius fecit. Nemo quippe alius manus in Iohan.10
faciendis signis uel prodigijs ita tornatiles & ita aureas habuit, id est, nemo ita uelox & potẽs extitit in huiusmodi, ex omnibus, quicũq; mira in hoc mundo sunt operati. Qui torno operatur, facilius, citius, atq; perfectius operatur. ¶ Sic iste dilectus nimirũ longe facilius, multo ci- Nemo citi⁹
tius, ualde perfectius, mira quæ uoluit operatus est, quam aliquis ex cunctis operarijs uirtutum aut ueloci⁹
quicunq; à seculo fuerunt. Illi nanq; multo sudore, multis orationũ atq; ieiuniorum impendijs, mira opera
multo clamore cordis & oris, aliũde, scilicet ex deo, acquirere siue obtinere meruerũt cuius- tus est quam
libet (quam utiq; in semetipsis uel ex semetipsis non habebant) uirtutis effectum: hic autẽ so- Christus.
lo nutu, sola uoluntate, solo imperio, interdum & taciturnus quod uoluit operatus est. Exempli gratia: Cum dixisset in nuptijs, implete hydrias aqua, non solum non clamauit aut orauit, Iohan.2
sed nec uoce sua siue labiorum motu iussit saltem aut dixit, conuertantur uel conuertimini aquę in uinum: sed de hoc omnino tacitus, haurite nunc, inquit, & ferte architriclino, sciens & certus, quòd satis sensisset natura tacitum conditoris sui nutum. Nec mirum. Ipse enim erat & est antiquus tornator, qui tornauit cœlum & terram, & sphærica solis & lunæ cunctarumq; corpora stellarum torno suo, id est, imperio uelocissimo. ¶ Vnde manus eius adeo tornatiles? Manus au
Nimirum ex eo quod sunt aureæ. Quid est aureæ, nisi diuinæ? Substantia nanque uerbi in- reæ à diui
carnati uerum aurum est, uera diuinitas est: & unde quod ita uelociter currunt manus eius? quia nitate.
quamuis infirmitate carnis obtectæ fuerint, nihilominus tamen tornatiles, ut erant, perseuerauerunt,

Plenæ hyacinthis, ratiõibus scilicet cœlestibus.

runt, & in nullo infirmitate, siue tardiores effectæ sunt. ¶ Adde & hanc sapientię laudem, tanto pręconio fortitudinis siue uelocitatis, quia plenæ hyacinthis, lapidibus utiq; pretiosis. Quinam sunt illi hyacinthi? Nimirũ cœlestes causę mirabiliũ ipsorũ quę fecit, quas intendit, quas internis prę oculis habuit sensus interni, sensus pulcherrimi, quos tu, dum cum exteriori opere cõiũgis, dum clare intelligis, dum opportune eloqueris, nimirũ hyacinthos pulcherrimos auro optimo superadditos ostẽdis. Exempli gratia: Vt illuminaret cęcũ à natiuitate, expuit in terram, & fecit lutũ ex sputo, & liniuit super oculos eius & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloë, & cętera. In hoc nimirũ manus eius tornatiles & aureę claruerũt, quia & uelociter operatus est, & sicut deus in potestate opus fecit diuinũ. Adde nũc causas quare taliter operatus sit, cum dicere posset, sicut alij dixit: Respice, fides tua te saluũ fecit, & ecce manus eędem plenę hyacinthis. Quę nam illę causę sunt? Illę profecto, quas usq; in hanc diẽm sancta ecclesia diligenter obseruat in catechuminis suis, prius liniẽdo oculos eorũ fide uel doctrina incarnationis eiusdẽ dilecti filij dei: in qua uidelicet incarnatione, quasi sputũ oris dei, pulueri terrę sese indidit & unus idemq; deus & homo ad illuminandũ genus humanũ processit de utero uirginis, & deinde mittendo eos in fontẽ baptismi, quo per spiritũ sanctũ totus homo illuminatur & uiuit. ⌊Venter eius eburneus, distinctus saphyris.⌋ Qualis uenter, q̃ pulcher, & q̃ decorus? ueruntamẽ & caput pulchrius & pulchriores manus. ¶ Nam caput aurum optimũ, & aureę sunt manus, uenter autẽ eburneus. Pulchrũ quidem & pretiosum est ebur, sed aurum longe pulchrius, longe pretiosus. Sic nimirũ humana dilecti huius natura siue substantia, passibilis quondã & tenera, pulchra quidẽ & pretiosa, sed diuina longe pulchrior, lõge pretiosior, in una eademq; dilecti persona, nunq̃ passibilis, semper immortalis, ut erat ante omnia secula. Vere pulcher & decorus uenter eburneus, quia sicut ebur magni corporis, scilicet elephãtis, tota pulchritudo, totumq; pretium est: sic iste uẽter, uidelicet humanitas siue caro, quam ex genere humano assumpsit, totius mundi maximeq; generis Abrahæ, de cuius semine nasci uoluit decus & gloria est. ¶ Pulchrius nimirum atq; pretiosius est ebur carne uel corpore reliquo, de quo sumptũ est: & nihilominus caro dilecti huius pulchrior, mundior & incõparabiliter sanctior est omni massa, cuius ex semine sumpta est. Nam uniuersitatis hominũ ista conditio est, ut nullus sit qui non ueraciter dicat: Ecce enĩ in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: Præter hunc unum & unicum, singularẽ & solum, quem sine ulla iniquitate, absq; ullis peccatis concepi ego mater sua, nunc incorrupta, mater in conceptu intacta, in partu & post partum illæsa & integra. Ita uenter eius eburneus, id est, homo ipse est castissimus, ab omni uitio frigidus, cõtra omnia quæ sunt carnis & sanguinis ualde solidus, impassibilis & mundus, sanctus, innocens & impollutus, & omnino à peccatoribus segregatus. ¶ Huiusmodi uenter, & si non est aurum, siue aureus, ut caput est aurum, & ut sunt aureæ manus: attamen distinctus est saphyris, id est, humanitas eius, & si non est idipsum q̃d diuinitas eius, attamen splenduit rebus diuinis, glorificata est omnimodis priuilegijs diuinitatis ab ipso initio, quo cum uagiret in cunis, famulante cœlo, & indice stella, adoratus est à Magis usq; ad consummationẽ, id est, usq; ad mortẽ, mortem autẽ crucis: ubi dum cõpungeretur hic uenter clauis & lancea militis, cœlum obscuratũ est, & tenebrę factæ sunt, & uelum templi scissum est, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & cętera deinde facta sunt, quæ tu cõsiderans recte dicas, quia sub pedibus eius quasi opus lapidis saphyri, & quasi cœlũ cum serenũ est. ⌊Crura illius, columnæ marmoreę, quæ fundatæ sunt super bases aureas.⌋ Crura illius, uię sunt illius, scilicet misericordia, & iudiciũ, siue misericordia & ueritas, sicut ait Psalmista: Vniuersę uiæ dñi misericordia & ueritas. Nam ueritas ipsa est iudiciũ uerum. Crura ista, uiæ istæ, colũnæ marmoreę, id est, rectissimę sunt atq; firmissimę, nec est qui posset eas infirmare, aut iuste reprehẽdere. Nam iudicia dñi uera, iustificata in semetipsa. Exẽpli gratia: Loco uel tẽpore supradicto, cum penderet dilectus iste crucifixus, latronũ duorũ medius, alterũ ex eis pœnitentẽ misericorditer suscepit, secũq; in paradisum assumpsit: alterũ blasphemantẽ iusto iudicio reprobauit: Cum similiter populũ quondã non suũ populum gentilẽ, credentem atq; confitentẽ assumit: & populũ quondam suũ, populũ Iudaicum, non credentẽ, imò contradicentẽ atq; blasphemantẽ dereliquit, quis iuste reprehẽdere, quis immutare possit? Nemo utiq;, quia rectæ sunt istę uiæ eius uniuersæ. Ergo crura illius colũnę sunt marmoreæ. Quid eo quoq; uerius, q̃ ait, quæ fundatæ sunt super bases aureas? Bases nãque aureæ cõsilia sunt sapiẽtiæ diuinæ. Deniq; super huiusmodi bases ita fundatæ sunt illę mirabiles colũnæ, ut in iudicãdo siue misericordiã faciẽdo dilectus iste nihil possit à semetipso facere. Flere potuit super ciuitatẽ Hierusalẽ, subuersionẽ & damnationẽ suæ gentis præuidens & tamẽ animũ suum inducere nõ potuit, ut auerteret ab eis iram imminentẽ. Stabãt quippe inflexibilia crura eius tanq̃ columnæ marmoreæ super bases aureas, id est, nõ qualis esset humanitatis suæ uoluntas, sed diuinæ iustitiæ rationes attendebat. ⌊Species eius ut Libani electus ut Cedri.⌋ Species eius: pulchritudo eius talis est ut Libani. Cuius Libani? Illius nimirũ,

Iohan. 9

Lucæ 18

Caro Chrĩ reliquis lõge mũdior

Psal. 50

Venter saphyris distinctus.

Matth. 2
Philip. 2
Iohan. 19
Matth. 27
Exodi 24

Psal. 24
Psal. 18

Lucæ 23

Bases aureæ, cõsilia diuina & immobilia
Iohan. 15
Lucæ 19

cui per prophetã Zachariam spiritus sanctus, spiritus propheticus dixit: Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis Cedros tuas. Iste Libanus fuit templum dñi, templum q̃d Salomon dño ædificauit, cuius trabes & tabulata fere oĩa fecit de lignis Libani, lignis Cedrinis auroq; uestiuit. ¶ In quo species dilecti similis speciei talis Libani? Primũ in eo quod sicut Libanus ille, templũ illud, caput & decus extitit, sanctumq; sanctorum Hierusalẽ illi terrenæ ciuitati: sic iste dilectus & caput & decus & sanctus sanctorum est supernæ Hierusalẽ ciuitati cœlesti, ciuitati dei uiuẽtis, secundũ mysteria tẽpli huius nõ manufacti, cũcta facta sunt ædificia tẽpli illius manufacti, sicut & tabernaculũ q̃d Moyses in eremo iubente dño perfecit. Sicut enĩ de tabernaculo faciendo dixit dñs Moysi: Inspice & fac secundũ exemplar, q̃d tibi in mõte mõstrauit ita & Dauid spiritũ sanctũ, spiritũ propheticũ habenti, nõ dubiũ quin demonstratũ fuerit cœlitus exẽplar cœlestis ædificij, ut describeret qualiter deberet fieri, sicut scriptura libri Paralipomenon dicit: Dedit aũt Dauid Salomoni filio descriptionẽ porticus & tẽpli, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum, in adytis, & domus propitiationis, nec nõ & omniũ quę cogitauerat atriorum, & cætera usq; ad id: Omnia, inquit Dauid, uenerũt scripta manu dñi ad me, ut intelligerẽ uniuersa opera exẽplaris. Profecto propheta cum esset Dauid, qui & dicebat: Super senes & super oẽs docẽtes me intellexi, nõ dubiũ quin & ipse oculis eisdem, quibus Moyses uiderat exẽplar tabernaculi faciendi, uiderit exẽplar, iuxta q̃d descriptiones tẽpli faciẽdi dedit filio suo Salomoni: Exẽplar, inquam, cœleste, scilicet magnũ sacramentũ templi, nõ manufacti, per spiritũ sanctũ de utero uirginis cõstruendi, id est, corporis sancti, sicut & ipse dilectus testatur, dicendo Iudæis: Soluite templũ hoc, & post triduũ excitabo illud. Hoc aũt, inquit Euãgelista, dicebat de tẽplo corporis sui. Igitur species eius ut Libani, id est, decus ipse est, suę sempiternæ ciuitatis, & sanctũ sanctorum in Hierusalẽ cœlesti, sicut præfiguratũ est in illo templo manufacto, in illa Hierusalẽ terrena constructa de lignis imputribilibus atq; auro tectis. ¶ Non solũ autem, sed & in hoc species eius ut Libani, & ipse electus ut Cedri: quia sicut Libanus mõs Phœnicis qui ex uno latere terminus est terræ Iudææ, maximis abundat Cedris in semetipso radicatis & in altũ subrectis: Sic iste mons dei, mons pinguis, uere cãdidus & mundus secundũ hoc ipsum nomen, q̃d est Libanus, magnos & ualde nominatos & ipsos patres suos secundũ fidem & de semetipso radicatos protulit, quemadmodũ de Dauid, utiq; patre suæ carnis, ipse dicit: Ego Iesus misi angelũ meũ testificari uobis hæc in ecclesijs, ego sum radix & genus Dauid. Igitur isto quoq; modo species eius ut Libani, & electus ut Cedri, scilicet sancti uel patres antiqui, id est, assimilatus est illis, quemadmodũ in Osee propheta dicit: Et locutus sum per prophetas, & ego uisiones multiplicaui, & in manu prophetarũ assimilatus sum. Exẽpli gratia: Sicut Isaac ad immolandũ ductus, nõ reluctatus est ipse, tamen uiuus holocausto suo superfuit: & sicut Ioseph inuidia fratrũ superata de carcere trãsiuit ad currũ dominationis, & Aegyptũ de periculo famis eripuit: & sicut Dauid, cum esset minimus de medio fratrum inuidentiũ assumptus, & rex unctus superbũ Goliad strauit, & post multas persecutiones Saul, tandẽ sedit in throno regni: sic iste dilectus inter aduersa gloriosus claruit, omniq; inuidia & ipsa morte superata, in cœlũ ascendit, & sedet à dextris dei, iuxta illud: De torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput. Similiter de alijs quàm plurimis experimenta capere copiosa promptum est, ut scienter noueris ita esse, ut dilecta dicit, electus ut Cedri. Finis descriptionis hic est. ⌊Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.⌋ Guttur dilecti experimentum est diuinæ eius dulcedinis, quæ nondum apparuit, sed in futuro reseruatur in remunerationem præsentis fidei ac dilectionis, quemadmodum ipse dilectus dicit. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. ¶ Guttur illud suauissimũ, inquit: & nõ dicit, q̃ suaue uel cui simile sit. Cęterorum singulis quędã similia dedit siue apposuit, uidelicet capiti aurũ optimũ, comis elatas palmarũ, oculis columbas super riuulos aquarũ, genis areolas aromatũ, labijs lilia, manibus tornũ, & aurũ cum hyacinthis, uẽtri ebur distinctũ saphyris, cruribus colũnas marmoreas cum basibus aureis. Porrò guttur, ut iam dictum est, nulli rei simile, sed tantũmodo suauissimum dixit: ut per hoc recogites ineffabilem atque inæstimabilem esse internam dulcedinem diuinitatis, ut merito dictum sit illud, quod deus diligentibus se præparauit, quale nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed nec cæterorum, de quibus iam dictum est, similitudines sufficientes sunt. ¶ Vno aũt dicto supplere cõtendit defectum totius sermonis, dicendo, & totus desiderabilis. Vere totus desiderabilis, & semper desiderabilis, quia cum habetur, tũc magis desideratur, estque uisio eius in desiderio, desiderium in uisione, sicut scriptum est, in quem desiderant angeli prospicere. ⌊Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filię Hierusalem.⌋ Quomodo potuit, sermo descripsit uirum amabilẽ, dilectum, desiderabilẽ. Non talis pictura hæc, qualẽ aspexit illa non mater nostra, illa Hierusalem terrena, imò non Hierusalem, sed Ooliba soror eius, quæ dicebatur Oolla, de qua & sic scriptũ est in propheta Ezechiele: Cumq; uidisset uiros depictos in pariete, imagines expressas coloribus & accinctos baltheis renes, & thiaras tinctas in

Marginalia: Zacharię 11 · 3.Reg.7 · Species ei9 ut Libani. · Exodi 25 · 1.Paral.28 · Psal. 118 · Iohan.2 · Electus ut Cedri. · Psal.67 · Apocal 22 · Osee 12 · Gene.22 · Gene.41 · 1.Reg.16 · Psal.109 · Iohan.14 · Esaiæ 64 · 1.Cor.2 · Totus desiderabilis. · 1.Petri 1 · Hierusalẽ nõ uera sed terrena. · Ezech.23

ctas in capitibus eorum, formam ducum omnium similitudinem filiorum Babylonis terræque Chaldæorum, in qua nati sunt, insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntium ad eos in Chaldæam. Non, inquam, talis pictura hæc fuerit, tamen æmulamini in melius uisum illum & concupiscentiam illam. Humanum dico, ait quidam amicorum, propter infirmitatem carnis uestræ. Sicut enim exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Et ego uobis dico. Sicut illa uidelicet non Hierusalem, sed Ooliba exhibuit oculos suos uidere uiros depictos in pariete, uidere imagines Chaldæorum expressas coloribus, uidere baltheos eorum, thyaras eorum, & formam eorum: ita nunc exhibete oculos uestros, oculos interiores, uidere dilectum hunc, uidere aureum caput eius, nitentes oculos eius, reuerendas genas eius, candida & gratiosa labia eius, tornatiles & aureas manus eius, eburneum & saphyris distinctum uentrem eius, rectissima crura eius, & tangite suauissimum guttur eius, iuxta illud: Gustate & uidete quoniam suauis est dominus. ¶ De omnibus iustum iudicium iudicate, uidelicet quod iste multo melior sit Moyse. Hoc enim postulabat ipse, cum diceret Iudæis: Si circuncisionem accipit homo in sabbatho, ut non soluatur lex Moysi, mihi indignamini: quia totum hominem sanum feci in sabbatho? Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Nam illi quidem locutus est deus, & ex collocutione dei facies eius splenduit: sed non caput aureum, non manus tornatiles & aureas habuit, id est, non deus & homo, sed tantummodo homo fuit: & hoc ipsum, quod splendida facta est facies eius, quod aliqua operatus est qualibuscunque manibus, de plenitudine huius accepit, sicut & omnes alij. Talis, inquam, est dilectus meus, & ipse est amicus meus, & prius amicus quam dilectus meus. Prior enim ille me amauit: & respexit humilitatem ancillæ suæ amicis oculis, & hinc illum ego dilexi, quia magna fecit mihi, magna, inquam, quæ uere sunt amici. Hoc autem nunc agitur, ut uester quoque dilectus fit, & ut sciatis uel cognoscatis iam ex parte, quam uere diligendus & totus desiderabilis sit, quia dixistis, qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos. ⌊Quo abijt dilectus tuus o pulcherrima mulierum? Quo declinauit dilectus tuus & quærimus eum tecum? Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatis, ut pascat in hortis & lilia colligat.⌋ Ergo o dilecta & dilectarum dilectissima, non quasi ignorans, quo abisset dilectus tuus dixisti filiabus Hierusalem, adiuro uos, si inueneritis dilectum meum, nam ipsæ potius ex te discendum existimauerunt, & tu doces eas, ubinam inuenire deberent illum. Quare autem non dixisti, dilectus meus ascendit in cœlum: sed dixisti, dilectus meus ascendit in hortum suum. Videlicet qui non adhuc infidelibus, sed iam fidelibus loqueris, scilicet filiabus Hierusalem, quippe quæ nec ueraciter dici possent filiæ Hierusalem, si non haberent fidem: nisi dilectum surrexisse atque in cœlum iam ascendisse credidissent. Hoc autem scire illas oportebat ad perfectionem fidei, quod licet ascendisset in cœlum, & sederet ad dexteram patris: nihilo minus tamen hic remansisset præsentia maiestatis, præsentia uel gratia siue operatione diuinitatis inuisibili, quemadmodum dicit: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Igitur dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatis, ut pascatur in hortis, & lilia colligat, id est, hic perseuerat nobiscum, quo semel descendit, ut faceret uoluntatem patris sui, quod est pasci in hortis, quemadmodum dicit: meus cibus est, ut faciam uoluntatem patris mei: & ut electos suos congregaret ad se, quod est lilia colligere, quemadmodum quidam de præcipuis amicorum dicit de hoc ipso dilecto, quia moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. ¶ Cum hæc ita sint, non ita uobis dictum arbitremini filiæ Hierusalem, adiuro uos, si inueneritis dilectum meum, ut annuntietis ei, quia amore langueo, tanquam hinc abierit, & hic nullo modo inueniri possit, quia deus & dominus est, qui ubique est, & omnia implet, quemadmodum sapiens cognitor eius dicit: Ergo'ne putandum est, quod deus habitet super terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum capere te non possunt, quanto magis domus hæc quam ædificaui. Quàmuis secundum uisibilem præsentiam hic non sit, quis humanam formam in cœlum leuauerit, eamque nubes susceperit ab oculis nostris, tamen hic intra uos est, & uos illi estis areola aromatis, & ipse pascitur in uobis, & uos estis lilia quæ colligit. Finis libri quinti.

Marginal notes: Roma. 6 — Talis est dilectus me⁹ — Psal. 33 — Iohan. 7 — Exodi. 34 — Iohan. 1 — Lucæ 1 — CAP. VI. — Dilectus meus ascendit in hortum suum. — Matth. ult. — Iohan. 4 — Iohan. 11 — Christ⁹, ut deus, ubique est. — 3. Reg. 8 — Actorum 1

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, de incarnatione domini commentariorum

LIBER SEXTVS.

Digna laudari à dilecto Maria. Cantico. 4

ANTEQVAM FIERENT EMISSIONES TVAE PAradisus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, laudabilis eras & pulcherrima mulierum, & dilecti tui uoce laudabaris, dicentis: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet, & cætera. Quanto magis postquam ad uocem eius pulsantis, & propter manum eius te tangentis, surrexisti, ut aperires ei, & aperuisti pessulum ostij tui, factusque est ille emissionum tuarum

rum paradisus, uerbis atq; exemplis tuis complantatur, laudari debuisti ampliori laude pulchritudinis, q̃ esses pulchra non soli tibi, sed pulchritudinis tuæ facti essent participes plurimi. Repetit iterum dilectus canticum laudationis, & modulos multiplicat pulcherrimæ cantionis in memoriā tui, talibus uerbis te præmittente. ⌊Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ descenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali Punici, sic genæ tuæ, absq; occultis tuis. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta cōcubinæ, & adolescentularum nō est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suę, electa genitrici suæ. Viderunt illam filiæ, & beatissimā prædicauerunt reginæ, & cōcubinæ laudauerunt eam. Quę est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra, ut luna, electa, ut sol, terribilis, ut castrorū acies ordinata?⌋ Ego, inquis, dilecto meo, subauditur pessulum ostij mei aperui, uocis meæ obsequium præbui, ut audirent, & non nescirent filiæ Hierusalē qualis ipse sit: dilecto, inquam, meo, qui pascitur inter lilia, id est, qui corda munda, & casta diligit corpora, & dilectus meus, subauditur, uicem reddit mihi laudationis ac beatificationis, cantico suaui, ac perfectione cantici ueluti octo chordis. Ipse est enim & psalterium & cithara dei patris, cui pater in Psalmo dicit: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Fiebant au- Psal. 56. 107
tem antiquitus citharæ octo chordis, ea lege, ut octaua eadem esset quę prima, quam sympho- Canticū pfectum in
niam maximam musici nominant dyapason. Considerate igitur canticū istud, quomodo cur- octauis.
rit modulis octo bene sonātibus, ita ut sonus octauus idem sit qui primus, terribilis, ut castro- Octo moduli huius
rū acies ordinata. Nam primus modulus est, pulchra es amica mea, suauis & decora, sicut Hie- cantici.
rusalem, terribilis, ut castrorū acies ordinata. Secundus, auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Tertius, capilli tui, sicut grex caprarum, quę apparuerunt de Galaad. Quartus, dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro. Quintus, sicut cortex mali Punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis. Sextus, sexaginta sunt reginæ, & octoginta cōcubinę, & adolescentularum nō est numerus, una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Septimus, uiderunt illam filiæ, & beatissimā prædicauerunt reginæ, & concubinæ laudauerunt eam. Octauus, quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra, ut luna, electa, ut sol, terribilis, ut castrorū acies ordinata? ¶ Igitur perfecta cantio maximaq; hęc symphonia dilectionis est, & modulus octauus idem sonat quod primus, pro eo q̃d non cōtenta ego propria felicitate, studui chorum filiarum Hierusalē docere & ordinare, ita
ut unus idemq; cœtus & chorus esset & castrorū acies, chorus laudantium dilectum, acies pu- Chorus & acies castro
gnantium cōtra diabolum propter dilectum. Nunc singula hæc modulamina studiosius ad- rum.
discenda sunt. ⌊Pulchra es, inquit, amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis, ut castrorum acies ordinata.⌋ In hoc est perfectio pulchritudinis, quod nō solum suauis, nec so-
lum terribilis, sed utrunq; es & suauis & terribilis: suauis sicut Hierusalem, terribilis, ut acies Suauis & terribilis.
castrorum quæ bene ordinata est. In quo suauis & decora sicut Hierusalem? In eo uidelicet, quod & anima tua semper supernam uidet pacem, & ex uisitatione tui discūt animę plurimæ cœlestem ducere cōuersationem, unde & dicuntur uel sunt filiæ Hierusalem, quia optimam
eligunt partē, iuxta illud: Vacate & uidete, quoniā ego sum deus. ¶ Quid uero est, ut castrorū Psal. 45
acies ordinata? Non enī à magno intellectu uacat ista cōparatio, & iccirco subtiliter est intuēda. Scimus & cōstat, quia castrorū acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atq; densata, ut in nullo loco interrupta uideatur. Nam si ita disponitur, ut locus ua- Vt castrorū acies ordinata.
cuus, per quem hostis possit ingredi, dimittatur, profecto iam suis hostibus terribilis non est. Et nos ergo cum cōtra malignos spiritus spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere
necesse est, ut per charitatē semper uniti atque constricti & nunq̃ interrupti per discordiā in- Per discor-
ueniamur: quia q̃uis quælibet bona in nobis fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ lo- diā datr ho-
cus aperitur in acie, unde ad feriendos nos ualeat hostis intrare. Huius partis optimę tu totam sti locus.
hæreditatem possides, & in ea princeps tu es: partis, inquam, optimæ, cuius est & in suauitate uidere iam uel contemplari supernam pacem, secundum nomen Hierusalem, & contra malignos spiritus in procinctu esse secundū castrorum similitudinem. Veruntamē o dilecta, o uera Hierusalem fac quod dico. ⌊Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerūt.⌋ Et tūc quando me pręsentem habuisti præsentia corporali, oculos tuos, oculos tam mentis q̃ corporis semper in me fixos habuisti: & nunc, quando secundū corpus absens tibi sum, me spiritualibus oculis iugiter cōtemplaris. Auerte oculos tuos, auerte, inquam, uidelicet ita, ut prudēs Prudens &
& discreta sit cōtemplatio, sciendo quod sim incomprehensibilis ego dilectus tuus, ex eo q̃d discreta cō-
sum deus, cuius substantiam uel naturam quanto quis contemplatur subtilius, tanto ad com- templatio.
prehendendum insufficiens inuenitur, ut de isto quoq; recte dicas: Accedet homo ad cor al- Psal. 63
tum, & exaltabitur deus. Ergo'ne bonum est hoc placitumq; dilecto, propter causam hanc

auertere oculos? Est plane bonũ aliquo modo, scilicet dum sic à me auertis, ut in temetipsam conuertas oculos tuos, id est, dum sic altissimã diuinitatem contueris, ut reuoces ad memoriam infirmitatem tuam infirmæ conditionis, & optime scias, quia hoc ipsum, quòd deum uides: non tuæ potentiæ, sed diuinæ gratiæ est. ⌞Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali Punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis.⌟

Cur repetit tres modulos laudis.

¶ Vt quid ista dilectus laudationis modulamina repetit, cum inter cætera superius eadem & eodem modo cecinerit: nisi quia duplici honorificentia dignum est, eandem munditiam cogitationum, eandem uitæ innocentiam, eandemq; pudicitię uerecundiam, quam prius habuisti in fortitudine silentij, custodisse ad integrum in illa frequentia, cui te interesse poscebat utilitas Euangelij, secundum uoluntatem dilecti pulsantis & dicẽtis: aperi mihi soror mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium? Et de istis quidem uidelicet de capillis, dentibus atq; genis, iam illic dictum est: ueruntamen de genis adhuc aliquid dicendum, quod libenter audiant amici, quo ædificentur adolescentulæ, quo delectentur filię Hierusalem.

Genę & genua in utero materno coniuncta sunt.

¶ In utero nos ita natura formauit, ut genua genis opposita sint. Vnde & à genis genua dicuntur. Ibi enim cohærent sibi, & cognata sunt oculis, lachrymarum indicibus & misericordiæ. Deniq; cõplicatum aiunt gigni formariq; hominẽ, ita, ut genua sursum sint, quibus oculi formantur, ut caui fiant ac reconditi. Inde est quod homines, dum se ad genua prosternunt, statim lachrymantur. Voluit enim nos natura maternum rememorare uterum, ubi consedebamus in tenebris, anteq̃ ueniremus ad lucem.

Offerenda sunt deo & genua curuata & genæ lachrymosæ.

¶ Profecto qui causam istam diligẽter attendit, ille scienter atq; rationabiliter laudat & approbat, sanctis & eruditis cogitationibus familiare esse, genua frequẽtius excelso deo curuare, & genas lachrymosas genibus curuis applicare, ut respiciat ac recogitet creator habitãs in excelsis, qualiter nos in utero formauerit. Vnde & illud sanctus Iob cõmonefacit his uerbis: Memento quæso, inquit, quod sicut lutum

Iohan. 10

feceris me, & in puluerem reduces me, &c. usq;, licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quod uniuersorũ memineris. Non paruum inuentum reperit qui istud consecutus est, ut sciẽter sic

Mich. 6

exhibeat creatori, sicut reperit propheta Micheas, cum dixit: Quid dignum offeram domino? Curuem genu deo excelso. Nec uero soli deo, uerumetiam hominibus dulcis usu & amabilis est huiusmodi compositio siue appositio, tantoq; quisq; magis reuerẽdus existit, quanto frequentius atq; affectuosius genua curuãs, genas suas uel oculos aut totum caput demiserit.

Genæ & oculi alti, deo hominibusq; odibiles.

¶ E contra capitis oculorumq; ac genarum erectio nimia, multum deo & hominibus odibilis est, magnamq; sonat uituperationem talium reprehẽsio, maxime ex ore dei. Exempli gratia, cum dicit: Pro eo quod eleuatæ sunt filię Sion, & ambulauerunt extẽto collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebãt, &c. Item: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ in altum

Esaiæ 3
Prouerb. 30
Psal. 40

subrectæ. Tu o dilecta naturam condecorasti, quę genas tuas ad nullius uiri aspectum subleuare prima proposuisti, soliq; creatori mente & corpore humilis sapienter inclinasti, duce & magistro spiritu sancto, in quo dicit pater tuus fidelis Dauid: Venite adoremus & procidamus, & ploremus ante dominum qui fecit nos. Sequuntur autẽ te utriusq; sexus plurimi, quibus optime placet id quod audiunt, sicut cortex mali Punici, ita genæ tuę absq; occultis tuis. ⌞Sexaginta sunt reginę & octoginta concubinę, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.⌟ Quid est hoc diceret

Galat. 5

nisi quod & si multæ sunt fideles, & propter fidem, quæ per dilectionem in eis operatur, laudabiles: nulla tamen earum tibi similis est, sicut ueraciter prædicamus, quia nec primam similem uisa es, nec habere sequentem.

Perfectiores aiæ reginæ, impfectiores, cõcubinæ dicuntur.

¶ Nam reginæ recte dicuntur illæ animæ, quæ perfectæ charitatis sunt, in eo uidelicet quod eundem dilectum tuum sequentes, nihil terrenum sed ipsum solum quærunt, nec propter metum gehennæ, sed propter amorem uitæ tuæ æternæ peccatum fugiunt, uirtutemq; amando, iniquitatem oderunt: concubinæ uero sunt illæ, quę sub timore seruiunt, nec eius perfectionis, ut super præceptum uelint addere consilium, scili-

Matth. 19

cet hoc, ut relictis omnibus solum sequantur hunc dilectum, habentes quidem in fundamento Christum, sed nihilominus amantes aliqua quæ huius mundi sunt.

Nũeri sexaginta & octoginta faciũt diatessaron in musica.

Quod porrò uolunt sibi numeri isti decem senarius atq; octonarius? Valet ne aliquod nomen scripturę huius, quod est, שִׁיר הַשִּׁירִים hoc est, Cantica Canticorum. Valet utique, quia primam symphoniam efficiunt, quam musici nominãt diatessaron. Est enim in eis habitudo, quam Epitriton, id est, sesquitertiam dicunt, quia maior numerus, uidelicet octoginta, minorẽ numerum, scilicet sexaginta, totum in se cõtinet, & eius insuper tertiã partem, id est, uiginti. Et hæc proportio numerorum in musica sex reddit diatessaron, q̃d interpretatur de quatuor, & iccirco sic uocat symphonia hæc, quia de quatuor chordis siue uocibus constat, cum duobus tonis habẽs semitonium.

Cur nũerus senarius reginis, octonarius con

Igitur sexaginta reginæ & octoginta cõcubinæ, id est, animę quæ uerbo dei insistũt & uerbi dei ita participes factę sunt, ut facere possint doctrinæ fructũ meritis quidẽ, secundum quod supra dictũ est, differũt sed fidei cõsonantiam per unitatẽ confessionis in auribus dilecti sui.

cubinis attribuitur.

cti suauiter resonant. ¶ Quomodo autē numeri isti octonarius & senarius, qui hic multiplicauerunt denarium, ab inuicem differunt: ut merito per senarium reginas, & per octonariū uoluerit designare cōcubinas? Videlicet eò differūt, quod senarius numerus perfectus, octonarius uero imperfectus ac diminutus, atq; usq; ad extremas unitates secabilis est. Perfect⁹ quippe est, & perfectorum primus numerorum senarius, quia suis ex partibus cōstruitur. Habet em̄ dimidiam, id est, tres: tertiā, id est, duo: sextā, id est, unū: quæ partes simul collectæ senarij summam restituūt. Porrò octonarius in suis partibus seipso minor est. Habet em̄ dimidiam, id est, quatuor: quartā, id est, duo: octauā, id est, unū: quæ partes simul collectæ, septenariū faciunt, minorē uidelicet summā ipso octonario, cuius partes sunt. Claret igitur & ista causa, cur senarius reginis, & octonarius cōcubinis, magisq; octonarius reginis, & senarius cōgruat cōcubinis. ¶ Adolescentularum nō est numerus, id est, abundāt in Euāgelio plures q̄ ad cœlestes pertineant thalamos, iuxta illud: Annuntiaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Adolescentulæ nanq; recte dicūtur, quæ nondū saltem ad timorē dei profecerūt, & propter hoc custodia indigēt uel magisterio hominū, qui necdum intus diuini timoris seu amoris habent magisteriū, & multæ ex huiusmodi (q̄d ualde pauendū est) inueniūtur extra numerum, quia de adolescētia nunq̄ ad perfectā ætatē perueniunt, ætatē interioris hominis, quam quidā amicorum insinuās, occurramus, ait, in uirum perfectū, in mensurā ætatis plenitudinis Iesu Christi.

Adolescētularū nō est numerus. Psal. 39

Ephe. 4

¶ Vna est colūba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Vna, in quā, est, & similem nō habet: Omnino nec inter reginas ulla similis huic est. Cui matri suę una, cui genitrici suæ est electa? Nimirum matri suæ Hierusalē una est, illi Hierusalē, quę sursum est, quæ est mater omniū nostrū, & genitrici suæ, scilicet antiquæ ecclesiæ electa est, ecclesię patriarcharum & prophetarū ac regum iustorum, quorum de carne progenita est, quorum secundū fidem benedictionis, quę ad illos repromissa erat, ianua uel materia est. Et illi matri, & huic genitrici una & electa est: quia nec inter angelos, nec inter homines similē uel primā habet, uel sequentē habitura est: uere colūba, quia gratia plena, uere electa, quæ nō solum salua existeret, uerumetiam ipsam salutē pareret. ⌊Viderūt illam filiæ, & beatissimā prædicauerū t reginæ, & concubinæ laudauerūt eam.⌋ Hoc ipsamet præuidēs ac prænoscēs, cum dixisset: quia respexit humilitatem ancillę suę, subiunxit atq; ait: Ecce em̄ ex hoc beatā me dicēt oēs generationes. Nonne ut secundū præsentem literā hoc dictū sit, & generatio reginarū, & generatio concubinarum, & generatio adolescentularū: nonne, inquam, oēs istæ generationes beatā dicent illam? Reuera, & si impares meritis, attamē fide cōsimiles: ecce uidēt illam, ecce cōtemplantur illam unā, illam electā, & cum admiratiōe ineffabili uoces extollūt iugiter ex omnibus locis suis, talem laudantes, talem beatissimā prædicantes, nō solum hic in isto exilio mortalitatis, uerumetiam & multo amplius in illa prima uitæ & immortalitatis, ubi uidēt eā dominantē, & dominando possidentē regnum dilecti, eo uidelicet iure, quo decet matrē possidere regnū filij sui. Et quid dixerunt laudātes, & beatissimā prædicantes? ⌊Quæ est ista, quæ progredit, quasi aurora cōsurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?⌋ Quàm pulcher ordo in ista laudatione, in ista tuæ pulchritudinis o beatissima prædicatione. Primū cōsurgens ut aurora, deinde pulchra ut luna, deinde electa ut sol. Quādo nata es o uirgo beata, tūc uera nobis aurora surrexit, aurora prænuntia diei sempiterni: quia sicut aurora quotidiana finis prę teritę noctis, & initiū diei sequentis: sic natiuitas tua, natiuitas ex semine Abrahę, clara ex stirpe Dauid, ad quos cum iuramento dei facta est repromissio benedictionis: finis dolorum, & cōsolationis fuit initium: finis tristitiæ, & lętitiæ nobis extitit principium. ¶ Quando autē spiritus sanctus in te superuenit, & filium uirgo concepisti, uirgo peperisti, tunc tu & extunc pulchra pulchritudine diuina: pulchra, inquam, non quomodocunq;, sed ut luna. Sicut em̄ luna lucet, & illuminat luce nō sua, sed ex sole cōcepta: sic tu o beatissima, hoc ipsum quod tam lucida es, nō ex te habes, sed ex gratia diuina, gratia plena. Quando autē de hoc mundo assumpta atq; ad æthereum thalamū translata es, tunc tu & extūc electa ut sol, electa, inquam, nobis, quia sicut ex te natum dei filium solem uerum, solem ęternū adoramus & colimus ut deū uerum: sic & te honoramus atq; ueneramur, ut ueri dei genitricem, scientes quia totus honor impensus matri, sine dubio redundat in gloriam filij. ¶ Et quidē natura non tu idem es quod ille sol, sed nihilominus tanta es, ut te honoret ipse sol, honore, quo decet filios honorare parentes suos. Qui em̄ dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipse honoret, & ab omnibus amicis suis suam uelit honorari matrē. Finis cantici idem sonat quod principium, terribilis ut castrorum acies ordinata, sicut superius iam dictū est. ¶ Protinus uero, quod dixeras o dilecta filiabus Hierusalē, percōtantibus quo abijsset dilectus tuus, dilectus meus descēdit ad areolam aromatis, ut pascatur in hortis, ipse gratanter acceptū, confirmat his uerbis. ⌊Descendi in hortum nucum, ut uiderem poma cōuallis, & inspicerem si floruisset uinea, & germinassent mala Punica.⌋ Ita soror mea ut nouissime dixisti: Ego descendi, uidelicet de cœlis in hortum meum, hortum nucum, factus sum enim ex te muliere, factus sub lege, quę nimirum

Mater, superna Hierusalē genitrix, uetus ecclesia patrum. Galat. 4

Lucæ 1 Beatā me dicent oēs generationes.

Quasi aurora consurgēs Maria.

Pulchra ut luna.

Electa ut sol.

Mariā honorat filius & omnes sancti. Exodi 20

Galat. 4

Lex, sicut nux est. mirum lex sic mihi est tanq̃ hortus nucum. ¶ Deniq; sicut nux sub amaro cortice, intra testã duram, dulcem & ad uescendũ suauem continet nucleum, ita sub amara uoce uel occidẽte li-
2. Cor. 3 tera, & durissimo iugo ceremoniarũ, suauem atq; uiuificantẽ continet spiritum. Ad quid huc descendi? Vt uiderẽ poma cõuallis, & inspicerẽ si floruisset uinea, & germinassent mala Punica. Verũ quod ecõtra euenit, illud cantabile nõ est, ad Cantica Canticorũ nõ pertinet: siquidem respicias causam illorũ, qui illi descensui meo nimis ingrati fuerũt. Amici nostri & filiæ
Parabola de agricolis uineæ. Hierusalem adolescẽtulæ nostræ iamdudũ rem gestã bene nouerunt, secundũ illam parabolam quam dixi, quæ est huiusmodi: Homo erat paterfamilias, qui plantauit uineã & sepẽ circundedit ei, et fodit in ea torcular, &c. usq;, nouissime aũt misit ad eos filiũ suũ, dicẽs: Verebun
Matth. 21 tur filiũ meum. Agricolæ autẽ uidentes filiũ, dixerunt intra se: Hic est hæres. Venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatẽ eius. Et apprehensum eiecerunt eum extra uineam, & oc
Descẽdi in hortum nucum. ciderunt eum. ¶ Secundũ, inquam, parabolã illam, ego descendi in hortũ nucum, id est, sub lege factus sum, ut uiderẽ poma conuallis, id est, ut cõsolarer eos qui me expectabant in spiri-
Esaiæ 61 tu humilitatis. Iuxta illud: Spiritus dñi super me, eò quòd unxerit me dñs. Ad annuntiandũ
Lucæ 4 mansuetis misit me, ut mederer cõtritis corde, & prædicarẽ captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, &c. Nõ solum autẽ, sed & ut inspicerem, si floruisset uinea: illa nimirum uinea, de
Esaiæ 5 qua scriptura prophetica dicit: Vinea facta est dilecto in cornu filio olei &c. usq;, uinea enim domini exercituũ, domus Israël est. At illi agricolæ eiecerunt & occiderunt me. Veruntamen licet hæc mihi fecerint, aliqua pars eorũ tandem pœnitens istud cantabile dixit. ⌊Nesciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.⌋ Vbinam hoc dictum fuit? Cum dicerent eis amici nostri, certissime ergo sciat omnis domus Israël, quia dominum eum & Chri-
Actorũ 2 stum deus fecit hunc Iesum, quem uos crucifixistis: His auditis compuncti sunt corde & di-
1. Tim. 1 xerunt ad eos: Quid faciemus uiri fratres? Et quidam talium notissimus ita dicit: Fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiã consecutus sum, quia ignorãs feci in incredulitate. His atq; aliĳs modis dixit pœnitens synagoga siue aliqua synagogæ pars. Nesciui, anima mea cõturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Quare autem sic dixit: anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab, & non dixit, conturbauerunt me quadrigæ Aminadab? Considerate amici prius ipsas quadrigas Aminadab, & uidebitis multum pertinere ad rem, quod dicit, anima mea conturbauit me, & non dicit, quadrigæ conturbauerunt
Quadrigæ Aminadab me. ¶ Quadrigę Aminadab quatuor sunt euangelica sacramenta dilecti, uidelicet incarnatio uel diuinitas eius, passio eius, resurrectio eius, & ascensio eius. ¶ Propter huiusmodi quadri-
Aĩa mea cœtus pharisaicus. gas anima mea, inquit, conturbauit, id est, cœtus pharisaicus in seditiones excitauit me, ut talium quadrigarum cursum non possem discernere, uidelicet præuenta quadrigarũ earundẽ non bona æstimatione, secundum suasiones & iniqua consilia illius talis animæ meæ. Cœtus nanq; pharisaicus erat uel esse debebat anima mea, id est, ita plebẽ uiuificare uel regere, sicut corpus uel omnia membra corporis uiuificat uel uegetat anima: utpote magistri uel sapiẽtes,
Lucæ 11 legem & prophetas scientes, imò & totam clauim scientiæ tollentes. Talis anima mea conturbauit, ut ad scientiã non possem introire, & intelligere quadrigas Aminadab, quod testimo-
Cur Chrs hic dicitur Aminadab q̃ rex & sacerdos. nium eis perhiberent lex & prophetę. ¶ In quo uel unde dilectus Aminadab? Quo pertinuit ut tali in re uocaretur Aminadab? In eo nimirum, quod unus idemq; dilectus, rex est & pontifex magnus, & in se uno personam utranq; coniunxit, uidelicet sacerdotis & regis: secundũ typum uel similitudinẽ illius uiri Aminadab, qui cum esset de tribu regia, scilicet de tribu Iuda, dedit filiam suam in cõiugium homini sacerdoti Aaron de tribu Leui, sicut in Exodo scri
Exodi 6 ptum est: Accepit autẽ Aaron uxorem Elizabeth, filiam Aminadab, sororem Naason, quę peperit ei Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. ¶ Et ille quidem Aminadab, filiam suam semel datam illi Aaron, ad semetipsum non reduxit aut reducere debuit: iste autẽ Aminadab, iste dilectus & primogenitus, sacerdotium suum quod semper ante Moysen & Aaron primogenitorum fuit, pro tempore autem & propter quandam dispensationẽ, de qua multa essent dicenda, præstitum est tribui Leui: sacerdotium, inquam, suum exultando, & quadrigis iam dictis uiam suam currendo, repetĳt & ad se reduxit, in omnibus spontaneus, sponte incarnatus & natus, sponte passus, & in ipsa passione sua ipse sacerdos & ipse hostia sponte factus, secundum hoc ipsum nomen Aminadab, interpretatur em̃ populi mei spontaneus: Non solum autem sacerdotium suum ita repetĳt & ad se reduxit, uerumetiam ad antiquã speciẽ formamq;
Psal. 109 pristinã reuocauit sicut in spiritu prędixerat Dauid: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in ęternum secundum ordinem Melchisedech. Igitur anima mea conturbauit me, ait, propter quadrigas Aminadab: uidelicet malo zelo ipsa turbata & confusa præ inuidia, causam suam quasi dolendam declamans, eò quòd cursores siue aurigas quadrigarum istarum audisset, dicentes, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses. Et multa his similia, seu ante seu post quam cursum suum perfecit iste Aminadab. Voces autem eiusdem Aminadab currentis in quadrigis suis

erant huiusmodi. ⌊Reuertere reuertere Sunamitis reuertere reuertere, ut intueamur te.⌋ Tu, inquit, o Sunamitis, id est, captiua uel despecta, tu o fides, ueri sacerdotij dignitas, propter carnales ceremonias pene obliuioni tradita, ita ut nesciat neq; recogitet synagoga, quia non per legem, sed per te, scilicet per fidem, iustificatus est pater eius Abraham, sicut scriptũ est: Credidit Abraham deo & reputatũ est ei ad iustitiã: reuertere & iterum dico reuertere, & tertio dico reuertere, & quarto dico reuertere, uidelicet secũdum istas quadrigas meas. Nam & ad hoc natus, & ad hoc passus sum, ut tu reuertaris, & resurgens, atq; ascendens in cœlũ, reuersionem tui inclamare nõ destiti. Cumq; reuerteris, tu mihi es Sunamitis, quæ uel me uel patrem meum antiquum dierum calefacias secundũ similitudinẽ hanc: Et rex Dauid senuerat, habebatq; ætatis plurimos dies. Cumq; operiretur uestibus, nõ calefiebat. Dixerunt ergo ei serui sui: Quæramus dño nostro regi adolescentulã uirginem, & stet corã rege, & foueat eum, dormiatq; in sinu eius, & calefaciat dominũ nostrum regem. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël, & inuenerunt Abysach Sunamitem, & adduxerũt eam ad regẽ, &c. ¶ Hęc deniq;, sicut & alia sunt per allegoriã dicta, & inter omnia, quę in figura cõtingebant, sunt æstimanda. Vestimenta enim, quibus cum operiretur, rex Dauid senex, nõ calefiebat, carnales ceremoniæ sunt, quas ille antiquus dierum deus cum sibi offerrentur, non delectabiliter accipiebat, imò dicebat: Nunquid manducabo carnes tauroℝ, aut sanguinem hircoℝ potabo? Et multa his similia. Porrò Sunamitis, puella speciosa, sola digna est stare coram deo rege, & in sinu eius dormire, ipsumq; calefacere, id est, bene calentem charitatis eius gloriam, scilicet remissionem peccatoℝ obtinere. Tu ergo Sunamitis reuertere, ut intueamur te, id est, unde iustificatus est Abraham, inde iustificari sperent omnes qui uolunt esse uel ueraciter dici filij Abrahæ, scilicet nõ ex lege, sed ex fide: & nos intuebimur te, nos gaudebimus super te. Notum hoc debet esse amicis, imò adolescentulaℝ multitudini, & iccirco dico eis. ⌊Quid uidebitis in Sunamite, nisi choros castroℝ?⌋ Quid, inquam, aliud? Nunquid sanguinem uictimarum? Nunquid circuncisionis cauterium? Nihil omnino nisi choros castroℝ, id est, laudes siue cantiones præliantiũ, prælia laudantium siue cantãtium, quod suauissimũ, q̃d uere est pulcherrimũ. Immola deo sacrificiũ laudis, ait ipse in Psalmista, & redde altissimo uota tua. Laudando chori præliantur, præliando castra laudãt, & omnino est iustitiæ dei subijci, non suam uelle statuere iustitiam. Nihil aliud uidebitis, aut uidere desiderabitis: sed & si qs uestris o amici auditoribus ostendere uoluerit, uos cum spiritu sancto, spiritu cõsilij econtra dicetis. Visum est eñ spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hęc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulacroℝ, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, & ea quæ uobis fieri nõ uultis, alijs ne feceritis. A quibus custodientes uos, bene agetis. Igitur hoc solum in Euangelio uidendum atq; prouidendũ est secundum fidem patrum, ut sint chori castroℝ, chori in una fide, dicendo idipsum, castra resistendo usq; ad sanguinem cõtra peccatum. ⌊Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis.⌋ Tibi dico o Sunamitis, cui dixi reuertere, & quę iam reuerteris, te appello filiam principis, & hęc dico tibi, quia pulchri sunt pedes tui in calceamentis. Quæritis'ne adolescentulę, cur Sunamitem iam dictã nominem filiam principis, uel cuius dicam filiã principis? Discite hoc ex amicis, & ex illo præcipue, cuius in anima ualde claruit illa reuersio, quam inclinãs dixi, reuertere reuertere Sunamitis. Insigniter quippe reuersa est anima illius de lege factoℝ ad legem fidei. Ille nos filiam principis cognoscere docet his uerbis: Scriptum est, inquit, quoniam Abrahã duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem. Quæ sunt per allegoriam dicta Hæc enim sunt duo testamenta, & cætera usq;, Itaq; fratres iam nõ sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christi nos liberauit, state & nolite iterum iugo seruitutis contineri. ¶ Libera illa, cuius secũdum scripturam meminit, Sara dicta est. Sara autẽ interpretatur princeps, & secundũ hoc ipsum nomen, & secundum suæ generationis modum, allegorice designat illam, quę sursum est Hierusalem liberam, quę est mater omniũ secundum fidem, neq; enim generat secundum carnem, sed secundum fidem: sicut econtra ancilla Agar, secundũ nomen suum, quod interpretatur aliena, & secundũ suæ uel generationis uel cõditionis modum illam designat Hierusalẽ, quæ nunc est & seruit cum filijs suis. Igitur filia principis, pulchra & speciosa Sunamitis, ipsa est fides uel generatio fidei, cui nunc dico, q̃ pulchri sunt gressus tui in calceamẽtis filia principis. ¶ An non ancilla siue ancillæ filia discalceatis pedibus incedit? Plane discalceatis, & propter hoc ipsum seruilis arguitur conditionis, quia nuditas pedum seruilitatis est argumẽtum, excepto si fiat propter deum, iuxta illud: Solue calceamentũ de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Verum de calceamẽtis hic agitur non corporis, sed spiritus, in quo discalcaetum esse uel discealcatã, summa est ignobilitas, & plusquam seruilis egestas. Iccirco ancillæ calcaneum serpens momordit, tu autem o filia principis bene calceata, caput serpentis cõtriuisti, tu maxime, o princeps & domina, singularis dilecta, & sicut iam dixi, una colũba mea,

Nõ p legẽ, sed per fidẽ iustificatio est.
Roma. 4
Gene. 15
3. Reg. 1
Galat. 4
1. Cor. 10
Psal. 49
Chori castrorum.
Ibidem.
Roma. 10
Actoℝ 15
1. Cor. 1
Aĩa Pauli, ut Sunamitis reuersa.
Galat. 4
Filia principis cur dicitur.
Ancilla discalceata.
Exodi 3
Gene. 3

una genitrici suę, uidelicet generationi liberæ, generationi nō carnis, sed fidei, quę me uirum non de carne uiri, sed de spiritu dei concepisti & peperisti patrem uel principem filiorum, nō carnis, sed fidei uel repromissionis. ⌊Iuncturæ fœminum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.⌋ Laus ista, laus magna, uituperationi illi opposita est, imò & acerbissimæ exprobrationi illius ancillæ iam dictę apud Ezechielem prophetam, dicentē ex ore dn̄i: Et diuisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas. Diuisio uel diuaricatio pedum ipsa est disiunctio fœminum, ualde uituperabilis, nimirum propter illud quod subintelligitur: uidelicet propter multitudinē fornicationum. ¶ Et econtra iunctura fœminum, ipsa est cōpositio uel cōtinuatio pedum, laudabilis, itemq; propter illud quod subintelligitur, scilicet propter pudicitiæ pulchritudinem, saluumq; ac bene custoditum castitatis sigillum maxime in te, o singularis & unica uel nobilissima Sunamitis, in te o dilecta & dilectarum dilectissima, quę prima sine exemplo iuncturam fœminum tuorū ita custodire proposuisti, ut uirgo nulli unq̄ cognita uel cognoscēda uiro, digna fieres coniungi tuæ integritatis autori deo. Quātum est hoc decus? Quanta honestas? Igitur iuncturę fœminum tuorū sicut monilia, id est, uirginitatis tuæ integritas perpesq; pudicitiæ custodia, cœlestibus præsidijs communita. Cuius est hoc opus? Cuius uirtus? Nimirum dei altissimi. Et hoc ipsum, ait quidam sapiens, sapientia est, scire, quod cōtinentia donum dei sit. Dico igitur nō qualiacunq; monilia, sed monilia quæ fabricata sunt manu artificis, id est, quæ solus deus facere & dare potest uel potuit. ⌊Vmbilicꝰ tuus sicut crater tornatilis, nunq̄ indigēs poculis.⌋ Et ista laus tua, o libera Sunamitis, opposita est ancillæ uituperationi, quam apud iam dictum prophetam habemus his uerbis: Et quando nata es, nō est præcisus umbilicus tuus, & aqua nō es lota in salutē. Quibus utiq; uerbis luxuriæ superfluitatē uituperat, quia uiris quidē in lumbis, fœminis autē in umbilico luxuria est, testante dn̄o, qui de diabolo loquitur ad beatum Iob: Virtus eius in lumbis eius, & potestas eius in umbilico uentris eius. Igitur umbilicus tuus crater tornatilis quid est nisi ac si diceret: Perfecta est in te uirtus castitatis, & liberata ea ab omni carnalis appetitu uoluptatis? ¶ Parum quippe fuisset ad laudem ueræ uirtutis, dixisse, iuncturæ fœminum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis: nisi & istud adderet, umbilicus tuus crater tornatilis, nunq̄ indigens poculis, quia uidelicet illo præcedenti uersiculo solum denegatur opus siue affectus carnalis commercij: isto autem sequenti appetitus quoq; cogitationis, qui si inesset, nunq̄ ueraciter diceretur umbilicus sic præcisus, imò & circuncisus, ut crater tornatilis, neq; adderetur adhuc, nunq̄ indigens poculis. Quidnam est umbilico nō indigere poculis, nisi non uri uel sitire per appetitum libidinis? Hinc enim per quendā sapiētem dicitur in mulierem malam: Sicut uiator sitiens ad fontē os suum aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. Ergo tu o Sunamitis, o filia principis, corde & corpore es casta, mēte & carne integra & incorrupta, cogitatione & opere munda. Vt autē perficiatur ista laus, dicendū, quia locutione quoq; utilis es atq; pudica. Hoc est, quod nūc dico, ego dilectus tuus. ⌊Venter tuus sicut aceruus tritici uallatus lilijs.⌋ Venter tuus, uēter interioris hominis, iuxta quod quodā loco dixi, qui credit in me, sicut dicit scriptura: flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, ipse est sicut aceruus tritici, id est, nunq̄ indiget pane uerbi dei, imò abundat omni tritico quodcunq; seminauerunt alij. Illuc illatum est omne, quod prophetarū fides elaborauit. Exempli gratia, ut Esaias qui dixit: Et accessi ad prophetissam, & concepit & peperit filium. Tu em̄ o dilecta, tu es illa prophetissa, ad quam accessit omnis sanctus & fidelis propheta, ad quam tēdebat, & in qua cōpleta est omnis sancta & fidelis prophetia. Hinc uēter tuus sicut aceruus tritici, quod uidelicet triticū prudenter congregasti, meditādo in scripturis, sicut dictum est quodā in loco: Maria autē conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. ¶ Huiusmodi aceruus bene est uallatus lilijs, quia profecto pulchritudo castitatis, sicut claritudinē sensus ad intelligendū scripturas efficit, ita & autoritatē parat omni homini ut dignus sit foris eloqui ea, quę intus reposuit uel contulit, uerba dei, triticum dn̄i. ⌊Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli. Collum tuum sicut turris eburnea.⌋ Et ista laus liberę, opposita est uituperationi ancillæ, imò & ancillarū, quæ ex una factæ sunt duæ. Fili hominis, ait dn̄s ad prophetā Ezechielē, duæ mulieres filiæ matris unius fuerūt, & fornicatę sunt in Aegypto, in adolescētia sua fornicatæ sunt ibi, ibi subacta sunt ubera earū, & fractæ sunt māmæ pubertatis earū. Quāta iniuria seruilitatis, in illa tali subactione uberū, taliq; fractura mammarū. Et quantū decus libertatis hic secundū similitudines istas, uidelicet hinnulorū gemellorū capreę atq; turris eburneæ. Ergo tu o libera Sunamitis, tu maxime cuiꝰ duo ubera sunt gemella, seculis omnibꝰ inaudita, uirginitas atq; fecūditas: tu, inquā, o dilecta singularis, libera es ab omni iugo pc̄ti, scd'm istas siítudines hinnulorū capreę atq; eburneę turris. ¶ Quid est collū tuū, uel quale est collū tuū? Vtiq; nō extentū, imò amabiliter demissum, & hæc est humilitas tuꝰ, fortitudo magna, fortido pulcherrima: uere sicut turris eburnea, q̄ & aspectu amabilis, & statura sit fortis. Cui fortis, cui amabilis? Deo fortis, deo amabilis: diabolo aūt terribilis, inaccessibilis. Quō ipsi deo fortis?

Margin notes: Disiunctio fœminū in ancilla. Ezech. 16. Iūctura fœminū in libera. Sapient. 8. Ezech. 16. Gregorius. Iob 40. Vmbilicus Mariæ crater tornatilis, &c. Ecci. 26. Iohan. 7. Venter Mariæ ut aceruus tritici. Esaiæ 8. Lucæ 2. Vallatus lilijs. Vbera ancillarum. Ezech. 23. Duo ubera Mariæ. Eius collū. Gene. 32.

Nimirum

Nimirum sicut ex istis comprobatur exemplis: Quia si cõtra deum fortis fuisti, ait ipse ad pa
trem tuum fidelem Iacob, quanto magis contra homines præualebis? Ad Moysen autẽ: Cer Exodi 32
no, inquit, ꝙ populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, &
deleam eos, faciamq; te in gentem magnã. Et non dimisit eum, imò tam diu luctatus est, ut ui-
dens deus ꝙ eum superare nõ posset, diceret illi: dimisi iuxta uerbũ tuum. Quali fortitudine Humilitas
luctabat̃ iste uel ille? ¶ Profecto humilitate sicut & de isto Psalmista dicit: Si non Moyses ele- turris ebur
ctus eius stetisset in cõfractione, id est, in nimia mẽtis humilitate in cõspectu eius: de illo autẽ nea.
propheta Osee, cum dixisset: In fortitudine sua directus est cum angelo, & inualuit ad ange- Psal. 105
lum, & cõfortatus est: cõfestim, fortitudinis eius exprimẽs modũ, subiunxit: Fleuit & rogauit Osee 12
eum. Igitur o dilecta collũ tuũ, quod est humilitas tua, turris eburnea, id est, fortissima est at-
que pulcherrima: quam respiciẽs altissimus dedit tibi gemellos istos dulces hinnulos, duo u-
bera hæc, uirginitatẽ atq; fœcunditatẽ, & ecce habes tria insignia hæc: tertiũ quippe humili-
tas tua est. ⌊Oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.⌋ In quo
oculi tui sicut piscinæ? Nimirũ in eo, ꝙ nõ deficiunt eis aquæ, & tu maxime præ cũctis morta
libus, semper cõpuncta corde, dicere potes: Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: Psal. 41
Propterea dixi, sicut piscinę nõ qualescũq;, sed piscinę in Esebon, id est, in maxima cõpunctio
ne. Esebon quippe interpretat̃, cingulũ mœroris, unde & cõgrue nomẽ hoc magnitudinẽ si- Esebon.
gnificat cõpunctionis. Quæ sunt in porta filię multitudinis, id est, in prima portiõe terrę pro
missionis. Esebon quippe ciuitas fuit Seon regis Amorræi, qui regnauit in Esebon, & ipsa da
ta est filiis Ruben in possessionẽ trans Iordanẽ. Filii autẽ Ruben, ait scriptura, & Gad uenerũt Numeri 32
ad Moysen & Eleazarũ sacerdotẽ, & petierũt terrã illam, præcepitq; Moyses Eleazaro sacer
doti, & Iosue filio Nun, & principibus familiarũ dicẽs: Si trãsierint filii Gad & filii Ruben uo-
biscum Iordanẽ oẽs armati ad bellũ, date eis terrã Galaad in possessionẽ. Recte ergo dicit̃, quę
sunt in porta filiæ multitudinis, quia prima fuit possessio gentis, quæ in Aegypto multiplica-
ta, ingrediebat̃ terrã promissionis. Hoc ad mysterium ualde pertinuit, scilicet piscinas taliter
designare quę sunt in porta multitudinis, sunt eñ prima experimẽta supernę dulcedinis bea
tę possessionis, ita ut iam ueraciter dici possint terra promissionis, secundũ magnum sacramẽ
tum scripturæ dicẽtis: Cumq; cepisset eam, uidelicet Cariathsepher, q̃d interpretatur ciui- Iosue 15
tas literarũ, Othoniel filius Ceuez, frater Caleph minor, dedit ei Caleph Axam filiã suã cõiu- Iud. 1
gem, quã pergentẽ in itinere monuit uir suus ut peteret à patre suo agrũ. Quæ cum suspiras-
set, sedẽs in asino, dicit ei Caleph: Quid habes? At illa respõdit: Da mihi benedictionẽ. Quia
terrã arrentẽ dedisti mihi, da & irriguã aquis. Dedit ergo ei Caleph irriguũ superius, & irrigu Irriguũ su-
um inferius. ¶ Secundũ facti huius similitudinẽ, irriguũ superius accipit anima, cum se in la perius & in
chrymis cœlestis regni desiderio affligit: irriguũ uero inferius accipit, cum inferni supplicia ferius.
flendo pertimescit. Igitur in his uerbis, oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta fi-
lię multitudinis, hic sensus est mysticus, ac si diceret: Oculi tui prę amore uel desiderio dilecti,
q̊ langues & cõpungeris, fluũt lachrymis, & istę lachrymæ piscinæ sunt in Esebon. i. aquę ma
nãtes cingulo mœroris, ista cõpunctio terra est irrigua aq̃s, principiũ quoddã supernę dulce
dinis & æternæ hæreditatis, sicut illa Esebon & terra trans Iordanẽ, prima fuit possessio ter-
ræ promissionis, illi filiæ multitudinis, scilicet Israëliticæ plebi: cuius multitudine nõ paucio
res sunt qui ascenderunt uel ascendũt, ut repromissionẽ accipiant æternæ hæreditatis. ⌊Na-
sus tuus sicut turris Libani, quæ respicit cõtra Damascũ.⌋ Vere ingenua, uere libera Sunami-
tis, nasum habẽs egregiũ, at illa ignobilis ancilla nasum habet præcisum, sed & aures eius prę Nasus ancil
cisę sunt, sicut dictũ est per prophetã superius memoratũ. Propterea o Ooliba hæc dicit dñs lę pręcisus.
deus: Ecce ego suscitabo oẽs amatores tuos cõtra te, &c. usq;, Nasum tuũ & aures tuas præci Ezech. 23
dent, & qui remãserint, gladio cõcident. Vt dictũ ita & factũ est. Nunquid eñ illa talis ancilla
nasum habet aut aures? Si nasum haberet, aliquid de longinquo sentiret, aliquid de futuro se-
culo cogitaret aut desideraret. Si aures haberet, nõ solum literã attenderet, sed & uiuificãtem
in litera spiritũ audiret. Nunc autẽ solis præsentibus delectatur, neq; audit eum qui toties ad
audiendũ inuitat, dicendo, qui habet aures audiendi, audiat. Igitur neq; aures neq; nasum ha Matth. 13
bet. ¶ Tu autẽ o libera, nasum integrum, nasum, ut iam dictũ est, habes egregiũ, quę sano odo
ratu sentis & appetitu traheris, nõ eorum quæ uidentur, sed quę nõ uidentur, secundũ illud: 2. Cor. 4
Est eñ fides sperandarũ substantia rerum, argumentũ non apparentium. Quomodo tibi est Hebręo. 11
nasus eiusmodi? Sicut turris Libani, quæ respicit cõtra Damascum, id est, contra cruentum su
pradictæ ancillæ filium. Damascus nanq; interpretatur bibens sanguinẽ & illum significat, Damascus.
de quo Apostolus loquitur, dicẽs: Sed quomodo tũc is qui secundũ carnem natus est, perse- Galat. 4
quebatur eum, qui secundũ spiritũ, ita & nunc. Fortissimo spei ac discretionis naso opus erat
contra omnem eiusmodi falsum fratrem, ludendo persequentem, persequendo ludẽtem, ne Gene. 21
usquequaq; illudat: & si corpus lædit, saltem animã non decipiat. Et fortis utiq; est nasus iste Nasus sicut
discretionis, sicut turris Libani, dum rite spernẽdo uisibilia, & sperando inuisibilia, fortiter re- turris Libani.

Psal.60 sistit, neq; frangitur uisibilium incõmodis, iuxta illud: Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Quomodo turris ista respicit cõtra Damascum? Nimirũ sen Roma.8 sui eius sensum habendo contrariũ, iuxta illud: Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui uero secundũ spiritum, quæ sunt spiritus, sentiunt. Est autẽ in respectu isto etiam manifestũ Damasci, idem filij ancillæ, opprobrium. ¶ Sicut eñ in interiori homine Damascus ille perdidit omnem discretionis & spiritualis intelligentiæ nasum sic & * exercitus quoq; quendã perdidit nasum suum, nasum magnũ, scilicet ciuitatẽ Hierosolymam, & nobile templũ, & cætera insignia quæ destructa sunt: quibus ablatis, ita ignominiosa facta est circuncisio carnalis, sicut naso præciso deformis efficitur facies cuiusq; hominis, & iccirco quæ respicit, ipsa etiam talem Damascũ cõtemnit & dicit: Tu ancilla superba cum filio tuo Damasco, quid faceres si uel tu nasuta, uel si ille nasus tuus esset: cum nec saltem exterius nasum habens, pulchrã te existimes? Quid, inquam, faceres, si templũ tuum & ciuitas tua permansisset? Bene igitur o libera Sunamitis nasus tuus cõtra Damascũ respicit firmiter stãs sicut turris Libani. ⌊Caput tuũ ut Carmelus, & comę capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus.⌋ Carmelus sciẽtia circuncisionis interpretatur. Caput uero principale est corporis, & pro corde accipitur, quod principale est interioris hominis, iuxta illud: His ergo fieri incipientibus, leuate capita uestra, id est, exhilarate corda uestra, quoniã appropinquat redemptio uestra. Igitur caput tuum ut Carmelus, id est cor tuum scientiã circũcisionis habet, ut legitime & sicut necessarium est circuncidatur, quisquis secundũ deum & secundũ fidem quæ in te est iustificari uult. ¶ An non & Moyses circuncisionẽ istam præscripsit, circuncisionẽ cordis? Circuncidite igitur, ait ipse in Deuteronomio, præputiũ cordis uestri, & ceruicẽ uestram ne induretis amplius. Quid est ista circuncisio, nisi perfecta dei dilectio? Nam & in alio loco, cum dixisset: Circuncidet dñs deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, ita subiunxit: Vt diligas dominũ deũ in toto corde tuo, & in tota anima tua. ¶ Porrò circuncisionis carnis scientiã ueram in hoc habes, ut nõ dubites illam cessare debuisse, ex quo uenit, & manifestatum est semen, cuius uenturi fidem habens Abraham, signũ accepit circũcisionis, signaculũ iustitiæ fidei. ¶ Dixi de sciẽtia circũcisionis, quid dicam de sciẽtia legis? Hoc nimirũ quod omnẽ illam, scilicet ceremoniarum legem, spiritualiter intelligis. Hoc est, quod dico, & comæ capitis tui sicut purpura regis, iuncta canalibus. Comæ capitis, id est, sensus cordis tui in meditando uel cogitãdo mysteria legis dei: Exẽpli gratia, quid mysterij cõtineat uitulus immaculatus, iussus offerri pro peccato sacerdotis, qui peccauerit & populũ derelinquere fecerit, quid hircus de capris, quid capra, & quid ouis, quid turtur, & quid pullus colũbæ, cunctus ritus sacrificij: meditando, inquam, in his, & in cæteris huiusmodi, comæ capitis tui. i. sensus cordis tui sunt, sicut purpura regis, uidelicet cuncta referẽdo ad sacramentũ passionis dilecti tui, qui propter ipsum, quod passus est, rex cõstitutus & gloria & honore coronatus, sedet ad dexterã maiestatis in excelsis. ¶ Et recte passio regis, dicit purpura regis nõ solum propter purpureũ colorẽ sanguinis, quem in passione effudit: uerumetiã propter purpurã derisoriã: quam circundederũt ei: protinus tribus pœnis passionũ consummandũ, scilicet flagellandum, crucifigendũ, lancea percutiendum. Nam illi quidẽ irridentes purpuram circundederũt ei, tanq̃ regi, sed ille serio & purpurã admisit, & calamũ pro sceptro suscepit in dextera quia certissime per hæc fiebat, ut & in cœlo & in terra purpurã regni, & sceptrũ acciperet imperij. Proinde purpura illa recte dicitur iuncta canalibus, quia sicut purpura eo magis tingit, & pretiosior fit, quo uicinius atque diutius iuncta fuerit tincturæ canalibus, ita passio dilecti eo gloriosior est, q̃ amplius præ cũctis sacrificijs processit secundũ consiliũ diuinitatis, cuius uidelicet cõsilij arcana, quasi quidam canales sunt per quos cucurrit pretiosissima hęc tinctura purpurea, qua dilectus iste, qui erat uirginitate cãdidus, factus est morte uel passione sua, & permanet in æternũ rubicũdus, deus uere gloriosus, & homo ualde speciosus, & in utraq; substãtia rex unus semper & ubiq; uictoriosus. ⌊Quàm pulchra es, & q̃ decora charissima in delicijs. Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris.⌋ Quid est in delicijs pulchrã & decorã esse, nisi in abundãtia gratiæ mansuetudinẽ summamq; humilitatẽ cordis habere? Denique dona gratiarum & intelligentia scripturarũ siue sacramentorum cœlestium uere sunt delicię, & humilitas cordis uera pulchritudo est, res decora, & deo amabilis uirtus est. Hæc in te coniuncta sunt o charissima, tales delicię, talisq; pulchritudo. Quod eñ dixi: Statura tua assimulata est palmę, & ubera tua botris. Et ne dubium sit, cui palmæ dicam adhuc. ⌊Dixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Et erunt ubera tua sicut botri uineæ, & odores tui, sicut malorum: guttur tuum, sicut uinum optimum.⌋ Magna igitur humilitas, quam ista pulchritudo sonat: statura tua assimilata est palmæ, quia tale est, ac si dicam, mihi assimilata es omni habitu mentis tuæ, mihi, inquam, assimilata es, in eo quod in crucem ascendi mitis & humilis corde. Hunc ergo ascensum meum futurũ dixi, nec quisquam amicorum dubitauerit quin dixerim tibi. Si enim ipsis Matt.16.20 amicis dixi: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur ad crucifigendum, & alia

Marginalia: Lege * exterius. — Caput pro corde aliquãdo ponitur. — Circũcisio cordis. Deut.10 — Deut.30 — Gene.17 — Roma.4 — Scientia legis & ceremoniarum, scilicet spiritaliter. — Leuit.4 — Leuit.5 &c. — Hebræo.2 — Purpura regis passio Christi est. — Matth.27 — Decora in delicijs.

& alia multa ad hunc sensum ptinentia, imò si & inimicis dixit Et ego si exaltat⁹ fuero à terra, oia trahã ad meipsum, quanto magis o charissima dixi, aut dicere debui, Ascendã in palmã, & apprehẽdam fruct⁹ eius. & erũt ubera tua sicut botri uineę, & odores tui sicut maloꝝ: guttur tuũ sicut uinũ optimũ? Hoc erat dicere, exaltabor in crucem uictoriosam, & moriẽdo morte fructuosa, opabor uelociter salutẽ oĩm credẽtium, & deinde doctrina tua, doctrina legalis atq; euãgelica, tẽpore opportuno palã prędicabit, sicut in autũno dulces botri comeduntur, & bonus ubiq; diffundit odor bonoꝝ opeꝝ tuoꝝ, & dulcissimum atq; delectabile mihi erit eloquiũ tuum sic uinũ optimum. Tu autẽ ad hęc: ⌊Dignũ dilecto meo ad potandum, labijsq; & dentibus eius ad ruminandũ.⌋ Et reuera, ut dicis, ita est. Sicut eñ uinum optimũ dignum regibus est ad potãdum, labijs & dentibus eoꝝ ad ruminandum, sic eloquiũ tuum dignũ mihi est ad audiendũ, cunctisq; amicis & testibus meis ad pdicandum. Quid faciemus, uel q̃ ibim⁹ cũ tãtis istis dilectis delicijs? Nři eñ, q primi ad istas delicias uocati sunt, uenire nolũt, sed abierunt negligẽtes, alius in uillã suã, alius uero ad negotiationẽ suã, reliqui uero tenuerunt amicos nřos, & cõtumelia affectos occiderũt. Quid igit faciemus? ⌊Ego dilecto meo, & ad me cõuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ, cõmoremur in uillis. Mane surgam⁹ ad uineas, uideamus si floruit uinea, si flores fructus parturiũt, si floruerũt mala punica. Ibi dabo tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorẽ in portis nřis. Oĩa poma noua & uetera, dilecte mi, seruaui tibi⌋ Hęc ego dilecto meo locuta sum, & ad me cõuersio eius, uidelicet nõ improbando, imò propositum hoc habẽdo, ut egrederemur, qppe qui iamdudum dixerat ad ciues suos: Amẽ dico uobis, qa nemo propheta acceptus est in patria sua. & hoc dicto, pauca interlocutus, ipse trãsiens, p medium illoꝝ ibat, significãs utiq; transituꝝ se à suis ciuibus, & egressuꝝ in agrum, & cõmoraturum in uillis. Itaq; cõcordans proposito dei; ueni, inquam, dilecte mi, egrediamur in agrũ, cõmoremur in uillis, ut uidelicet, qui erãt agrestes, fiãt domestici: q erant uillani, fiãt ciues dei, & iuxta propheticũ oraculum, lætet deserta & inuia, & exultet solitudo, & floreat quasi lilium, germinãs germinet, & exultet lætabunda & laudans, & gloria Libani detur ei, gloria scilicet hęc, ut uideant gloriã dñi, & decorẽ dei nostri, cuius uisione indignum se Libanus iste. i. populus Iudaicus, facit repellendo uerbũ dei. Illuc egrediamur, ibi cõmoremur, & ibi cõmorantes, mane surgamus ad uineas, sine dubio iam illic nostra cõmoratione propagãtes. Videamus si floruit uinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica. Nam tunc floruit uinea, sed iam in uillis eiusmodi de carne gentilium agrestium nati sunt aliqui, qui sint ad uitã æternã preordinati, sine dubio mox credituri, & tunc flores fructũ parturiunt, si dociles inueniunt ad bene operãdum: tunc etiã floruerunt mala punica, si inueniunt in illis aliqui, quoꝝ fides usq; ad martyrium durare sufficiat, quod sine dubio futurum est. ¶ Ibi dabo tibi ubera mea, scilicet nutriẽdo multitudinem filioꝝ, quos in nouã infantiã fœcunda tibi pariet grã. Vnde hoc ita certum, ꝙ multitudo filioꝝ nasci debeat illic, ubi hacten⁹ sterilitas fuit? Videlicet tam ex scripturaꝝ testimonijs, quæ testant ita debere fieri, q̃ ex præsentibus experimẽtis, quia mandragoræ dederunt odorẽ in portis nostris. ¶ Mãdragora mala habet suaue olentia, quæ & ἀνθρωπόμορφος appellatur, ꝙ habeat radicem, formã hominis similantem: cuius cortex uino mixtus, ad bibendum datur his, quoꝝ corpus propter curã secandum est, ut soporati dolorẽ minime sentiãt. sterilibus quoq; mederi fertur, ut concipiãt. Mandragoræ ergo dederunt odorem in portis nostris. i. experimenta præsto sunt, ꝙ iam fieri debeat illud, quod gentilitati hactenus sterili spũs propheticus promittit: Lauda, inquiens, sterilis quę nõ paris, decanta laudẽ & hinni quę nõ pariebas, quoniã multi filij desertæ magis q̃ eius quæ habet uiꝝ &c. In portis (inquã) nostris. i. dum adhuc sumus in finibus nostris. in finibus Iudaicis, sensimus odorẽ huiusmodi. Venerat eñ iam Aethiops eunuch⁹ adorare in Hierusalem, & reuertebatur sedens sup currum suum, legensq; Esaiam prophetã, cum ecce sentiens spũssanctus odorem eius, dixit ad Philippũ: Accede & adiunge te ad curꝝ istum. Sed et tunc eramus in portis nostris, quãdo odorem dederunt in cõspectu dñi eleemosynæ Cornelij centurionis. Ad quem odorem & illud ptinet, ꝙ postmodum cuidam amicoꝝ talis uisio p noctem ostensa est: Vir Macedo quidam erat, stans & deprecans eũ, dicens: Transiens in Macedoniã, adiuua nos. His atq; alijs modis odorẽ dederunt mandragoræ in portis nostris, fœcunditatẽ significantes de loco sterilitatis. ¶ Nunquid autẽ ibi tãtummodo ubera mea dabo tibi? imò & omnia poma noua & uetera, dilecte mi, seruaui tibi. Quàm diu paruuli fuerint hi, qui in loco ubi dicebatur, Nõ plebs mea uos, nascentur filij dei uiuentis, q̃ diu (inquam) imbecilles erunt ad audiendum grandem sermonem, eisq; lacte opus erit, nõ solido cibo, tam diu dabo ubera mea: cum autem perfecti fuerint, & pro consuetudine exercitatos sensus habuerint ad discretionem boni & mali, tunc cibum solidum tibi in illis, quia omnia noua & uetera, omnia ueteris ac nosti testamenti sacramenta seruaui tibi, conferens in corde meo, proferẽda in tempore suo, in tempore opportuno.

Marginal notes: Iohã. 12. | Ascendã in palmã, exaltabor in crucem. | Luc. 14. | Egrediamur in agrũ. | Luc. 4. | Commoremur i uillis | Esai. 35. | Si floruit uinea. | Ibi dabo tibi ubera mea. | Mandragora. | Gen. 30. | Quõ gẽtes uenerũt ad fidem. | Esai. 54. | Actu. 8. | Actu. 10. | Actu 16. | Noua & uetera seruaui tibi. | Osee. 1. | Roma. 9. | Heb. 5. | Luc. 2.

LIBRI SEXTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, de incarnatione domini commentariorum LIBER SEPTIMVS.

Felix egressus dilecti & dilectæ in agrũ ad gẽtes.
Actu.13.
Esai.49.

ACTVM est ô dilectissima dilecti, factum est, ut dixisti, ueni dilecte mi, egrediamur in agrũ, cõmoremur in uillis. Felix dies, felicia nobis tẽpora huius egressus uestri ad nos ab illis, qui repulerũt uos, dicentibus amicis & uestri cõsilij cõscijs ad illos: ¶ Vobis quidẽ oportebat primũ loqui uerbum dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitę, ecce conuertimur ad gentes. Nunquid uero non solũ illud audierant dictum propheticũ, quod subiũxerunt, dicentes, Sic em̃ præcepit nobis dñs, Posui te in lucem gentibus, ut sis salus mea usq; ad extremũ terræ? Imò & cætera q̃ multa huius gratiæ oracula, & istud secretissimũ audierant & intellexerant, quod tu hic o grã plena dixisti: Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ, commoremur in uillis. O quantum gaudium, quanta exultatio illius sterilis & desertę, quæ nõ habebat uirũ, quãdo certũ de scripturis propheticis egressus uestri ad ipsam & suæ salutis audiuit testimoniũ. Audientes autem gentes, ait illa scriptura, gauisæ sunt, & glorificauerunt uerbũ dñi, & crediderunt quotquot erãt prę ordinati ad uitã æternam. Secundum illud gaudiũ præsenti loco loquitur ipsa exultans & lętabunda & laudans: ⌊Quis mihi det te fratrem meũ, sugentẽ ubera matris meæ, ut inueniam te foris & deosculer, & iam me nemo despiciat? Apprehẽdam te & ducam te in domũ matris meæ, & in cubiculũ genitricis meę. ibi me docebis, & dabo tibi poculũ ex uino cõdito, & mustum maloꝝ granatoꝝ meoꝝ.⌋ Ista admiratiua percontatio, quis mihi det te, similis illi est, & unde hoc mihi, ut ueniat mater dñi mei ad me? & ista exultatio, inueniã te foris & deosculer, & iam nemo despiciat, similis est illi respõso tuo ad angelũ, ecce ancilla dñi, fiat mihi secundũ uerbũ tuum. Similis nanq; est, uel quæ hæc dicit, sicut decet filiã similẽ esse matri. An non tu mater eius, quæ uitã & salutẽ pepisti? An nõ filia tua hęc est, uidelicet imitatione fidei? Si Abrahã pater gentiũ, & Sara mater gentiũ recte dicitur & est, uidelicet propter fidẽ, quanto magis tu ô fidelissima fideliũ mater es omniũ nostrũ? propterea dicit ista ualde attonita propter auditũ supradictũ magna gaudij multitudine, Quis mihi det te fratrem meũ, sugentẽ ubera matris meæ? Fratrem suũ dicit dilectũ suum, & describit eum dulci descriptione, sugentẽ, inquiens, ubera matris meæ. Cuius matris meæ, nisi uirginis Mariæ? ¶ Propterea de patre nihil dixit, quia uidelicet in fratre isto, ut cõciperetur uel nasceretur, fieretq; filius naturæ uel carnis nr̃æ, uir nihil patrauit. Totũ ꝙ frater noster est, de matre est. Matris ubera suxit, sed nõ de patris radice fluxit. Mater ista, mater est, quia caro ista, caro nr̃a: & fides ista, fides tua o Maria, fides nostra est. Non se capit intus magnitudo gaudij, intus in corde credentis, & felicitatẽ suã admirantis, ꝙ deus filius dei, frater eius factus sit, frater eius o mater ex te, cuius ubera suxit. Erũpit & clamat, Quis mihi det te fratrem meũ, sugentẽ ubera matris meæ, & adijcit, ut inueniam te foris & deosculer, & iam me nemo despiciat? Despiciebatur em̃, utpote sterilis & deserta sine uiro. i. sine deo in hoc mundo. despiciebatur, inquã, & dicebatur præputiũ (ut Apostolus ait) ab ea quæ dicit circuncisio in carne manufacta, & erat alienata à conuersatione Israel. Inueniã ergo te (inquã) foris & deosculer, & iam me nemo despiciat. Videlicet cũ possim dicere illud uerissimũ, quia multi filij desertæ magis q̃ eius quæ habet uirũ. O frater uineæ, o sugẽs ubera matris meæ, quid est inuenire te foris? quid est te deosculari? Inuenire te foris, est exire ad te extra castra, qui sicut extra portã passus es, ita extraneus fratribus tuis & peregrinus filijs matris tuæ factus es, teq; deosculari, improperiũ tuum uenerari, & sacramẽta pietatis tuæ familiariter cognoscere est. Nam inquantũ illa cognoscimus & diligimus, intãtum te amabilem amantes deosculamur. Quis fructus, quod emolumentũ huiusce inuentionis, huiusce deosculationis? Apprehendã te, inquit, & ducã in domũ matris meæ, & in cubiculũ genitricis meę, ibi me docebis. Quomodo fiet hoc? uidelicet cũ tuis fuero potita osculis, cum tu mihi tua mysteria reuelaueris, habebo ego hactenus sterilis, habebo ex te filios innouatæ iuuentutis, quos te faciente ordinabo mihi lectores atq; lectrices, cantores atq; cantrices, sacerdotes siue pontifices, propheticæ atq; *catholicæ gratiæ appropinquantes, & constituam ex eis scholas legentiũ atq; choros canentiũ: adhibebo mihi tubas prædicantiũ, & linguas interpretũ, ut mihi explicent scripturas, quæ de te sunt, & quæ hactenus intus in una lingua latuerunt. ¶ Atq; ita ordinata castroꝝ acie irrũpam domũ matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, ubi hactenus requiescunt bestiæ, & habitant dracones siue struthiones, & pilosi saltant & respõdent ululæ: dum colitur adulter Iupiter, cæteroꝝq; non deorũ, sed dæmonum terræ phalanges, protractisq; foras om̃ibus, inducam te illuc, ut & in domo matris meę, & in cubi

Esai.54. Actu.13. CAP. VIII. Luc.1. Ibidem. Gentiũ populus filia Mariæ. Gen.17. Chr̃s fr̃ nr̃ est ex mr̃e tantũ. Eph.2. Rom.2. Gala.6. Esai.54. Gala.4. Inueniã te foris. Hebr.13. Psal.68. Sterilis peperit filios plurimos. lege* apostolicæ. 1. Cor. 12. Esai.13.

cubiculo genitricis meę, scilicet & in palatijs regum, & in tēplis quondam dæmonum nomē tuum inuocetur. Ibi me docebis palā, & cum libertate uocis, more tuo, quemadmodum dixi Iohā.18.
sti: Ego palā locutus sum mūdo, & in occulto locutus sum nihil. ¶ Et dabo tibi poculū ex uino cōdito, & mustum maloꝝ Granatoꝝ meoꝝ. Quid eñ aliud uel maiꝰ dare possum? Hoc ut daret, inuenit & ille qui dixit: Quid retribuam dño pro omībus quæ retribuit mihi? Calicem Psal.115.
salutaris accipiā, & nomē dñi inuocabo. Et est sensus: Prius bona pro malis, deinde bona pro bonis dñs mihi retribuit. Quid retribuā ei? Hæc deliberans, ad id ueni, cū aliquid maius non possim, Calicē salutaris accipiam, & nomen dñi inuocabo. Hoc est quod nūc dico: Et dabo tibi poculum ex uino cōdito. i. sacrificium offerā sacratū & uere sanctū inuisibili passionis tuæ sacramento. ¶ Nec solum istud faciā, ueꝝ etiam mustum dabo tibi maloꝝ Granatorum meorum. i. preciosam in conspectu tuo mortē sanctoꝝ martyꝝ tuoꝝ, qui q̄plures ex me tuæ mortis imitatores erunt. Hoc erit tibi poculum, quod nō erit sanguis brutorum animalium. Hinc enim uel tu uel pater tuus, deus deoꝝ dñs, locutus est: Nunquid manducabo carnes tauroꝝ, Psal.49.
aut sanguinem hircoꝝ potabo? Immola deo sacrificium laudis, & redde &c. ⌊Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.⌋ O uos filij uel filiæ, magna quidem & ardua res est, fratrem meum taliter introducere in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, & multas proinde pressuras habemus tolerare, sed nolite pertimescere. Ipse ubiq; præsens, duplici consolatione consolabitur me. Nā læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Læua eius. i. temporalis interdum prosperitas, ne in laboribus deficiam, sustētabit me, neq; tētari dimittet supra id quod possum sustinere: & dextera, scilicet spes retributionis æternæ non incerta, fortius atq; abundantius lætificabit atq; delectabit me. Fiet mihi iam in isto seculo consolatio hæc, ut ipsi reges uel principes mihi dentur in famulatum: in illa uero dextera, ubi immortalitas regnat, ipsum uisura sum ego uisiōe æterna in decore suo, fratrem meum, dilectum meum, regē regum, & dominū dominantium, iamq; tantum bonū prægustare cupio per contemplationis studium. ⌊Adiuro uos filiæ Hierusalem, ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit.⌋ Hoc sciens ipse frater meus, quia solos meditor uel meditari cupio amplexus dexterę eius: ne, inquit, suscitetis neq; euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit. Ne (inquā) suscitetis, uidelicet eo modo, quo Martha suscitare uolebat Mariam sororē suam. Maria nanq; sedens ad pedes dilecti, audiebat uerba oris eius. Hoc erat requiescere. At illa, quę satagebat circa frequens ministeriū, uolens eam suscitare: Dñe, inquit, non est tibi curæ, q; soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adiuuet. Cūctis filiabus eiusmodi, quę corporale ministeriū siue actualem uitam nesciūt discernere, quantū distet à dignitate contemplationis, dictū hoc esse nemo dubitet, ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit. Nam illa, quæ optimā partem elegit, quęcunq; studet uerbo dei, ipsa est dilecta: cęterę quæ solicitę sunt & turbātur erga plurima, sicut Martha illa, filiæ sunt.

Quid læua, qd dextera hic dicit.
1.Cor.10.
Martha nō debet suscitare Mariā.
Luc.10.

⌊Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suū?⌋ Ab isto uersiculo usq; ad finem decantatio clarissima, circa illam uersatur de gentibus electam atq; dilectam, cuius electio fratris gratiæ est, fructus siue effectus euangelicę prędicationis, ex quo fieri cœpit, ò dilectissima dilecti, illud q̄d dicebas: Veni dilecte mi, egrediamur in agrū, commoremur in uillis. Hunc tantū egressus uestri fructū admiratur electio ex Iudæis, quę parua numero per euangeliū uenit & dicit: Quę est ista, quę ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectū suum? De deserto, id est, de agro & de uillis, quò uos o dilecte & dilecta, cū consilio supradicto egredi atq; cōmorari uoluistis. Quæ est ista? Vbi erat? Vbi latebat? Mira res. Nobis nulla erat, nusquā erat: sed illi erat, in illo erat, de quo ueraciter dictū est, Quod factum est, in ipso uita erat. & de quo dicit alius quidā amicoꝝ, Qui uocat ea quę non sunt, tanq̄ ea quę sunt. ¶ Qualis enim est? qualis ascendit? Delicijs affluens, innixa sup dilectum suū. Iure miremur quantis uel qualibus delicijs affluit. Delicijs gratiaꝝ, quę manifestantur ad utilitatem, uidelicet sermone sapientię, sermone scientię, fide, gratia sanitatū, operatione uirtutū, prophetia, discretione spirituum, generibus linguaꝝ, interpretatione sermonū. ¶ Quomodo autē uel ad quid innixa sup dilectum suū? Nimiꝝ ut non timeat timorē hominum, ut non deficiat in tribulationibus quę illā inuenerunt siue inuenturę sunt, tribulationibus atq; psecutionibus inimicoꝝ uisibiliū atq; inuisibilium, paganoꝝ, Iudęoꝝ, hęreticorū, & spirituum malignorū. Quomodo eñ inter hęc omnia subsisteret, nisi innixa esset super dilectū suum? Nunquid innixa deberet esse super semetipsam, aut sup quemlibet alium? Tunc utiq; caderet, stare nō posset. Nunc aūt dicit: Dñs illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dñs protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me pręlium, in hoc ego sperabo. Hoc dicere & facere, nimirum est innixam esse super dilectum. Quomodo factum est istud? Quomodo talis & taliter ascendit? ⌊Sub arbore malo suscitaui te, ibi corrupta est mater tua, ibi uiolata est genitrix tua.⌋ Delectio ex Iudæis, nunquid quasi nesciens admiraris? Nunquid causam nescis, cur ista talis taliter ascendere

Iohā.1.
Rom.4.
1.Cor.12.
Innixa sup dilectū.
Psal 26.

dere debuerit? Ego causam dico tibi, quia mater tua, genitrix tua, me dereliquit, me abnegauit uirū suū, regē suum, & idcirco aliā duxi, dato illi libello repudij, & hæc est quæ taliter ascēdit. Vbinam hoc accidit? Sub arbore malo, ubi te suscitaui sub ligno crucis, ubi te redemi. Propterea dixi sub arbore malo. i. sub arbore afferente fructus suos, quia uidelicet lignum crucis nō sterile lignū fuit, sed fructus attulit uitæ & salutis. Ibi te suscitaui, sed mater tua synagoga, genitrix tua, gens Iudaica, ibi corrupta est, dicendo, non habemus regem nisi Cæsarē: ibi uiolata est, clamando: Sāguis eius super nos & super filios nostros. Propterea repudiata illa, ista talis ascendit, & sicut ait quidā ex uobis: Cæcitas contingit in Israël, donec plenitudo gētium subintroëat, & sic omnis Israël saluus fiat. Nunc audi quid dicat ista, quā tu miraris, ista mulier fortis, de qua ueraciter dictū sit: Confidit in ea cor uiri sui, & spolijs non indigebit. ⌊Pone me ut signaculū super cor tuum, ut signaculum super brachiū tuum, qa fortis est ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio. Lāpades eius, lampades ignis atq; flammarū. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatē, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnē substantiā domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.⌋ Quid (rogo) ista petit (ut iam dictum est) mulier fortis, nisi ut confidat in ea cor uiri sui? Quid enim est dicere, pone me ut signaculū super cor tuum, ut signaculum super brachiū tuū, nisi ac si dicat, confidat in me cor tuum, roboret ex adiutorio meo brachiū tuū? Et o dilecte, qd est pſenti loco cor tuū & quid brachiū tuū, nisi scripturæ ueritatis, quæ scriptæ sunt secundū cor tuū, & memoria mirabiliū tuorū, ex qbus cognoscitur, q̄ magnū, q̄ forte sit brachiū tuum? Pone me ut signaculum sup illud cor tuū, pone me ut signaculū super illud brachiū tuum. Quam ob causam? Nimirū ob triplicē, quæ cōtra me latrant, insaniā, uidelicet Iudaicā, paganicā, hęreticā. Prompta sum, expedita sum, deuota sum ecōtra fortiter defendere illud cor tuū, protegere illud brachiū tuū sicut imperiale signaculū, sicut fidele testimoniū, mira fortitudine, mirāda duritia, quam nullus possit effringere. Fortitudinē meā dico dilectionē, duritiā meā dico æmulationē. Cur hoc? qa fortis est ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio. Quid est hoc dicere, nisi ac si dicat, zelum magnū habet dilectio, irā intolerabilē habet æmulatio? Attendite amici q̄d dicitur, animaduertite diligēter quod agitur & actū est hactenus, ex quo ascēdit de deserto, delicijs affluens mulier ista fortis, & innixa sup dilectū suū, quæ istud poscit, ut confidat in ea cor uiri sui. ¶ Quis unquā portare potuit zelū dilectionis, quē habet circa cor dilecti sui, iram æmulationis quā habet erga brachiū dilecti sui? Sicut mors, sicut infern⁹, ita nulli parcit, & oībus est immitis, quicunq; male sentiūt de scripturis ueritatis, quæ scriptæ sunt secundū cor uiri sui, dilecti sui, qui male prędicāt de brachio fortitudinis, quo salutē gn̄is humani operata est omnipotētia uiri sui, dilecti sui. Nōne cum in remittēdis peccatis pijssima sit, illos duntaxat, qui loquunt extra uel cōtra uerbū ueritatis, mortificat, & inferno addicit illorū animas? Quippiam tolerare potest, quod cordi dilecti sui. i. scripturę ueritatis contrariū est? tolerare nō potest. Illos q in hoc sunt, eliminat & anathematis gladio trucidat. Nō inexpta loqmur. Nulla re magis offenditur, nullo malo exacerbat amplius quælibet anima habēs spūm dilectionis, q̄ si audiat de scripturis qppiam contra sensum cordis huius amici, contra honorē brachij huius dilecti. ¶ Quàm forte natura sit mitis, statim ad rem istā fit intractabilis, & uidetur aduersarijs motus eius quasi motus mortis, & ira eius quasi ira infernalis, sicut de Moyse constat, quia cū esset mitissimus omniū hoīm qui morabātur in terra, ubi causa poposcit, sic immitis factus est quasi mors, sic durus quasi inferus, ita ut diceret: Qui domini est, iungatur mihi: & durissimo eius imperio occideret unusq; fratrē & amicū & proximum suum, cecideruntq; una die uiginti tria milia. Et ille materiali qdem gladio, & alij post eū cōplures, ut Helias & fortissimus Dauid probauerūt, qa uere fortis est ut mors dilectio, uere dura sicut inferus ęmulatio. ¶ Ista uero dilectissima spūali gladio sæuit propter dilecti sui cor & brachiū, persistēs fortiter tanq̄ inuiolabile signaculū. Nā de materiali gladio nō habet pręceptum, siue dilecti sui cōsensum: qm̄ audiuit eum dicentē, Cōuerte gladiū tuum in locum suum, satis est, sinite usq; huc. Lāpades eius, ait, lāpades ignis atq; flammarū. Cuius eius? Dilectionis siue æmulationis. Lampades dilectionis, lāpades ignis: lāpades æmulationis, lāpades flammarū. Sicut ignis, dum cōcitatus fuerit, generat flammā: sic dilectio, dum aliquid pceperit nō secundū cor huius uiri, nō secundum sensum huius dilecti, parit æmulationē, lucentē pariter & urentē, amicos illuminātem, inimicos urentē. ¶ Quid si fortes fuerint inimici? quid si habuerint turbas populorū, gladios quoq; regum atq; imperatorū, sicut Arriani aliquādo habuerunt? Nihilominus cōfidat in ista cor uiri sui, quia nihilominus fortis erit ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio, imò & amplius tunc lāpades istę ardebunt atq; lucebunt, lampades ignis atq; flammarū. Hinc est q̄d dicit, Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Audiuimus, uidimus aquas multas. i. inundantes persecutiones populariū, & flumina, scilicet persecutiones principū fortium, quæ cum uehemēter inundarēt, nō potuerunt extinguere siue obruere charitatem, neq; cōpescere eius æmulationem, ut saltem de uno uerbo dogmatis fidelis

Sub arbore malo, sub ligno crucis.

Iohā. 19.
Matt. 27.
Rom. 11.
Prou. 31.

Cor Chri sunt scripturę ueritatis.

Dilectio cōtra hæreticos inflexibilis.

Mitissimus Moyses gladio sæuit p hāc dilectionē.
Num. 12.
Exo. 32.

Ecclesia nō corporali, sed spiritali gladio punit.
Matt. 26.
Luc. 22.

Lāpades dilectionis.

Ecclesia p fide defendēda nemini cedit.

delissimi reticeret, exempli gratia, illo, quod dicitur ὁμούσιον. ¶ Pro nihilo fuit huic dilectę omne damnũ, & ipsa mors, quam inferre hęretici potuerunt. Hoc est q̃d dicit: Si dederit homo oẽm substantiã domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Tanta illi inest dilectio uerbi, ut in cõparatione talis margaritę, quam intus retinuit, quasi nihil, despiciat omne q̃d foris auferri potuit, Ecce mulierẽ fortem uidistis, & audistis. Nõ ex semetipsa tantã sibi fortitudinem inesse cõfidit, sed ex eo qui solus est uera fortitudo fortiũ, sicut uidistis eã ascendẽtem, innixã super me dilectũ suum. Non (inquam) ex ipsa fortitudo hæc, sed ex prouidentia nostra, secũdum pium nostræ solicitudinis cõsilium, quod habuimus super eam, sicut sequentia indicãt. ⌊Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? Si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea. Si ostium, cõpingamus illud tabulis cedrinis.⌋ Huiusmodi consiliũ super illã habuimus pater & filius & spiritussanctus, pro magna re, pro magno negotio, quia uidelicet sic se habebat, & sic habet tẽpus uel status rerũ eius, ut uix nata, uix super pedes suos cõsistens, iam esset alloquenda, iam deberet duci ante reges & pręsides, & reddere rationẽ de fide nostra, de profundissimis operũ nostrorũ sacramentis, cõtra Iudæos in lege gloriantes, contra philosophos sapientia sua & eloquentia tumẽtes, sub gladijs iudicũ inter mille genera mortium. Hoc utiq; mirãdum est illis, qui rem sciunt mirari sicut dignũ est. Propterea cõsilio habito dicebamus: Soror nostra paruula est, & ubera nõ habet. Quid faciemus sorori nr̃æ in die qua alloquẽda est? Vere eñ qua die primũ alloquenda erat, quãdo primũ sub Nerone & cæteris persecutoribus lis in iudicio contra illã proposita est de fide quã suscipiebat, parua numero, paruula sensu .i. simplex erat, ubera, scilicet legẽ & prophetas, nõ habebat. Dicebamus ergo: Si murus est, ædificemus sup eum propugnacula argẽtea. Si ostiũ, compingamus illud tabulis cedrinis. In ciuitatibus uel domib⁹ aliud est murus, & aliud, ostiũ. Similiter in dilecta ista, in corpore isto, q̃d est ecclesia, alius est quasi murus, alius quasi ostiũ. Hoc ex illius tẽporis statu clarius discerni potest, quãdo primũ dilecta hęc alloquẽda erat, sicut iam dictũ est. ¶ Alius nãq; ita fortis erat, ut tormenta uel opprobria sustinere posset, & hic utiq; murus erat, iuxta illud: Ego qppe (ait dñs) dedi te hodie in ciuitatẽ munitã, & in columnã ferreã, & in murũ ęreũ, & bellabunt aduersum te, & non pręualebunt, quia tecũ ego sum. Alius in hac parte infirmior quidẽ erat, & forte psecutiones fugiens latere uolebat, sed habebat gratiã aliquã. Verbi gratia: Sacerdotalis officij gratiam, scientiãq; catechizandi rudes, & baptizandi credẽtes. Hic nimirũ ostium erat, qa sicut per ostiũ in ciuitatẽ uel in domũ introitur, ita per tale ministeriũ credentes ecclesię incorporantur. Igit̃ si murus est, ait, ędificemus sup eũ propugnacula argentea .i. si digne potest stare uel permanere pro fide in agone certaminis, suggeramus illi quęcũq; necessaria sunt ueritatis testimonia, ut nõ minus respondere sciat, q̃ si legisset legẽ aut prophetas, iuxta illud: Cũ steteritis ante reges & p̃sides, nolite p̃meditari qualiter respõdeatis, ego eñ dabo uobis os & sapientiã, cui nõ poterũt respõdere & contradicere oẽs aduersarij ur̃i. Item: Non eñ uos estis q loquimini, sed spũs patris ur̃i, qui loquit̃ in uobis. Nõne sic factũ est? Nõne si rite cõsideres confessiones & respõsa martyrũ, in illis duntaxat exẽplaribus, quę fideliter ac simpliciter sine fuco humani ingenij scripta sunt, ubi respõsa illorũ, ut dicta, sic excepta sunt: nõne inquã respõsa illorũ nobis propugnacula, & nõ qualiacunq;, sed propugnacula argẽtea sunt? Casta nanq; & castigata sunt, multũq; nitoris ac splendoris habent, iuxta illud: Eloquia dñi, eloquia casta, argentũ igne examinatũ. Si ostiũ est, cõpingamus illud tabulis cedrinis .i. eum qui nõ tantæ est fortitudinis uel tolerantiæ, ut tormenta passionũ sustinere possit, attamen illius est officij siue deuotionis, ut uiam uel introitũ fideliter faciat uolentibus introire in regnũ dei baptizando siue catechizando illos uerbo dei: faciamus, ut sit memoriæ imputribilis atq; suauis secundum similitudinẽ cedri, ligni odoriferi atq; imputribilis, iuxta Dauidicũ illud: Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Sunt eñ multa dona gratiarũ, quæ ualeant & sufficere possint illis, q etiã si cupiant, palmã martyrij non attingunt. Quid ad hæc illa? ⌊Ego murus, & ubera mea turris, ex quo facta sum corã eo quasi pacem reperiẽs.⌋ Et est sensus: Primo quidẽ tempore cum iam alloquenda essem, & de nostra fide secũdum charitatem tuam respõdere inciperem, paruula eram, sicut dicis dilecte mi, & ubera non habebã: sed nũc & murus sum, & ubera sunt mihi, non qualiacũq;, sed sicut turris. Processu nanq; tẽporis uenerunt scriptores mei, confortati sunt interpretes mei, legẽq; ac prophetas totumq; uetus pariter ac nouũ testamentũ in linguas, maxime Gręcã & Latinã, de uno Hebraicę linguę repositorio transtulerũt, & ecce spũ & litera fortiter instructa sum, habens etiã de meis, q mihi nati sunt, filijs, doctores & explanatores luculentos utriusq; testamẽti. Propterea dixi: Ego mur⁹ & ubera mea sicut turris. Non aũt hoc ex me, sed ex gr̃a dilecti. Propterea & istud subiunxi, Ex q̃ facta sum corã eo quasi pacẽ reperiens .i. ex quo per fidem accepi peccatorũ remissionẽ. Nã extũc propter ipsum q̃d & credidi, pacẽ reperi, & reconciliata sum deo per mortẽ dilecti mei, filij sui, & ex eo proficiẽs atq; succrescẽs, istã quoq; gratiã cõsecuta sum, ut nihil mihi desit,

Pro fide om̃e dãnũ despicit.

Soror nr̃a paruula, ecclesia primitiua.

Matt. 10.

Vbera, lex & pphetę.

Quis mur⁹, qs ostiũ ẽ.

Propugnacula argentea, respõsa martyrũ.

Matt. 10.

Psal. 11.

Psal. 91.

Vbera meæ turris.

fit de scripturis utriusq; testamēti, & ecce ubera mea sicut turris, qa nihil cōtra possunt pagani, Iudæi, hæretici. ⌊Vinea fuit pacifico in ea quę habet populos. Tradidit eā custodibus. Vir affert pro fructu eius mille argēteos.⌋ Hoc dilecta ad gratiā & gloriā de semetipsa dicit. Et dilectus cōtinuo respōdens, ait: ⌊Vinea mea corā me est. Mille tui pacifici, & ducenti his q custodiunt fructus eius.⌋ Ad causam dilectæ huius, quę hoc ipsum loqtur, multū ptinet, meminisse & denarrare, in q̄ plātata fuerit uinea dilecti sui, scilicet utrū in fide an in opibus, de qua uidelicet uinea & lex & prophetę & in euāgelio suo multa loquitur ipse dilectus. Propterea nunc dicit: Vinea fuit pacifico in ea quę habet populos. Quęnā illa est quę habet populos? Fides an lex? Non utiq; lex, sed fides. In fide uinea dn̄i plantata est, nō in lege, quemadmodum & Apostolus dicit, Non em̄ per legē promissio Abrahę aut semini eius, ut hęres esset mundi, sed per iustitiā fidei. Et subinde: Ideo ex fide, ut secundum gratiā firma sit promissio omni semini Abrahę, nō ei qui ex lege est solum, sed ei qui ex fide est Abrahę, q est pater omnium nostrum, sicut scriptū est, quia patrē multarū gentiū posui te ante deū, cui credidisti. Item de eodem: Qui cōtra spem in spem credidit, ut fieret pater multarū gentiū, secundū quod dictum est ei, sic erit semen tuū sicut stellæ cœli, & non infirmatus est fide &c. Ergo quę habet populos, ipsa est fides, qa per fidē Abrahā pater populorū, pater multarū gentiū factus est. ¶ Quid igitur o æmula mea, o synagoga siue carnalis circūcisio cōtra me gloriaris, quasi de operibus legis, q̄ sola tu sis uinea dn̄i? Ante legem fuit uinea dn̄i, plantata in fide, & tu in prauum cōuersa es, plantatio aūt illa permanet. Ego aūt (ait plātator ipse) plantaui te uineā electā, omne semen uerū. Quomodo cōuersa es in prauū uinea aliena? Quid igit̄ lex? Propter trāsgressiones (ait Apostolus) posita est. Hinc & alius propheta: Vinea facta est dilecto in cornu filio olei, & sepiuit eā &c. In cornu facta, id est, in fide plantata est, qa fidei firmitas illa per cornu designatur, de qua Apostolus: Ideo ex fide, ut secundū gratiā promissio firma sit omni semini Abrahæ. Sepiuit autē eam, qd est, nisi hoc ipsum, q̄ lex propter transgressiones posita est? Itaq; nihil dubiū remanet, quin pacifico, i. dilecto (ipse est em̄ pax nostra, q fecit utraq; unū) uinea facta uel plantata fuerit, nō in lege, sed in fide: & idcirco nō nouo consilio defendit̄ dilecta hęc, scilicet ecclesia ex gētibus, q̄ ex fide absq; opibus legis iustificet̄. Tradidit eam custodibus, i. patriarchis, ducibus, iudicibus, sacerdotibus, prophetis atq; regib⁹, & sicut Esaias dixit: Turrim q̄q; & torcular, i. tēplum et altare, ędificauit in medio eius, et expectauit ut faceret uuas, et fecit labruscas. Ita cōuersa est in prauū uinea aliena. ¶ Quę deinde dicit: Vir affert pro fructu eius mille argēteos, uinea mea corā me est, mille tui pacifici & ducēti his q custodiūt fructus eius, ex opposito illius, quę in prauū conuersa est, melius intelligūtur. Et fodi eam mihi (ait in Osea dn̄s) quindecim argenteis & coro ordei & dimidio coro ordei, & dixi ad eam: Dies multos expectabis me, nec fornicaberis & nō eris uiro, sed & ego expectabo te &c. ¶ Sacramētū in numeris istis absconditū est pulcherrimū, hic in mille ducentis argēteis, illic in quindecim argēteis & coro ordei & dimidio coro ordei, cuius uidelicet sacramenti hęc summa est, q̄ ista & uirgo sit & uiro cōiuncta, illa aūt neq; uirgo, neq; uiro coniuncta. Huius nanq; uirginitatē unitas millena, coniunctionē uero siue nuptias binarius centenus significat. Arithmetici siue abacistę melius norunt qd dicit̄, & qua ratione unitas uirgo pronuntietur, usu habent in suis tractatibus, q̄ uidelicet in semetipsa multiplicata nihil creat, qa semel unus, unus est, qd nulli alij numero cōtingit. Nā cęteri numeri in semetipsos ducti, alios creant: ut bis duo, quatuor: & ter tria, nouē. Porro nuptias huius cētenus designat binarius, & hoc felicissimū est, qa dilecta hæc q̄ ex fide est, semꝑ uiro cōiuncta est, & semꝑ uirgo ꝑmanet. E cōtra illius uiduitatē semel & corruptionē illud mystice designat, q̄ pretiū eius neq; in unitate mansit, neq; ad binariū peruenit, cū dicit̄, Fodi eā mihi qndecim argenteis & coro ordei & dimidio coro ordei. Si argenteos attēdas, neq; decē sunt argentei, quę esset unitas decena: neq; uiginti, q esset binarius decenus: sed sunt quindecim, in quo uidelicet numero plus unitate, min⁹ est binario. Similiter neq; unus tantū corus ordei, neq; duo sunt cori, sed corus & dimidius ordei, plus monade, minus binario. Itaq; & illi hoc infelicissimū est, qa neq; uirgo est, neq; uirū habet. Nūc breuiter literæ huius seriē recurramus: Vinea fuit pacifico in ea quę habet populos, i. om̄is plantatio quā plantauit dilectus uere pacificus, per quē deo recōciliati sumus, in fide plantata est Abrahę, per quā ille oēs hęreditauit populos. Tradidit eā custodibus, cōmisit eam rectorib⁹, uir affert pro fructu eius mille argēteos, i. quiuis operarius fidelis ac uirtuosus, scripturarum peritus & ore facūdus, cunctas fidelis sermonis copias impēdit prędicādo, ut percipiat tempore suo qppiam de fructu eius. ¶ Oēs argentei eius mille, i. oēs sermones ei⁹ cōsonant in una fide, qa sicut iam supra dictū est, numerus iste millena unitas est, qd arithmeticis nō incognitum est. Ad hęc ille: Vinea mea corā me est. Et est sensus: Ego nō sum mutatus, sed ubi plantaui, ibi quæro: & habeo uineā meā, scilicet nō in lege, sed in fide. Si em̄ q ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio, & esset mutabilitatis, quę in deū non cadit. O tu quicunq; es, qui in hac uinea mille argenteos (de quibus iam dictū est) expēdis, mille tui pacifici, i.

pacem

Vinea plantata ī fide, nō in operibus legis.
Rom. 4.
Vinea dn̄i an̄ legē plātata est.
Hier. 2.
Gal. 3.
Esai. 5.
Rom. 4.
Ephe. 2.
Diuersi uineæ custodes.
Esa. 5. Hie. 2.
Pretium uineæ.
Osee. 3.
Mysteriū ī numeris.
Viduitas & corruptio uineę Iudaicæ.
Ephe. 2.
Rom. 6.
1. Cor. 9.
Oēs argentei eius, mille.
Rom. 4.
Mille tui pacifici.

pacem, uidelicet remissionē peccatorum facientes uel acquirentes, sunt tibi: & ducenti his q cu stodiūt fructus eius, uidelicet in eo, ut uirginali cōiugio in cœlestibus nuptijs, quas hic significat binarius centenus, cū dilecto & dilecta in sempiternū perfruant. ⌊Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire uocem tuam.⌋ Quis dicat, cui dicat, manifestum est. Dilectus enī dilectæ dicit, quæ habitas in hortis. Quibus in hortis habitat dilecta, nisi in amœnitate scripturarum, in delectatione uirtutū, pulchre florentiū, bene olentiū, semper uirentium? Fac me (inquit) audire uocē tuā. Quomodo? Nimirum ita sicut scriptū est, Narrabisq; filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit dn̄s mihi. In manu enī forti eduxit me de Aegypto. Et erit qua si signū in manu tua, & quasi monimētum ante oculos meos, & ut lex dn̄i semp sit in ore tuo. Nam te ueraciter ego eduxi de Aegypto, de tenebris huius seculi, de seruitute peccati, in terram illā fluentē lac & mel, ut habitares in hortis istis, in omnibus scripturarum sacramentis, ubi ueraciter sunt fontes & riui lactis & mellis, fluentes de spū dei & hoīs Iesu Christi dilecti tui. Fac igit ut dixi, fac me audire uocē tuā, ita ut lex dn̄i semper in ore tuo sit, nunc prædicando, nunc orādo, nunc psallendo. His nanq; modis libēter audio uocē tuā: & ut amplius, sapienter ac solicite id facias, ecce dico tibi, amici auscultant, etiā illi, quos non uides corporalibus oculis, sancti scilicet angeli, iuxta illud: In conspectu angelorum psallā tibi. Quid tandem o dilecta dicis? ⌊Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnuloq; ceruorum sup mōtes aromatū.⌋ O uocem dignā auditu dilecti, uocē de corde fideli & mente humili. Hoc enī est q̄d aīa quælibet fidelis & sapiens dicere consueuit: Dn̄e, non sum digna ut intres sub tectū meū, nō sum digna ut in me ostendas frequens aliquod p̄sentiæ uel uisitationis tuæ miraculū. Fuge (inquā) dilecte mi. Nō quæro in præsenti uita gloriā, sed desidero gratiā: non quæro claritatē miraculorum, sed opto remissionē peccatorum. Fuge (inquā) dilecte mihi, & saltus huiusmodi similes saltibus capreæ aut hinnuli ceruorum effice, non super me, sed sup mōtes aromatum, super p̄celsa merita sanctorum atq; perfectorum. ¶ Qui sancti atq; perfecti sunt, & causam præsentē habent, ut necessario miracula fiant, illorum est aliter dicere: Exempli gratia, Helisei prophetæ, qui meritorū bene cōscius, & causam habens præsentē, propter quā oporteret miracula facere: Oro, inquit ad Heliā, ut fiat spūs tu⁹ duplex in me. & ita factū est, duplicia enī q̄ Helias, iste miracula operatus est, ut aliquos de populo reuocaret ab impietate Iezabel, & à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel. ¶ Sed & in hoc fuge dilecte mi, ut semper sis incōprehensibilis. Nā istud concedendū est tuæ maiestati, ut non possis cōprehendi, semperq; sis desideratus ac desiderabilis, nosq; lateat, q̄diu sumus in hoc corpore, q̄ magna sit multitudo dulcedinis tuę, quā abscondisti timentibus te. Fuge fuge cautus nobis ac prouidus, ne unq̄ dum uiuimus, nos cōprehendisse arbitremur, sequentes ut cōprehendamus. Montes mōtes aromatū, ecce sup uos dilectus, assimilatus capreæ hinnuloq; ceruorum. Dicit aūt ad quendā unus ex amicis, sapiens admodum, si etiā sciuisset afflictū uel percussum legitime consolari: Voca ergo si est qui respondeat tibi, & ad aliquē sanctorum conuertere. O montes sancti, causam singulorum & omnium nostrum in uno illo, in quē hoc dictū est, recognoscimus: & idcirco quod illi ab animo indiscreto datum est consiliū, nos discrete suscipimus, & sequi desideramus. Ille enī, uidelicet Iob, q̄d interpretaf dolens, & in eo quòd satan expetiuit eum ut tentaret, & in eo q tentatus fidelis inuentus est, omniū, qui pie uolentes uiuere in Christo, persecutionē patiuntur, dolores & gemitus, & subsequētes cōsolationes in semetipso præmōstrauit: & in respōsis suis ab illis dūtaxat cognoscitur, quicūq; pro causa pietatis, seu foris uisibiliter, seu intus inuisibiliter ab inuisibilibus inimicis tribulaf. Ad quem igif uestrū conuertemur? In quo ex oībus uobis fugientē dilectū citius consequemur & cōprehendemus? ¶ O beata Maria, mons montiū, uirgo uirginum, sancta sanctorum, ad omēs qdem conuertimur montes aromatū, & uocamus ut respondeant nobis, & hoc est quod unusqsq; nostrū dicit: Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxiliū mihi: sed ad te præcipue cōuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tuū præ omībus auxilium suspiramus. Per sanctū uteri tui sacramētum, & illum qui animā tuam pertransiuit, gladiū, obtine, ut uideamus ipsam illuminationē montium æternorum, scilicet dilectū & ex dilecto dilectū, simulq; dilectionē amborum, id est, patrē & filium & spūmsanctū deum unū, uiuum & uerum, cuius regnum & imperiū permanet in secula seculorum. AMEN.

[Margin notes: Fac me audire uocē tuam. — Exo. 13. — Deut. 6. — Psal. 137. — Matt. 8. — Fideles nō petunt sibi gloriā miraculorum. — Petitio Helisei. — 4. Reg. 2. — Fuge dilecte mi, qa incōprehēsibilis es. — Psal. 30. — Mōtes aromatū sunt sancti. — Iob. 5. — Ecci. 44. — 2. Tim. 3. — sancti à nobis inuocādi sunt oēs, maxīe mater dei. — Psal. 120. — Luc. 2. — Gen. 49.]

¶ Ecce candide lector, habes hic septē libros Commentariorū in Cantica Canticorum, de incarnatione uidelicet filij dei, ab omnibus iamdiu desideratos, Autore Ruperto, Abbate Tuitiensi, impēsis uero honesti uiri Arnoldi Byrckman, diligenter nunc iterum excusos. Anno domini M.D.XXXII. ipsis Idibus Septēbribus.

colorchecker CLASSIC

calibrite